

Máté G. Péter

***Bűnös majmok
és más furcsaságok***

2022

TARTALOM

Előszó
Makrancos tojáshej
Fázós jövő
Tizenöt vágyott perc
Jártak Glasgow-ban
Börzsönyi aranyláz
...vagy meghal
Hangulat
Alvó szörnyetegek
Amit tehetünk
Orosz rulett
Nemváltók
A felmérés
Házasság, meg az emberi
méltóság
Esőcsinálók
Üres szó
A nagy felismerés
Romló pénz
Ben bácsi és Jemima néni
Fagyos napok
Rajongók
Az értelmetlen díjazása
Bögrementő
Vadállat a sétányon
Semmibe vettek harca
Gáz van
Newton megmondta
Csak egy nyalás
Nocebohatás
Gyógy(szeres) víz
Kontraprodukció
Egy ember kezében
Jódot nekünk?
Halálos egyenleg
Ne bánts a sportolót!
Tücsökpörkölt
Te mit hallottál?
Igazmondó számok

Megmondom előre
Titkaink nyilvánossága
Úrbéli bajaink
Disznóság
Esélyek
Halmatek
Könyörtelenül
Unalom
Egymillió magyar élet
Hírfüggők
Téli lecsó
Úrlénykereső
A nagy verseny
Okosdoktor
Bűnös majmok
Élmény
Elszámolás
Légytámadás
Helyettesítés
Bosszúság
Újratervezés
A botrány
Házasodásban jók
vagyunk
Kutyátlanítva
Okosok országa
Manórúd
A tréfa
Mélyrepülő bizalom
Elveszett verebek
A blokád
Csúfság
Gázos ügy
Kapkodva
Kenguru az aszfalton
Mert megérdemlik
A tópart üressége
Drágáink

Percemberek és a
sokasodók
Útmutatás
Nőknél a labda
Az ötlet
Madzagbogozó
Mintha nem lenne holnap
A végén anya meg apa
veszekszik
Csak lesz valahogy
Rosszat szólt, törölve!
Feljelentő kritika
Jövőnk háziállatai
Nagyik
Szoptatós leves
Hídfoglalók
A magyar kamaszok
tudják
Járulékos veszteség
Egyet mondj!
Gyógyszó
Mély hangon
Sportvíz
Kirúgottak
A megoldás
Időutazó
Fakírok
Gyufakaland
Vergődés
Lili mondta
Fotelkór
Lélekvándorlás
Agyzsibbasztás
Pénz beszél, de foci is
lesz
Posta a Holdon
Levelet írt a bíró
Kemény blokk

Előszó

Harminchat éves koromtól vallhatom magam újságírónak, azóta jelennek meg rendszeresen írásaim. Publikációim és novelláim kötetekké álltak össze, amelyeket nyomtatásban és digitális felületen, olykor hangoskönyvként tettem közzé.

Eddig a mostanival együtt tizenöt könyvemet adtam olvasóim kezébe, mellettük a saját írásaimból született nyolc hangoskönyvemet, amelyeket ugyancsak én szerkesztettem, olvastam fel és tettem nyilvánossá. Mindegyik könyvem és hangoskönyvem ingyen letölthető a Magyar Elektronikus Könyvtárból (www.mek.oszk.hu).

Újságíró vagyok, büszkeséggel tölt el, hogy kirívóan hosszú ideig, huszonegy évig lehettem a velencei-tavi térségi televízió, a Tó Tévé, majd megszűnése után még három évig az általam életre hívott Pusztaszabolcs Tévé főszerkesztője.

Újságírói pályafutásomat evezős edzőként, majd vezető edzőként sportszakmai lapban közzétett írásaimmal kezdtem. Az első komoly publikálási lehetőséget a Fejér Megyei Hírlaptól kaptam. Írásaim ezt követően mind sűrűbben jelentek meg a Hírlap mellett az Új Tükörben, Nők Lapjában, Esti Hírlapban, Magyar Nemzetben, Népsportban, Nemzeti Sportban, Tallózóban, Népszabadságban, Fehérvári Hétben, Fehérvári Polgárban, és még mintegy további harminc kisebb-nagyobb lapban. A nyomtatott sajtóban legtovább a Vasárnapi Fejér Megyei Hírlapban és a Fehérvári 7 Napban publikáltam. Felkérésre egy 11 részes sorozat erejéig kirándulást tettem a meseírási területére is.

Dolgoztam külsős szerkesztő-riporterként a Magyar Televízióban, a Duna Tévében, vezettem műsort a Danubius Rádióban és alapító főszerkesztője voltam a rövid életű Rádió 101 Gárdonyi elnevezésű helyi rádióknak. Több mint tizenegy évig szerkesztőként gyakoroltam az online újságírást, napi rendszerességgel írtam, szerkesztettem e-lapomat, a Vétót (www.v-to.eu). A portálom újságból egy ideje véleményoldallá alakult át, azon a felületen teszem közzé nézeteimet a világ dolgairól.

Írásaimban a meglehetősen zaklatott világunk mindennapjai jelennek meg, amelyhez igyekszünk alkalmazkodni. Ha Ön, igen tisztelt olvasóm gondolataimmal egyetért, vagy vitatkozna velük, vagyis eltűnődik rajtuk, már nem dolgoztam hiába.

Köszönöm, ha elolvassa újabb könyvemet.

Máté G. Péter

Makrancos tojáshéj

Ismerjük be, nem mindenki születik Gordon Ramsay-nek, vagy Jamie Olivernek. A többségünk, és ez igaz a hölgyekre éppúgy, mint az urakra, jó, ha a legfontosabbakat tudja a főzésről ahhoz, hogy amikor akar, főtt ételt ehessen. Ugyanakkor még azok is képesek rántottát készíteni, vagy ha ez már túl nehéz számukra, hát keménytojást főzni, akik semmit sem ismernek a főzés művészetéből. Nagyot nem hibázhatnak vele.

Ez utóbbinál nő össze a konyhában jártasak és a teljességgel járatlanok sorsa, ugyanis a főtt tojás megpucolása, hámozása során ugyanolyan bajjal találhatják magukat szemben. Mert bármiféle trükköt is vet be az ember, a tojáshéj, ami nemcsak a szólás szerinti éretlen ifjak fenekén van még ott, de hámozáskor a tojás főtt fehérjéjén is, nagyon sokszor keseríti meg a tojáspucolók életét.

Vannak persze a szülői házból hozott praktikák, saját tapasztalaton alapuló trükkök, amelyeket a feladat kudarcától tartó háziasszony, háziember rendre ki is próbál, de lássuk be, ha a tojás úgy akarja, a héjjal a fehérje egy része így is úgy is a kukába kerül majd. Szép számmal születtek már értekezések a probléma megoldására, amely nyilvánvalóan jószerével az egész emberiséget sújtja, de kevés eredménnyel. Most viszont, hála az internet mindent tudásának, legalább a helyzetet kiváltó okot sikerült felfedezni és közkinccsé tenni.

Mint kiderült, a friss tojásfehérjében oldott szén-dioxid is van, ami enyhén savas hatású, de ez a szén-dioxid lassan eltávozik a pórusokon át, a fehérje pH-értéke pedig ezalatt folyamatosan nő, egyre kevésbé lesz savas. A tojásban a héj és a fehérje közötti vékony hártya keratinból áll, és ez az anyag keményebb a savas közegben. Vagyis minél frissebb a tojás, annál jobban tapad a fehérje a membránhoz.

Ez a felismerés hordozza magában a megoldást is, amihez csak némi türelem kell. Mert ahogy halad az idő – Arany Jánost idézve: rendes útján eljár – fokozatosan megnő a tojás pH-értéke, emiatt a keratin puhább lesz és főzés közben már közel sem tapad annyira a fehérjéhez, mint egészen friss korában. A szakértők azt javasolják, hogy leginkább 7-10 napos tojást főzzünk meg, a frisset meg pihentessük a hűtőben.

Bárha a világ összes nagy kérdését ily egyszerűen tudnánk megválaszolni, a bajokat orvosolni! – gondoltam, amikor kikerestem az otthoni tojások legrégibbjét, hogy megfőzve végre egy szépen megpucolt tojáshoz jussak. Mint jó pár perccel később kiderült, tudomány ide, soknapos tojás oda, a héj ezúttal is megátalkodottan rátapadt a fehérjére.

Egy szó, mint száz, van még feladat előttünk bőven, mielőtt átadnánk világunkat a következő generációknak. Bár félő, ezt a problémát ők is magukkal fogják majd cipelni.

Fázós jövő

A németországi katasztrófavédelem a Twitteren közzétett ijesztő tartalmú oktatóvideóval kezdte meg a lakosság felkészítését arra, hogy mi a teendő télen, ha egyáltalán nincs fűtés a lakásban. A nézőt egy hideg szobában fagyoskodó idősebb nő látványával sokkolják az alkotók, a háttérben villany helyett mécsesek pislákolnak. Az asszony nagykabátban, sálban és kesztyűben áll neki egy alkalmi kályha készítésének, ami egy háztartásban aligha előforduló menetes rúdból, néhány anyából, egy közepes virágcserepből és cserépalátétből, valamint az utóbbin égő pár kisebb mécsesből áll. A videó pozitív kicsengését a hölgy fiatal vendégeinek megérkezése jelenti, így már hármasan mosolyognak nagy optimistán a parányi alkalmi kazán mellett, ami jól érzékelhetően még a kezeiket sem melegíti fel.

A tél beköszöntével együtt egy kiadós energiaválsággal is szembesülnek a jóléti társadalmakban élő emberek, olyannal, amilyent többségük élete során sohasem tapasztalt és aminek aligha érti az okát. Már nem az a kérdés, hogy drágul-e az üzemanyag, a gáz, vagy a villanyenergia, hanem hogy lesz-e vagy sem.

A második világháború után született európai polgárnak háborús gondolatok támadhatnak a fejében, ha tanult történelmet és olvasott a korabeli állapotokról. Bár most még nincs szó élelmiszerhiányról, a vízszolgáltatás akadozásáról, de ha az eget verő árú gáz és elektromos áram szállítása már nem lesz biztonságos, a mennyisége elegendő, még ez is bekövetkezhet.

A gáz és villanyáram beszerzése, azok zavartalan szállítása stratégia kérdés. Egy energiabőségben lévő állam akár gazdasági fegyverként, zsarolási eszközként is használhatja az energiahordozó mennyiségének csökkentését, szállításának időszakonkénti leállítását. Csak példaként említem, hogy az orosz gáztól sok európai ország lakossága, ipara függ.

Születtek az elmúlt évtizedekben olyan döntések, amelyek vitathatóak, ilyen volt például a német atomerőművek nagy hirtelen leállítása, miközben a szél és napenergia nagyon is attól függ, hogy fúj-e a szél, vagy süt-e nap. És mint tudjuk, sok a szélcsendes nap és a párás, sötét, szinte már kora esti szürkületet idéző nappal. De rossz döntés az is, amikor egyik-másik ország egyetlen beszállító államhoz köti magát, teszi tőle függővé a helyzetét, szuverenitását. Mert globális világunkban bármelyik nagyhangú vezető döngetheti ugyan a mellét, hogy ő egy mindenkitől független államot vezet, de ez szinte lehetetlen. Elég egy elzárt gázcsap valahol a sok ezer kilométeres gázvezetéken, egy lebillentett kapcsoló az elektromos távvezetéken és milliók érzik meg azonnal a mindenkitől függetlenségük súlyát.

Ma még azt mondják, hogy előbb az ipar kényszerül majd korlátozásokra és csak a legvégső esetben a lakosság. De ez pont az az eset, amikor mindegy melyik ujjunkra is csapunk rá a kalapáccsal, az ugyanúgy fáj.

Tizenöt vágyott perc

„A jövőben mindenki híres lehet 15 percre”.

Több mint öt évtizede hangzott el és ha az eredetét nem is, a mondást majd' mindenki ismeri. Azok is, akik még csak nem is hallottak Andy Warholról, az 1987-ben elhunyt különleges látásmódú amerikai képzőművésztől, aki 1968-ban azt találta mondani, hogy a tévé révén 15 percre mindenki híres lehet. A cseh származású pop-art művésznak tulajdonított mondás olyan híres lett, hogy két évvel később, 1970-ben felvették a New York-i modern művészetek múzeuma (MOMA) falára is.

Napjaink valóságshow-jai nyomán valóban elmondhatjuk, hogy bárki a legcsekélyebb teljesítmény nélkül is híres lehet ideig-óráig. Hogy aztán az ilyen párperces, vagy párhetes hírnév, népszerűség, felkapottság, közismertség mit ér és milyen belőle az ébredés, az már más, leginkább lélektani kérdés.

Ma már minden valamirevaló nagyobb kereskedelmi tévében van tehetségkutató műsor, valóságshow. Nagy a versengés e téren, olyannyira, hogy rendre új arcok, érdekes karakterek kellenek, szóval csak idő kérdése, hogy az ilyen szereplésre és a vele járó időszakos népszerűségre vágyók sorra kerüljenek. Persze nem csak valóságshow szerepléssel, de híradós megszólalással, bűnügyi hírekbe kerüléssel, politikai tettekkel, művészi, vagy sportsikerekkel, megbotránkoztató cselekedetekkel és még számos más módon is képernyőre kerülhet az ember, még akkor is, ha mindezt a háta közepére sem kívánja. Hogy aztán így szerzett hírnév mit ér, már egyéni elbírálás kérdése.

A minap egy krimisorozatban az öt faggatni akaró tévéseket kerülő főszereplő azt mondta, hogy a jövőben már nem hírnevet, hanem 15 perc magányt akar majd mindenki. Ha a túlnépesedést nézzük, a világvárosok zsúfoltságát, a mindenhova bekandikáló, a mindet figyelő és látó „nagy testvéreket”, a térfigyelő kamerákat, számítógépeink, okostelefonjaink kameráit, a feltelepült kémprogramokat, akkor jogosnak is érezhetjük a megállapítást. Azt persze nem tudjuk, hogy ez a mondás is felkerül-e valamilyen falra, mint Warhol örökbecsűje, de meglehet, oly nagy lesz a vágy a magányos percekre, hogy valamelyik művész vagy közintézmény megörökíti majd, de legalábbis egy, az alkotásaival a falakat elcsúfító graffitit.

A warholi mondásnak újabb variációi is napvilágot láttak. Például: mindenkinek jár 15 perc hírnév, vagy mindenkinek jut 15 perc hírnév. De bárhog is nézzük, abból a 15 percnél dicsőségből akár egy egész életen át lehet erőt meríteni, visszanyúlni a boldog percekhez. A kérdés az, hogy vajon a nemsokára már oly nagyon vágyott 15 perc magány, nyugalom, „énidő” ad-e majd hosszabb távra segítséget a nyüzsgő, mindenbe beleszóló, mindent módosítani akaró embertömeg elviseléséhez.

A túlnépesedett világ zűrzavarában már ma is sokan inkább a tizenöt perc magányra vágnak.

Jártak Glasgow-ban

Rosszabbat tesznek a környezetnek az elmosható ételes dobozok, mint az eldobhatók – olvastam a minap egy tudományos portál cikkében. Egy brit kutatócsoport nemrégiben tette közzé kutatása eredményét, miszerint az újrahasználatos étel- és ital-dobozoknak erősebbeknek és tartósabbaknak kell lenniük, ráadásul ki is kell őket mosni minden használat után, emiatt hacsak nem használják mindegyiket 208-nál többször, több energiát és anyagot emészt fel a gyártásuk és használatuk, mint az eldobható társaiknak, vagyis összességében nagyobb a karbonlábnyomuk.

Mindez annak fényében is érdekes, hogy nemrégiben a világ számos más izgalmas történés mellett az ENSZ glasgow-i klímakonferenciájára figyelt, ahol sok okos és szép számú nagy hatalmú ember is mondta a magáét annak érdekében, hogy sikerüljön a Föld légkörének felmelegedését a 1,5 Celsius-fokos határnál megfogni. Nem állítom, hogy ne a jóakarát vezérelte volna a klímacsúcs résztvevőit, erről szó sincs, mindenki látványosan tenni akart a Föld túlmelegedése ellen, talán még a legfelsőbb vezetői szinten feltűnően távol maradó két károsanyag-kibocsátó világhatalom, Kína és Oroszország első emberei sem gondolkodnak másként, csak hát ugyebár ott a gazdaság, a nép számtalan szükséglete, a gazdagok továbbgazdagodásának igénye, a demokratikus országokban a kormányon lévők újrázásának vágya, amelyeket a bolygónk érdekében hozott, de az egyének sokaságának életét nehezítő törvények erősen kétségessé tennének. Így hát a klímavédelem érdekében teendő lépések maradnak az új kormányokra (rosszabb helyeken a diktátorokra, akiket persze ez mit sem érdekel), vagyis évekre megint semmi sem történik, vagy látszatintézkedések helyettesítik a valódi intézkedéseket.

Eközben pedig egyre több országból érkeznek riasztó hírek. A Magyarországnál több mint hatszor nagyobb területű, közel 28 millió lakosú Madagaszkáron például már négy éve nem esik megfelelő mennyiségű csapadék, a szélsőséges szárazság okozta élelemhiányt pedig rengeteg ember szenved meg. Van már olyan területe az országnak, ahol az emberek sáskákat és kaktuszlevelet esznek, hogy életben maradjanak. Persze csak addig, amíg a sáskák, és kaktuszok is el nem fogynak.

Nem tudom, hogy volt-e valaki is, aki úgy gondolta, az idei klímacsúcs meghozza végre az áttörést és a világ okosai olyan megoldást találnak, amely egyszerre hagyja meg a megszokott életünket és védi mellette a földi éghajlatot. Személy szerint én nem tartoztam közéjük, az egykori optimista lényem az évtizedek során e téren is erősen rongálódott.

Amit biztosan elmondhatunk: sok bölcs ember járt a minap Glasgow-ban. Reméljük legalább a várost megnézték.

Börzsönyi aranyláz

Kedvelem az alaszakai és ausztrál aranyásóknak a csillogó és értékes nemesfémért folytatott mindennapi küzdelmeit bemutató tévésorozatait. Míg az egyik helyen a hideggel, sárral, vagy fagyott talajjal kell megküzdeniük az aranybányászoknak, addig a planéta másik felén a kíméletlen hőséggel, sziklává száradt földdel és a mérhetetlenül sok rovarral. Vagyis sehol sem adják ingyen a gazdagságot.

Talán majd mifelénk más lesz a helyzet. Pár napja röppent fel a hír, miszerint a Börzsönyben elképesztő mennyiségű nemesfém található, arany és ezüst vegyesen. A bányanyitás ügye már a különféle előzetes engedélyeztetéseknél tart. A munka egy 44,23 négyzetkilométeres területen folyik majd, ha megvalósul a kitermelés, a tervek szerint a felszín alatti lelőhelyet a vállalkozás(ok) Márianosztra, Nagy-Börzsöny, esetleg Kóspallag területéről indított lejtaknákkal közelítenék meg.

A bányanyitás engedélyezéséhez szükséges dokumentumok szerint a nagyirtás-pusztai területen ércvagyonban közel 1076 tonna arany és 909 tonna ezüst van, míg Rózsabánya térségében mintegy 19 tonna aranyra és 99 tonna ezüstre lehet számítani. A területen egyébként már a késő Árpád-kor óta termeltek ki nemesfémeket. A műholdas georadar- és geológiai kutatások alapján a Hun-Bányászati Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Kft. tulajdonosa azt állította, hogy 13 000 milliárd forintnyi nyereséggel kecsegtető aranyat és ezüstöt rejt a Börzsöny.

Már látom lelki szemeim előtt a magyar aranylázat. Családok kerekednek fel aranybányász és aranymosó felszereléseikkel, hogy részesei lehessenek a nagy magyar álomnak, a mérhetetlen meggazdagodásnak. De minden bizonnyal ez nem így fog történni, ugyanis másoknak ez földtúrás, életveszélyesen szűk alagutakban mászás, fájdalmasan izzasztó munka nélkül is sikerül, igaz, ők más dimenzióban, a politikai élvonal közelében „bányásszák” a maguk aranyát.

Az is a nagy magyar valósághoz tartozhat majd, hogy e gazdagok pillanatok alatt benyújtják igényüket a bányára, a bányászat jogára. És ahogy szokták, tisztességes közbeszerzési eljárás után annak rendje és módja szerint el is nyerik azt. A nép egyszerű gyermekei aranybányász és aranymosó felszereléseikkel meg mehetnek aranyat keresni amerre akarnak.

Az aranybányászat közel sem olyan lelkesítő tevékenység, mint azt például a klondike-i aranylázzal szülő történetekben, filmekben olvashatjuk, láthatjuk. Mérhetetlen mennyiségű tragédia, szenvedés és bűn kísérte e furcsa időszakot. Arra pedig igen kicsi az esély, hogy a börzsönyi aranyláz lekopírozza majd az egykori kanadait. Erről szó sem lehet.

Gyaníthatóan ugyanis valahol, egy titkos helyen, egy jól elkülönített szobában, vagy irodában, már a még ki sem termelt nemesfémek nyereségét osztják szét az arra kijelöltek.

...vagy meghal

„A tél végére vagy mindenki be lesz oltva, vagy felépül vagy meghal az országban a covid miatt” – mondta pár nappal ezelőtt a német egészségügyi miniszter. Lehet erre az üzenetre legyinteni, mondván, ez legyen a németek baja, de le is lehet vonni a tanulságot: a covid egy olyan vírus, amely nem ismer határokat, a globális világunkat még globálisabbá teszi. Ami fájhat a németeknek az fájhat az amerikaiaknak, argentinoknak, bolgároknak, briteknek, oroszoknak, és persze a világ össze népe mellett a magyaroknak is.

Tapasztaljuk, hogy a koronavírus-járvány negyedik hulláma minden eddiginél durvább, ezt a vírust, amennyiben ember lenne, meg lehetne tenni a világ vezetőjének, ha nem lenne éppoly gonosz, mint amilyen intelligens. Még mindig megy a vita arról, hogy ez a járvány vajon tényleg csak egy természetes sorscsapás, amelyet az állatvilág örökített ránk, vagy az időközben sokadik változatán átmenő bajokozó egy kutatólaboratóriumból került ki. Mindenfajta virológiai tudás nélkül, de sokat látott laikusként úgy gondolom, hogy ezt az igen életképes vírust és vele a sokak halálát, súlyos megbetegedését okozó kórt vélhetően emberi hiba, felelőtlenség, helytelen víruskezelés, vagy éppen kicsinyes bosszú szabadította ránk.

Ha már vitát említettem, szóba hozhatom azt az oltatni, vagy nem oltatni kérdés ürügyén is. Úgy tűnik a fejlett társadalmakban van egy kemény réteg, úgy nagyjából átlagban a lakosság 20-40 százaléka, amelyik nem hisz a tudósoknak, ellentétben az összeesküvés-elméletek hitvilágával. Ők – bár például mifelénk gyerekkoruktól tucatnyi kötelező oltást kaptak és lettek védettek csúf és halálos kóroktól –, vitatják az oltás jogosságát, helyességét, hatását. Addig nincs is baj, amíg mindezt a maguk életéért (vagy haláláért) teszik, de ha miattuk akárcsak egyetlen ember is meghal, ellenállásuk már más értékrendet jelent.

Véletlenül sem szeretnék igazságot tenni oltáspártiak és oltásellenesek vitájában, már ha egyáltalán létezik ilyen vita, mert szakirányú ismeretek, képzettség és tudás nélkül megnyilvánulni és véleményt hirdetni, vagy éppen vitatkozni jóról és rosszról leginkább a hitviták világába tartozik és nem a tudomány körébe. Én már három oltáson is túl vagyok és nyilván, ha lesz és biztosan lesz negyedik is, akkor azt is kérni fogom. Arra, aki meg nem teszi, mondhatjuk, hogy szeret veszélyesen élni.

Amíg nem lesz kötelező a koronavírus-elleni oltás – hiszem, hogy előbb, vagy utóbb az lesz –, abban kell reménykednünk, hogy a beoltottnak köszönhetően mégiscsak mind kevesebben kerülnek kórházba, lélegeztetőgépre, hullazsákba és az egészségügynek jut majd energiája más betegek gyógyítására is. Figyelmeztetésként meg csengjenek fülünkben a német miniszter szavai:

„A tél végére vagy mindenki be lesz oltva, vagy felépül vagy meghal”.

Hangulat

Nézem a távolodó alakot, ahogy lassan bandukol célja felé. Ahogy elhalad az ösvényen a lombos fa mellett, teste árnyékot vet a földút porára. Nézem és nem tudom eldönteni, hogy milyen korú a nő, vagy férfi, hova tart, milyen az élete, milyenek a gondjai, vágyai, örömei. Csak annyit tudok róla, hogy megy a mezőt szegélyező úton és hogy távolról az öltözete mintha lila lenne.

Ülök és várom a telefon csörgését, azt ígérték, hogy visszahívnak és válaszolnak a kérdésekre, de csak a csendet hallgathatom és nézem a lila (vagy talán barna?) ruhás alakot, ahogy távolodik. Bátran nézegethetem, hiszen a festményen egy, az alkotó által látott, ecsetjével rögzített pillanat van, múlttalan és jövőtlen, mégis elgondolkodtató. Ilyenek vagyunk mindannyian, ha egy fényképfelvétel, egy megállított videópillanat kimerevít bennünket. Megvan a magunk története, de azt csak feltételezheti a képét néző, tudni csak annyit tudhat, amennyit ismer belőlünk.

A telefonom csak nem jelez, csend van, odakint a késő novemberi hideg szélben hajladoznak a koronájukat veszített fák, de itt, a szoba melegében könnyedén el tudom képzelni a lila (barna?) öltözetű alak életét. Azt látom, látni vélem, hogy az illető vidéken él, vagy éppen nyaral, netán gyermekeit látogatja meg, esetleg éppen lánykérőbe indult, sorsa az, amit én, a telefonra váró unalmamban éppen elképzelek számára.

Szeretek festményeket, régi fotókat nézegetni, a kiragadott pillanatok mindig elgondolkodtatnak, beindítják a fantáziámat, életet adok az alakoknak, sorsot. Lehet, hogy beletalálok és valóban valami olyanfajta életet éltek, élnek a képek hősei, mint amit elképzelek számukra, de vélhetően leginkább nem. Mert nem egyszerű egy képről megállapítani, hogy az illető milyen ember lehet(ett), milyen jó- és rossz cselekedetei vannak, voltak.

Összerezzenek a telefonom csengőjére, amely erőszakosan szakítja szét a csendet, elmélkedésemet. Miközben beleszólok a készülékbe még egy pillantást vetek a nyári, vagy koraőszi tájban távolodó alakra és elfog a vágy a helyzet hangulata iránt. Hallgatom a hívómat és kicsit irigykedve nézem az ösvényen távolodó alakot.

Alvó szörnyetegek

A terrorizmus elmúlt évtizedeiben ismerhette meg a világ az alvó ügynökök kifejezést, amely fogalom sokkal régebbi, mint amilyen közismert lett újkori borzalmas tetteik nyomán. Eddigi legrémisztőbb cselekedetük a New York-i Világkereskedelmi Központ két ikertornyának 2001. szeptember 11-ei lerombolása és a Pentagon épületének megtámadása volt. Ezeket ugyanis az USA-ban befogadottként élő iszlamista alvó ügynökök követték el. Alvó ügynöknek azt az embert nevezzük, aki egy idegen államban, vagy akár saját hazájában valamilyen parancsára várva éli életét és amikor megkapja az utasítást, aktívvá válik. Ez az „alvó” időszak akár sok évig is eltarthat.

Az alvó ügynökök mellett alvó szörnyetegek is vannak közöttünk, akik akár évtizedekig is rendben teszik a dolgukat, állásuk van, családot alapítanak, akár még hasznos tagjai is lehetnek egy adott közösségnek, de valami hatására felébred a bennük szunnyadó vadállat. Ők azok, akik uszító beszédek hatására hajlandóak egyes emberek, vagy népcsoportok tagjai ellen fordulni. Kiváló példákat láttunk – hogy ne menjünk vissza a magyarországi vészország rémtetteiig – a nem is oly régen lezajlott délszláv háborúban, amikor évtizedekig egymás mellett békében, olykor barátságban élő emberekben ébredt fel a hazafias szólamok hatására az alvó szörnyeteg és üldözték el otthonaikból, vagy éppen ölték meg szomszédjaikat. De alvó szörnyeteg az is, aki valamilyen gyermekkori trauma hatására családszerető emberként egyszer csak idegeneket kezd ölni, aki egy munkahelyi, vagy hivatali konfliktus hatására, vélt, vagy valós sérelmek nyomán ámokfutást rendez cége irodájában, esetleg egy intézményben, vagy egy boltbeli sorban állásnál támadt vita miatt veszíti el önuralmát és válik veszélyes dühöngővé.

Különbéle pszichológiai kísérletek bizonyítják, hogy megfelelő körülmények között bárkiből szörnyeteg válhat. Ezt igazolja Stanley Milgramnek, a Yale Egyetem pszichológusának 1961-es szociálpszichológia engedelmisséget vizsgáló kísérlete, amely bebizonyította, hogy megfelelő utasítások hatására kíméletlenné válhat az is, akinek ez normális körülmények között elfogadhatatlan. A másik világhírűvé vált kutatás az 1971-es Stanford-i börtönkísérlet, amelynek során olyan emberekből lett uralkodni vágyó szadista, akik mindaddig úgy-ahogy az emberi értékeket szem előtt tartó életet éltek. Philip Zimbardo pszichológus, szociológus, egyetemi tanár hatalmas vihart kavart kísérlete bebizonyította, hogy megfelelő körülmények között bárkiből kibújhat a gonosz.

Világszerte újra és újra felelőtlen politikusok korbácsolják fel a tömegek érzelmeit és kockáztatják önös érdekükből sokak biztonságát, szabadságát, életét. Az már kiderült, hogy az emberekben alvó szörnyetegeket nagyon is könnyű felébreszteni, de elgondolkodtató, hogy ilyen esetekben ki is az igazi szörnyeteg.

Amit tehetünk

Az ismert énekesnő, színésznő, tévés műsorvezető a minap az egyik vele készült rádiós interjúban azt találta mondani, úgy él, ahogy azt egy idézetben olvasta, vagyis, ha nem teheti azt, amit akar, akkor azt akarja tenni, amit tehet. Első hallásra tetszetős volt a mondat, de aztán mérlegelve a súlyát, tartalmát, már közel sem értettem vele egyet.

Az idézettel leírt életelv közel sem egy szabadságát, önállóságát hangsúlyozó ember képét sugározta a hallgató felé, bár vélhetően a művésznő ezt kívánta erősíteni, sokkal inkább azt a függőséget, amiben jószerével valamennyien élünk. Mert – nézzünk szembe a kíméletlen valósággal –, valamennyien azt tesszük, amit tehetünk, ha jót akarunk magunknak. Vannak törvények, írott és íratlan szabályok, társadalmi és együttélési normák, amelyeket, ha tetszik, ha nem, be kell tartanunk. Azt, aki bármelyiket is áthágja, jó esetben csak különcnek, kellemetlennek, kibíráhatatlannak az együttélésre alkalmatlannak nevezi a környezete és kerüli, ahogy csak tudja, rosszabb esetben ilyen-olyan súlyú bűnöző lesz, akire végül mégiscsak a szabályok, törvények csapnak le és zárják el időszakosan a szabálykövetők elől.

Érdekelt, hogy honnan eredhet a mondat, az állítólagos idézet, ami az én eszmefuttatásom szerint a megalkuvás – vagy éppen a nyugodt élet? – felfogása. Némi kutakodás után találtam meg a valószínű eredetét, az 1700-as években élt filozófus, író, zeneszerző Jean-Jacques Rousseau mondatát, ami így hangzik: „nem az a szabadság, hogy azt teheted, amit akarsz, hanem hogy nem kell megtenned, amit nem akarsz”. Micsoda különbség! Rousseau eszméje ugyanis a tiszta szabadság gondolata, míg az idézett, de torzult változata a korlátlan szabadság feladása.

Sajnos Rousseau-é sem egy olyan képlet, amit vita nélkül magáévá tehet az ember – bár úgy lenne! –, és igazából be sem tartható. Mert a fentebb már említett törvények, szabályok miatt a szabad ember sem tehet meg akármit és nem is utasíthat, háríthat el bármit. Így hát mégiscsak a művésznő mondata áll közelebb a realitáshoz, mert a túlnépesedett, túlszabályozott világban bizonyos, nem túl tág határokon túl egyre kevésbé teheti az egyén azt, amit akar. Így aztán valóban mindenkinek az a legjobb, ha a többség azt akarja tenni, amit tehet.

Az ellenkezője ugyanis maga a zűrzavar.

Orosz rulett

A bajok mindig másokkal történnek. Így érzünk, amikor földrengésről, tornádókról, brutális balesetekről látunk félelmetes felvételeket, ha súlyos beteg ismerősünkről hallunk, vagy éppen egyik-másik munkatársunk haláláról értesülünk. Ilyenkor az ember vérmérsékletétől, érzékenységétől függően veszi tudomásul némi sajnálkozás vagy szörnyülködés után a megváltoztathatatlant.

De akármennyire is hisszük, hogy a bajok felett állunk, előbb vagy utóbb mi is sorra kerülünk. Megbetegedhetünk, elüthet bennünket egy autó, vagy éppen karambolozunk járművünkkel. A lehetőségek kimeríthetetlenek. És van számtalan csapás, amelyet magunk idézünk elő, miközben az elkerülhető, de legalábbis bekövetkeztének kockázata csökkenthető lenne. Csak hát oly jó hinni, hogy a bajok úgylis mindig másokkal...

Sokat gondolkodom mostanában az értelmetlen halálra. Ad erre lehetőséget a közel két éve dúló koronavírus-világjárvány és az emberi természet találkozása. A járvány nem sorscsapás, meggyőződésem, hogy sokkal inkább emberi hiba, vagy bűn a kiváltója, de egy ideje a vele járó súlyos megbetegedés és halál kockázata a kiváló tudósoknak köszönhetően már erősen csökkenthető. Csak be kell oltatnunk magunkat. De még ez sem megy mindenkinek.

Sajnos idehaza is a több tízezer értékes ember között sorra veszítjük el kedvenceinket, a hírességeket, akiket valamiért megszerettünk, figyeltük őket, örömet, példát adtak nekünk munkásságukkal, sikereikkel. Az elmúlt majd' két évben olyan emberek haltak meg a Covid-19 miatt, akiknek nem kellett volna. A járvány első évében nem sok esélye volt az embernek a kór elkerülésére, legfeljebb, ha nem mozdult ki otthonról, vagy ha igen, hát védekezett a fertőzés ellen minden lehetséges módon. De aztán megjelentek a védőoltások, ma már szinte fürödni lehet bennük, annyi van és ingyen kapják az emberek. Csak el kell fogadni. És mégis milliók utasítják el áltudományos, téves információk okán. Hallunk eseteket, amikor a már nagyon beteg ember a kórházi ágyán ismeri fel, hogy hibázott, hinnie kellett volna a szakembereknek, de az már ott és akkor késő.

A napokban elhunyt népszerű énekes büszkén mondta egy interjúban, hogy ő olyan jó állapotban van, olyan fitt, hogy soha semmivel sem oltatja be magát. Most gyászoljuk. A másik híresség, olimpiai bajnokunk, aki korábban számtalan oltásellenes posztot osztott meg a közösségi médiában, most lélegeztetőgépen van. Érte szurkolunk. És ez csak két ember, aki értelmetlenül kockáztatta az életét. A minap egy orvos mondta, hogy ha a járványos gyermekbénulás idején lett volna közösségi portál, ma a fél ország vastüdőben élne. Szerencsére nem volt, voltak helyett kötelező Sabin-cseppek.

Az élet egyszeri és megismételhetetlen. Orosz rulettet játszani egy gyilkos vírussal esztelenség.

Nemváltók

– Mit szólna ahhoz, hogy olyan sok fiatal akarja átoperáltatni magát, hogy már nem bírja az egészségügy?

Előszóval politizáló, régen látott ismerősöm szegezte nekem a kérdést. Tudtam, hogy nem úszom meg találkozásunkat politizálás nélkül, pedig már régóta nem vitatkozom senkivel politikai nézetei okán, meggyőzni meg végképp nem akarok senkit sem. Csak kevesek kiváltsága ugyanis, hogy észérvek mentén foglaljanak állást a politika történéseiről. Mindez olyan, mint az istenhit. Vagy hisz egy mindent irányító, felettünk álló lény létezésében az ember, vagy nem.

A kérdés meglepett. Nem az, hogy ez elhangzott, hiszen még a vízcsapból is ezt sulykolja belénk valamilyen formában a kormány és az uralkodó állampárt, előkészítve a közelgő ez irányú népszavazását, sokkal inkább a tudatlanság, amit éppen ettől az ismerősömtől nem vártam. Így hát igyekeztem kiszabadulni a politizálás béklyójából.

De azért foglalkoztatott, hogy vajon van-e valóságalapja a politikai kampánynak, vagy csak sima népbutítás? Túl sokat nem kellett keresgélnem, éppen ott, ahonnan egyáltalán nem vártam, a kormány és pártja szócsöveként működő napilapban olvashattam egy közelmúltbeli interjút, amelyben a Magyar Orvosi Kamara országos etikai bizottságának elnöke mondta el, hogy Magyarországon 2003 óta kevesebb mint száz nemváltó műtétet végeztek. Tizenhét éve alatt, majdnem tízmillió népességnél kevesebb, mint száz ilyen, akár évekig is tartó beavatkozás történt! Az interjúból az is kiderült, hogy nagyon szigorú feltételei vannak egy ilyen műtétnek, elsőként a pszichiátriai vizsgálat, mert szakembernek kell eldöntenie, hogy az illető csak képzele-e, hogy ő a másik nemhez tartozik, vagy tényleg így van. És gyorsan hozzáteszem azt, amit a szakember mondott: „kiskorúakat idehaza biztosan nem műtenek át”. Vagyis az átlagember fejében legfeljebb csak riadalmat lehet kelteni az iránt, hogy napjainkban kiskorúak tömegét akarják aktivisták rábeszélni, hogy fiúból lánnyá operáltassák át magukat, vagy fordítva, mert a valóságban ilyen nem történhet meg.

Edzőként, vezetőedzőként és óraadó testnevelő tanárként több mint két évtizeden át sok száz fiatalal dolgoztam, vagyis közel voltam az általános- és középiskolás korú fiatalokhoz. Erősen kellett kutakodnom emlékezetemben, hogy visszatekintve találjak nagyon fiús lányokat vagy lányos fiúkat a tanítványaim között. Egyetlen olyan fiús alkatú lányra emlékszem, akinek fiúsrá nyírt haja, fiús öltözete volt és nem vett részt a bakfisok dolgaiban. Arról nincs ismeretem, hogy hogyan élte meg a testét, milyenné szeretett volna válni, hiszen sohasem beszélt róla. Amit biztosan tudok, sajnálatosan korán bekövetkezett haláláig nő maradt.

Megértem mindazokat, akiket e téma foglalkoztat, de mielőtt a szájba rágott szöveget gondolkodás nélkül szajkóznák, nem ártana tájékozódniuk. Mindannyian előbbre tartanánk.

A felmérés

A kedves hangú hölgy, miután tisztáztuk, hogy hajlandó vagyok részt venni a telefonos közvélemény-kutatásában, továbbá kiderült, hogy hajlott korom ellenére is beletartozom a felmérésük célcsoportjába, kérdéseimre még hozzátette, hogy nagyjából 12-13 percet fog igénybe venni ez a kérdezz-felelek akció. Ez volt az az információ, amely után gyorsan megköszöntem, hogy rám gondolt, de az élet túl rövid ahhoz, hogy ilyen dolgokra fordítsak közel negyedórát.

Tegnap meg e-mailben keresett meg az egyik szolgáltató, amelynek szolgáltatását többnyire elégedettséggel veszem igénybe, hogy válaszoljak néhány létfontosságú kérdésükre, a válaszok ismeretében ugyanis javítani tudják a szolgáltatásukat. Miután ezért semmit sem kell fizetnem – fizetik a céges partnerei, persze azok meg így, vagy úgy úgyis rám terhelik, vagyis végső soron mégiscsak megfizetek mindenért – úgy gondoltam, legalább az időmmel segítem őket. Nyilván figyelmetlenül futottam át azon a tényen, hogy a kikérdezés 15 percet vesz igénybe. Hozzávetőleg, a hatodik percben sokalltam be, de becsületbeli ügynek éreztem, hogy válaszoljak a többnyire szerintem csak idő és helykitöltő kérdésekre is.

A végére persze általános nyugodtságom ellenére is ideges lettem és arra a kérdésre, hogy mit javasolnék a szolgáltatás javítása érdekében, csak egy ötletem volt: a jövőben rövidebb kérdőíveket állítsanak össze. Még nem érkezett köszönő válasz, valószínűleg hiába is várom. Pedig a ma emberének nincs ideje és főleg türelme a feleslegesen hosszú túlbeszélésre. Kivéve a párkereső valóságshow-k nézését, a vége-nincs sorozatokat, a szomszéddal, barátnővel folytatott tréceléseket és még néhány más szószaporítást. Nem véletlen, hogy ma egy 19. századi író a többség számára nehezen olvasható. Más volt az életritmus akkoriban és más ma. Rohanó világban élünk, azonnali hírek, villámgyors kérdések, válaszok és döntések időszakában, amikor nincs idő hosszasan elmélkedni, megfontolni, megvárakoztatni a válasszal másokat. Ha valamit nem tudunk azonnal elintézni, ha nem kapunk azonnal információt, már feszültek, idegesek vagyunk. Mert ilyen a világ. Ebbe aligha férnek bele a hosszas közvélemény-kutatási kikérdezések.

Kedvencem az a hangja alapján ifjú hölgy, akinek valamilyen politikai kérdést kellett megszondáztatni a ki tudja melyik párt megrendelésére. A téma érdekelt, ezért örömmel vettem hívását. Az is tetszett, hogy csak maximum öt percet akart igénybe venni a drága időmből. Már lelkesen készültem is az első kérdésre, amikor a hölgy megkérdezte a koromat. Megmondtam, de ezzel olyan rossz benyomást tehettem az ifjú hölgyre, hogy csalódottságában szó nélkül bontotta a vonalat. Gondolom, nem illetem a célcsoportba.

Pedig ezúttal szívesen beszélgettem volna.

Házasság, meg az emberi méltóság

Az elmúlt hetek botrányos ügyeinek zaja elnyomta annak a nagy fontosságú közös nyilatkozatnak a hangját, amellyel tizennégy vallási közösség, egyház nyilvánította ki állásfoglalását. Kár, mert fontos ügyről van benne szó, még ha rögvest némi bökkenője is akadt a nagy igyekezetnek.

Ahogy a vallási közösségek, köztük a katolikus, protestáns, ortodox egyházak és a zsidó hitközségek képviselőinek közös nyilatkozatában olvasható: „Megteremtette Isten az embert a maga képére; Isten képére teremtette őt, férfinak és nőnek teremtette őket. Isten megáldotta őket, és azt mondta nekik Isten: »Szaporodjatok, sokasodjatok, töltsétek be a földet!«”.

Az is olvasható benne, hogy a biblikus álláspontot Ferenc pápa budapesti látogatása során is hangsúlyozta megerősítve, hogy a házasság szentsége egy férfi és egy nő között valósul meg. Mint írták, a zsidó hagyományban is a nő-férfi kapcsolat házasság általi szentesítése az emberi méltóság alapja. A nyilatkozat első olvasatra elfogadható, különösen, ha az ember nem aggregény vagy szingli nő, nem elvált, nem homoszexuális vagy lesbikus, nem tartozik más módon a most hivatalos síkon oly elítélendővé tett LMBTQ emberek közé és ha az illető nem cölibátust – nőtlenséget – fogadott pap.

Amúgy a közös nyilatkozat közzététele után nem sokkal megjelentek az első elhatárolódások több zsidó szervezet részéről is. Az egyik tiltakozó szervezet sürgősnek tartotta kifejezni szolidaritását azokkal az LMBTQ személyekkel és szírványcsaládokkal, „akiket ez a kirekesztő nyilatkozat megkülönböztet és diszkriminál”.

Nyilvánvalóan igen sok embert sikerült volna megsérteni az erősen átpolitizált nyilatkozattal, ha eljutott volna hozzájuk. De úgy tapasztaltam, hogy még a sok hírt fogyasztó ismerőseim körében sem váltott ki különösebb érzelmeket a nyilatkozat, mert vélhetően el sem olvasták. Ha így nézzük jobb is.

A napi hatalmi politizálásban nem nagyon találunk új technikákat. A már jól bevált évezredes oszd meg és uralkodj módszer, a gyűlöletkeltés egy-egy társadalmi csoport ellen, a külső (vagy éppen belső) ellenség kijelölése annak érdekében, hogy a derék nép rájuk haragudjon és ne saját vezetőire, nagyon sikeresek. Előszeretettel alkalmazzák is a hatalmon lévők sokfelé. A hívő emberek ugyanakkor joggal bízhatnak abban, hogy a hitük szerint mindannyiunk felett álló isteni hatalomra mindez nincs hatással.

Ehelyett most azt kapták az említett nyilatkozattól eltérő módon élő emberek, hogy ha nem házasok – ne legyen kétségünk afelől, hogy a kijelentés minden egyház hívőire és a felekezeteken kívüliekre is vonatkozik – az emberi méltóságuk nem szentesített. Vagyis nincs.

Elváltként és több évtizede papírral nem szentesített kapcsolatban élőként is hiszem, hogy ez súlyos tévedés.

Esőcsinálók

Módosították az időjárást a kínai kommunista párt 100. születésnapján tartott tömegrendezvények előtt – tudatták a világgal a hongkongi South China Morning Post munkatársai és hihetünk is nekik, mert közelebb voltak a történésekhez, mint mi.

Mint kiderült, a párt július 1-én ünnepelte megalakulásának 100. évfordulóját, amelynek megünneplésére kínai mértékkel mérve is hatalmas tömegek készültek. De, mint már oly sokszor tapasztaltuk, az időjárás még a legmeghatóbb eseményekbe is keményen bele tud rondítani, ha úgy tartja úri kedve. Az időjárás mindenbe belecsúfító kedvének elvételére szolgál a tudomány számtalan vívmánya, amelyet kínai felebarátaink kiválóan képesek alkalmazni. Mint kiderült, a tömegrendezvények előtt néhány órával a külvárosok és a környező területek felett olyan anyagokat juttattak a felhőzetbe, amelyek esőt idéztek elő, ez pedig javított Peking különösen szennyezett levegőjének minőségén.

A hírből megtudhattuk azt is, hogy a kutatók szerint Kína a világ egyik legnagyobb és legkifinomultabb időjárás-módosító hálózatát építette ki, ahogy mellékesen azt is, hogy az eső cseppet sem zavarja a pártot ünnepelni kívánó tömegeket, legfeljebb az, ha nem kapnak levegőt. Ezúttal, mint megtudtuk, kaptak.

Idehaza is van olyan kezdeményezés, amellyel befolyásolhatják a szakemberek a természet szeszélyeit, egyik-másik kellemetlen időjárási veszélyhelyzetet. Ilyen például az országos jégkarmérséklő-rendszer. S bár már működik e technika, azt is láthattuk, hogy ettől függetlenül voltak komoly jégeső okozta károk, vagyis van még tennivaló e téren. Pedig a módszer hasonló, mint amivel a kínai meteorológusok éltek, akik műholdak, repülőgépek, mobil radarállomások és mesterséges intelligencia igénybevételel igyekeztek megjósolni a nedves levegő mozgását, hogy különböző műveletekkel szabályozni tudják, mikor és hol essen az eső.

Mint látjuk a tudomány előtt nincsenek határok. Nemsokára már az ember szabályozhatja majd azt is, hogy telente mennyi hó essen a síterepeken, mennyi jusson a földekre, a közutakra, mikor süssön a nap nyáron és így tovább. Elfelejtethjük majd az időjárásnak kitettségünket, mert azt is uralmunk alá hajtjuk majd. Persze és ez természetes, vannak kutatók, akik aggódnak amiatt, hogy az emberi beavatkozások megzavarhatják az időjárás rendjét és míg az egyik helyen szép időt varázsolnak a szakemberek – mondjuk egy focimeccs, vagy politikai nagygyűlés miatt – az adott ország, vagy éppen földrész más részein emiatt elviselhetetlen lesz az időjárás.

De ez benne van a pakliban. Mert a jó magyar igazság szerint, ahol gyalulnak, ott hullik a forgács.

Üres szó

Szeretlek anya..., szeretlek kicsim..., szeretlek...

Aligha akad egy magára valamit is adó amerikai film, amelyikben ne hangzana el a szeretlek szó, a kelet-európai mentalitásnak túl sokszor is, mert hát minek kimondani azt, ami úgyis nyilvánvaló? Vajon erősíti-e az anya-gyerek kapcsolatot, ha az anya mindennap elmondja iskolába induló gyermekének, hogy szereti? Az lenne a furcsa egy anyától, ha nem szeretné csemetéjét. Vagy az apja. Vagyis a szeretet szó állandó hangoztatása a legtöbbször nem más, mint mesterkéeltség, üres szócséplés.

Ugyanezt érzem akkor is, amikor a leglátogatottabb közösségi portálon látom, ahogy egyesek a szeretetről értekeznek. Hamisnak, hiteltelennek érzem, mert elég kimenni az utcára, belépni egy boltba, felszállni tömegközlekedési eszközre és máris érezheti az ember a szeretet hiányát. De ugyanígy zavarónak érzem, amikor egy állandóan gyűlöletet keltő politikus a keresztényi szeretetről papol. Amúgy az illetőnek igaza van, mert a kereszténység egyik alapvetése a felebaráti szeretet, vagyis az embertársaink felé kinyilvánított önzetlen, jóindulatú törődésünk. Kérdezem: mi, akik jó ideje itt élünk e 93 ezer négyzetkilométeren, a mindennapok nagy általánosságában mikor érezzük egymás iránt az önzetlenséget és a jóindulatot?

Tudom persze, hogy vannak esetek, amikor még a köszívű emberek is ideig-óráig jobbra válnak. Volt például a délkelet-ázsiai cunami, amikor egy szeretetszolgálat kezdeményezésére magyar emberek sokasága nyúlt a zsebébe, ahogy az emberéleteket követelő, tragédiák sorát előidéző ajkai vörösiszap katasztrófa nyomán is megmozdult az ország, vagy amikor a covid-járvány első hullámában ismeretlenek is segítettek egymásnak. De ezek az egyszeri alkalmak elmúlnak, a hétköznapiakban meg kíméletlen, egymást kilökő, letaposó viadal zajlik. Ki a gyorsabb, ügyesebb, erősebb, ki áll előrébb a sorban, kinek jut jobb munkahely, ebből-abból több és olcsóbb, ha kell természetesen mások kárára.

A karácsonyt mind kevesebben tekintik vallási ünnepnek és mind többen a szeretet ünnepének. Mégis e jeles és valóban meghitt ünnep alkalmából szinte garantált a családi veszekedés, felmérések szerint még azokban a családokban is, amelyekben máskor aligha. Kiváltó oka a felfokozott várakozás, idegesség, stressz, az ajándékokért rohángálás, sorbaállás a zsúfolt boltokban. Aztán közvetlenül az ünnep előtti órákban ott a karácsonyfa-állítás, a sütés-főzés, takarítás terhe, mindannyi az összeveszés melegágya, szóval valami mindig van, ami biztosan nem mondatja ki velünk, hogy szeretlek.

De vajon kell-e, lehet-e mindig mindenkit szeretni, vagy legalábbis felebaráti módon másokkal, akár idegenekkel szemben is folyvást önzetlennek, jóindulatúnak lenni? Aligha. Valószínűleg úgy vagyunk ezzel, mint az amerikai filmek szereplői.

Mondani könnyű.

A nagy felismerés

Sok veszély fenyegeti az emberiséget, a Föld légkörének elszökésétől, a Nap minden eddigénél pusztítóbb kitörésén, idegen civilizációk invázióján, aszteroidával ütközésen át a járványokig. És az igen hiányos felsorolásból nem felejtethjük ki az emberiség legnagyobb ellenségét, önmagát sem.

Az emberi civilizáció eddigi története nem más, mint háborúk története. Előfordultak persze más, fontos dolgok is, korszakalkotó találmányok, felfedezések születtek, látványosan fejlődött a tudomány, az orvoslás, gyógyszerek sokasága vált közhasználatúvá, megvalósult az élelmiszer, vagy a hideg elleni védő öltözetek tömegtermelése, szóval a háborúkon túl sem unatkoztak a hat-hét évezrede társadalomban élő emberek. Mégis a lényeg majdnem mindig a háborúk jelentették, amelyekkel területet, gazdasági befolyást lehetett szerezni, nyersanyagokhoz és egyeseknek hatalmas vagyonhoz lehetett jutni. Vagyis a halottakat, rokkanttá, földönfutóvá vált százmilliókat leszámítva sokaknak nagyon is megérte.

A háborúk modern kori lehetséges kimenetelét a mind korszerűbb és pusztítóbb fegyverek határozzák meg, de legalábbis valószínűsítik. Ennek jegyében kezdődött az első atombomba kifejlesztése. Az atomkorszakot a Manhattan-program keretében a Chicagói Egyetem sportpályája alatt megépített atomreaktorban a világon elsőként 1942. december 2-án elvégzett irányított nukleáris láncreakciótól számíthatjuk és nem sokat kellett várni az első, 1945. augusztus 6-án az USA által Hirosimára ledobott, kedvesen Little Boy-nak elnevezett atombombáig. Ez és a három nappal később Nagaszakira hullott második atombomba összesen mintegy kétszázezer halottja jelezte: új korszak kezdődött a háborúk világában.

Mindeddig ez a két bevetett atombomba figyelmezteti az emberiséget a fegyver mérhetetlen veszélyére. Ennek ellenére az 1947-től, a '90-es évek elejéig számított hidegháborús időszak során a nagyhatalmak mérhetetlen mennyiségű nukleáris fegyvert gyártottak, halmoztak fel. A nemzetközi atomcsendegyezmény és a későbbi atomsorompó-egyezmény ellenére ma is legkevesebb nyolc ország tart raktáron az egész világ elpusztításához is elegendőnél jóval több nukleáris fegyvert. Éppen ezért van annak jelentősége, hogy a minap az Egyesült Államok, Oroszország, Kína, az Egyesült Királyság és Franciaország közös nyilatkozatban ismerte el, hogy „nukleáris háborút nem lehet megnyerni, és soha nem szabad megvívni”.

Ennek az egyezménynek lényege a felismerés: egyetlen nukleáris háború sem végződhet valamelyik fél győzelmével. Az azonnali pusztításon túl a légáramlatokkal sodródó és nagyon sokáig halálos sugárzás nem csak az ellenséget, de a „győztes” felet is halálra ítélik.

Mindezek ellenére napjainkban is gyártanak atom- és hidrogénfegyvereket, amelyek a világuralomra törő gyengeelméjűek, terroristák, diktátorok kezében az egész civilizációnkat veszélyeztetik.

Romló pénz

„Nincs az a béremelés, amit ne tudnék elinflálni!”

E mondat egy korábbi, a csomagjáról elhíresült pénzügyminiszterünktől származik. De míg ő ezt kimondta, addig a többi kollégája mélyen hallgat erről. Pedig napjainkban valami hasonlóknak vagyunk elszenvedői, akaratlan résztvevői, vagy éppen bábuai a kormányzati sakktáblán.

Amiatt, hogy hogyan lehet a nép közé kiszórt pénzt visszaszerezni, nem kell nagyon megerőltetnünk az eszünket, elég a hétvégi bevásárlásunk után összehasonlítani az e célból félretett egy hónappal korábbi blokkot és kiderül, jó sok termék ára – és vele az adó – drágult. De az állam más módon is visszanyerheti a jótékonyan osztogatott pluszpénzeket. Mondjuk újabb adókat vethet ki, amelyet a lakosság közvetlenül nem érez meg – a rezsicsökkentés miatt az embereknek fogalmuk sincs, hogy mennyibe kerül a villanyáram, gáz, víz és csatornaszolgáltatás valódi árán – és így a drágulásért, a pénzromlásért csak áttételesen teszi felelőssé a kormányzatot. A kormányzati propagandának köszönhetően sokkal előbb Brüsszelt, a külföldi piacokat, a spekulánsokat és mindenki mást okol a nép. Pedig egy ország gazdaságpolitikájának alakításában mindenki előtt a kormányzatnak és az adott állam nemzeti bankjának van kulcsszerepe.

De ezek már azok a területek, amelyek magasabban helyezkednek el az átlagpolgár számára, mint a felhők, vagy éppen a Föld körül keringő műholdak. A minap az egyik még beszélő és nem csak zenélő rádió délelőtti adásában Budapesttől, a Velencei-tóig hallgathattam egy korábbi jegybankelnök elemzését a hazai inflációs állapotokról és bár viszonylag értelmesnek hiszem magam, kis túlzással csak a köztiszavakat értettem. Gondolom a magas pénzügyeket velem egy szinten ismerő polgártársaim tömegei, ha hallhatták volna mindezt, ugyanúgy érezhették volna magukat, mint én. Zavartnak, tudatlannak, kiszolgáltatottnak.

Annyit azonban leszűrtem, hogy jobb gazdaságpolitikával – amit ugyebár megint csak nem tud hova tenni a többségünk – visszafogottabb költekezéssel (na ez már jobban megy, ezt mondja ugyanis a pénzsűkébe került családban a férj a feleségének a hónap vége felé) kedvezőbb lehetne az infláció, vagyis a pénzromlás. De a fent idézett pénzügyminiszteri mondatot alapul véve meglehet, hogy most is valahol, valamelyik védett, lehallgató készülékektől (poloskáktól) mentesített szobában valakik éppen arról tárgyalnak, hogy a nép örömeire megint kiszórnak közéjük némi pénzt és amíg azt számolgatják, addig azt ők szépen, valamilyen trükkel visszaveszik. Nem kell hozzá sok idő és már a kincstárban lesz újra a suska.

Az elmúlt évtizedekben már jó sok inflációs időszakot megérhettünk, vélhetőleg ennek is vége lesz egyszer. Addig meg elmélkedjünk az egykori kiváló bűvész, Rodolfo szlogenjén: csak a kezemet figyeljék.

Ben bácsi és Jemima néni

Nagy valószínűséggel igen figyelmetlen voltam mindeddig az egyik rizsféleség vásárlásakor, észre sem vettem, hogy az rasszista. Na nem a termék, hanem az azt világhírűvé tevő fotó, vagyis a cég logója.

Előre kell bocsátanom, mélyen elítélek minden bőrszín, származás, vallás alapján történő megkülönböztetést. Ilyen nemigen divatos felfogásom ellenére is meglepett az a döntés, amelyet két sok évtizedes amerikai cég hozott.

A világszerte rizst és a másik, a különféle szószokat árusító cég termékeiről ugyanis még 2020-ban levették a közismert képeket. A változtatás csak mostanában ér el bennünket. Az egyiknél több mint háromnegyed évszázadig egy idősebb fekete úr képe volt látható. A vállalat termékei egy csokornyakkendőbe öltözött idős afroamerikai férfi, bizonyos Frank Brown nevű chicagói főpincér képét viselték és akit a logó életre hívói Ben bácsinak neveztek el. A cég forrása szerint az igazi Ben bácsi afroamerikai rizstermesztő volt. Az utóbbi évek amerikai rasszizmus elleni tüntetései, tiltakozásai során sokan erősen kritizálták a Ben bácsi nevet, mert faji megkülönböztetésnek tartották. A fehér déliek ugyanis bácsinak szólították a fekete férfiakat, így kerülték el a Mr., vagyis az úr megszólítást.

Hasonló történt a mifelénk kevésbé ismert termékcsoporthoz, a palacsintaporok, szószok logóján mosolygó Aunt Jemima, vagyis Jemima nénivel is. Őt is nyugdíjazták, mégpedig 131 év után. Jemima néni nevét és karakterét, egy vaudeville asszonynak tulajdonítja a történelem. A rabszolga Mammy-ra utaló kép kritikusai úgy vélték, hogy fotója a fekete nők amerikai kizsákmányolásának jelképe. Hát nem tudom, bizonyára a két fotó szereplője, ha még élne, inkább büszke lenne a sok százmillió példányban megjelent arcására, mintsem haragudna érte.

Mint említettem, ellene vagyok a rasszizmusnak, de annak is, ha ennek elkerülésére nagy igyekezetünkben a ló egyik oldaláról látványosan átzuhanunk a másikra. Azzal messzemenően egyetértünk, hogy senkit sem szabad érzelmeiben megsérteni, de aki vállalja nemzetiségét, származását, azt nyugodtan nevezhetjük úgy, ahogy ő önmagát.

A világhírű és itthon is sokadszor újravetített nagy sikerű Agymenők (The Big Bang Theory) sorozat egyik epizódjában a zseni főszereplő texasi édesanyja ellátogat fiához, a kaliforniai Pasadenába. Ott a barátaival is megismerkedik és elbeszélget velük, amelynek során a főszereplő ugyancsak zseni szobatársa több alkalommal is figyelmezteti az asszonyt, hogy ezt, vagy azt a kifejezést arrafelé nem illik mondani. Mire az asszony kifakad: még jó, hogy egyáltalán tudtok beszélni!

Tudom, hogy a sértőnek szánt szavaknak, mondatoknak igen nagy súlyuk van, de korlátozhatjuk a közbeszédet, levehetünk termékekről képeket, ha a tudat nem változik.

A rasszizmus ugyanis ott fészkel.

Fagyos napok

Fázós vagyok, de ez magánügy. Ahogy az is, hogy ezen a télen még egyszer sem hordtam kesztyűt. És miután van néhány párom ebből a ruhadarabból, ennek nem a kesztyűhiány az oka.

A minap kelt szárnyra a csak első olvasatra örömteli hír, miszerint harmadával csökkent a fagyos napok száma az elmúlt százhusz évben Magyarországon. Miután ennek a jelentős időtartamnak több mint egyharmadában még nem éltem, csak az idősebbektől tudom, hogy a harmincas és negyvenes években voltak még olyan kemény telek, amikor a verebek fagyottan hullottak le a fákról.

Hogy kell-e nekünk a hideg, arról erősen megoszlanak a vélemények, különösen valamelyik délszaki országban tett látogatásunk után. Mert mi tagadás, irigylésre méltó, ha az ember jószerével rövid-, vagy könnyű vászonnadrágban, pólóban, esetleg elegánsabban egy szellős ingben élheti le az életét, fűtenie nem kell és a fákról nem fagyott madarak, hanem finom gyümölcsök hullanak alá.

Ez persze egy idilli kép, az irigyelt országoknak is megvannak a maguk bajai, a hatalmas viharoktól kezdve, az áradásokig, fölcsumamlásokig át, az idegőrlően szapora vérszívó rovarokig. A faggyal viszont úgy nagy általánosságban nem kell megküzdeniük. A faggyal, amit például a kertészek, mezőgazdászok más szemmel néznek, mint a városi emberek, akiknek a dermesztő mínuszokban alig akaródzik elhagyni a fűtött lakásokat. Pedig a hosszan tartó fagynak azon túl is, hogy a jégsporthoz szerelmeseinek öröme befagy a Velencei-tó meg a Balaton, haszna még, hogy megritkítja a haszonnövények, gyümölcsösök kórokozóit, a hóval együtt védi az őszi vetésű növényeket.

Most meg azt tapasztaljuk, hogy egyre enyhébbek a teleink, annyira még nem, hogy ne kelljen fűteni, vagy ne kelljen meleg ruha, kabát, sál, sapka, de ezek már mégsem azok a telek, mint voltak a fagyottá hűlt verébhullatók. Megvan ennek is az előnye, kevesebbet kell fűteni és így lehet spórolni a gáz és villanyáram árából is. De az enyhe télnek hátránya, hogy alig hullik hó és ha esik is, pillanatok alatt tovaillan, vízzé válik, aminek persze az autósok nagyon is örülnek.

Az éghajlatkutatók szerint a melegedési folyamat erősödésére számíthatunk, emiatt évtizedenként átlagosan további öt nappal csökkenhet a fagyos napok évenkénti száma. Míg a vizsgált időszak kezdetén 120 fagyos nap volt, addig például az évszázad végére a mostani kisgyerekek már mindössze csak 40 jéghideg nappal szembesülnek, unokáik pedig legfeljebb csak festményekről vagy réges-régi filmekről ismerik majd a komoly telet.

De az életben mindennek ára van. Bizonyára irigykedve nézik majd a téli festmények hófödte tájait, vagy a filmek havas képsorait, mert nekik a klímaváltozás ajándékaként, amelyet döntően a túlnépesedésnek és az előző generációk életmódjának köszönhetnek, már nem lesz tanácsos napközben a szabadban, a kibíráhatatlan melegben tartózkodniuk.

Rajongók

„Minél inkább rajong valaki valakiért, annál hülyébb”.

Így összegezte sommásan az egyik rádióban a műsorvezető annak a kutatásnak a következtetését, amely szerint azok az emberek, akik megszállottan figyelik a gazdagok és hírességek életét, alacsonyabb pontszámú eredményt érnek el a kognitív (megismerési, információfeldolgozási és gondolkodási) teszteken, mint a nem rajongók. A Pázmány Péter Katolikus Egyetemen Zsila Ágnes vezetésével készült, a celebek, a zenei és filmvilág hírességei után átlagon felüli érdeklődést mutató emberek megismeréssel kapcsolatos képességeit vizsgáló kutatás, amelynek az eredményeit közlő publikáció nemrégiben látott napvilágot.

Kiderült, amit persze előtte is tudtunk, ahogy nincs két egyforma ember, úgy nincs két egyforma rajongó és rajongás sem. Egyébként a kutatók a rajongást egészségesnek gondolják, hiszen egy zenész iránti lelkesedés vezethet el egy fiataalt a hangszeres zenetanuláshoz, vagy nyelvtanulásra ösztönözheti, ha érteni akarja kedvenc énekesének dalszövegeit, és ilyen az is, amikor egy híres sportoló imádata rendszeres sportmozgásra készítheti az addig tunya életmódot folytató követőjét.

Mindannyian ismerjük azokat a képsorokat, amikor egy-egy banda bálványozói sikoltozva, olykor ájulásig rajongva csápolnak a koncerteken, vagy egymást taposva igyekeznek autogramot kapni egy filmsztártól és mindent elkövetnek, hogy hozzá is érhessenek ideáljukhoz. Ezt az állapotot, amely leginkább egy ember ifjúkorát jellemzi, a többség a későbbiekben egészséges módon kinövi és a legtöbben legfeljebb nosztalgiával gondolnak vissza egykori lelkes önmagukra. A baj akkor keletkezik, amikor valakinek a rajongása odáig fajul, hogy saját életét a rajongott személyéhez igazítja, önazonosságát az illetőével törekszik felcserélni. Számtalan olyan rajongó van, aki lemásolja a sztár szokásait, viselkedését, öltözködését és ezzel háttérbe szorítja saját életét, személyiségét, önálló gondolkodását.

Hiba lenne részemről, ha nem hoznám szóba a politikusok iránti rajongást. S bár az említett kutatás elsősorban a művészek, gazdag celebek iránti odaadással foglalkozott, érintette a politikusok iránti bolondulást is, amelynek eredménye aligha mutatott mást, mint egy körülrajongott sztár esetében. Pedig ezek az emberek közel sem öltözködnek úgy, mint a divák, s bár gyakran fényezik magukat, cselekedeteiket, ők mégiscsak azok, akik többnyire a szerencséjüknek köszönhetően jutnak rivaldafénybe. Ám ennek ellenére némelyiküket egyesek feltétel nélkül imádják és minden tettüket egészen rendkívülinek, mérlegelés, gondolkodás nélkül elfogadhatónak, követendőnek tekintik.

Ez utóbbi példánál javaslom felidézni a fenti bevezető mondatot.

Az értelmetlen díjazása

Még sohasem voltam tudós, így hát csak feltételezni tudom, hogy egy kutatónak aligha lehet nagyobb nemzetközi elismerése, mint a közismertséggel és pénzzel is járó Nobel-díj elnyerése. De lássuk be, ez a kiváló, arra érdemes elmék közül is csak keveseknek adatik meg.

Van egy másik, a díjalapító Alfred Nobel nevét viselő díj is, mégpedig az IgNobel-díj, amelyet létrehozói a Nobel-díj paródiájának szánták. A díjjal azoknak a nemzetközi tudományos élet terén dolgozó kutatóknak a munkásságát ismerik el, akiknek tevékenysége értelmetlen felfedezésekhez, használhatatlan találmányokhoz vagy mulatságos javaslatokhoz vezetett. Mondhatnánk persze, hogy kell a fenének egy ilyen díj, de azért már ennek is van némi presztízse. Ahogy a Wikipédia írja, a legnevesebb tudományos kitüntetés komolytalanabb változatát azok a kutatók érdemelhetik ki, akik eredményei egyszerre késztetnek nevetésre és gondolkodásra is.

A díjazottakat az *Annals of Improbable Research* című tudományos vicclap szerkesztőgárdája néhány harvardi egyesülettel együttműködve választja ki. A nyertesek a Harvard Egyetemen megrendezett látványos gálán vehetik át jutalmukat, mégpedig igazi Nobel-díjasoktól. Hátrány még azon túl, hogy nem túl komoly a dolog, hogy a díjjal nem jár pénzjutalom és a díjazottak saját költségükön vehetnek csak részt a díjátadón. De, hogy mennyire nem szabad az eseményt és díjat lenézni, elég legyen hozzá, hogy a hidrogénbomba atyjának nevezett magyar származású Teller Ede például „a hidrogénbomba és a csillagháborús terv kitalálásáért, illetve egész életén át tartó munkásságáért, amivel megváltoztatta az emberiség békével kapcsolatos gondolatait” indoklással kapott IgNobel díjat.

Ez a kitüntetés komoly távlatokat nyithat a kutatók előtt, hiszen a világ laboratóriumaiban, az egyetemi kutatóbázisokon, titkos katonai kutatóközpontokban ezerszám folynak napjainkban is nagy reményekkel kecsegtető, de a végén mit sem érő kutatások. Az 1991-es első díjátadó óta számtalan furcsa kutatás nyerte el az elismerést. Volt később díjazott kutatócsoport, amely a pizzafogyasztás kedvező élettani hatását vizsgálta, más kutatók azt mérték fel, hogyan hat a mágneses tér az élő, illetve az elpusztult csótányokra. Izgalmas lehetett az is, amikor a tudósok azt vizsgálták, hogy a férfiak jobb és bal heréje közti hőmérséklet-különbség miként alakul pucér, illetve felöltözött állapotban, de IgNobel-díjat ér a csecsemők pelenkacseréjét és alfelük mosását, szárítását végző automata megszerkesztése is. Ifjú apaként mit nem adtam volna érte!

Ez is mutatja, hogy esetleges tévedéseinket sem kell mindig túl komolyan vennünk. Lehet rajta nevetni, ahogy szerencsés esetben díjat is kapni értük.

Mondjuk IgNobel-díjat.

Bögrementő

A hatalmas csattanás és a némi nyomdafestéket egyre inkább tűrő, de részemről mégiscsak rosszalló fejcsóválást kiváltó szavakat követően jelentem meg a tragédia helyszínén, a konyhában, ahol apróbb-nagyobb darabokban hevert a kedvenc bögrém. Nagy ügy, mondtam némi bánatos nézelődés után, csak egy tárgy, kár nem esett emberben, a hiányt meg majd pótolom, ha találok valamelyik boltban hasonlót.

Furcsa, de sokszor tapasztalom, hogy amikor történik valami körülöttem, velem, akkor hamarosan találok valamelyik portálon egy írást az említett baj megoldására. Így történt ezúttal is, hiszen pár nappal később előttem virított egy cikk, amely szerint a törött cserépedényeket nem szabad kidobni, némi kézimunkával, a kintsugi módszerével újra használhatóvá lehet tenni.

Mint kiderült, a legenda szerint a kintsugi egy 15. százai japán uralkodó, Ashikaga Yoshimasa sógun nevéhez fűződik, aki, amikor szeretett halványzöld kínai porcelán-csészéje eltörtött, elküldte azt Kínába, hogy javítsák meg. A kínai keramikusok az akkori eljárás szerint nem túl szép fémkapcsokkal rögzítették össze a darabokat, amelyet a sógun neheztelve vett tudomásul. Egy japán kézműves mester értesülve a sógunnak a csészéje iránt érzett rajongásáról, elhatározta, hogy igazi műremeket varázsol a törött csészéből. A lakkszömörce nevű, Japánban őshonos növény gyantájával összeragasztotta a csésze darabkáit, a ragasztásokat pedig aranyporral festette meg.

A hagyományos kintsugi technika meglehetősen bonyolult és időigényes, ráadásul nem kevés ügyességet is igényel. De, mint oly sok más hagyományos módszernek, ennek is megvannak a modern kori megfelelői, hiszen számtalan kiváló és kötés után már nem mérgező ragasztó áll a ma emberének rendelkezésére ahhoz, hogy ne a fogyasztói társadalom ideológiája mentén, hanem a környezettudatosság, a kisebb ökológia lábnyom szem előtt tartása mellett mentse a még menthető tárgyait.

Némi eltökéltség és türelem azért szükségeltetik a munkához, ami nem éppen a rohanó életmódunk jellemzője. Mert valóban egyszerűbb beszaladni egy boltba és megvenni az eltört edény, kaspó, dísz tárgy pótlását, mint nekiülni és egyfajta cseréppuzzlét játszva összerakni azt, ami egykor összetartozott.

Túl azon, hogy ez a tevékenység nem is biztos, hogy olcsóbb, mint egy új tárgy, hiszen kell hozzá jó ragasztó, ecset, aranyfesték és idő, sokszor mégis szórakoztatóbb elfoglaltság, mint mondjuk kilóra vett amerikai tucatfilmeket bámulni óraszámra. De már annyira beépült az életünkbe a vedd meg, használd, majd dobd ki életstílus, hogy fel sem merül gondolatainkban, az elromlott tárgyaink javíthatók, a töröttek összeragaszthatók. Az ősi japán módszer kiutat kínálhat a fogyasztói létünkben, már ha egyáltalán akarunk kiutat találni.

Mert ismerjük el, egyszerűbb pénzt keresni azzal, amihez értünk és megvenni vele azt amire vágyunk.

Vadállat a sétányon

Ahogy a téli ruhájába öltözött Normafánál közeledett felénk, azonnal ámulatba ejtett a látványa. Feltartóztathatatlanul jött, nem agresszíven, de ellentmondást nem tűrően. Elsőként a kis szálkás szőrű tacsónkat szaglászta meg, de gyorsan elveszítette iránta érdeklődését, továbblépett és hozzám húzta kísérlőjét. Az ugyanis, hogy mögötte egy középkorú, izmos, erőteljes férfi igyekszik ebben megakadályozni, mit sem zavarta.

Barátja vagyok a kutyáknak, nem félek tőlük, bár nem is nyúlok mindegyikhez, hogy jaj, de cuki vagy, hadd simogassalak meg. Tiszteletben tartom az állatot, ahogy a gazdáját is, mert hátha valamelyikük nem veszi jó néven tolakodásomat. Kedvelem az állatokat, a kutyákat leginkább és ahogy tapasztalom, többnyire ők is kedvelnek engem, jóakaratóak velem szemben, vagy legalábbis elfogadnak. Nem mindegyik embertársamról mondhatom el mindezt.

De visszatérve a szép állathoz, továbbra is megigézve figyeltem érzelemmentes tekintetét, rezzenéstelen farkát, csodálatoson szép, jól ápolt, sárgásszürke szőrért. Annyira lekötött a látványa, hogy csak foszlányokat hallottam a mellettem zajló párbeszédből, arról, hogy miféle szerzet is ez a csodás lény. Valamilyen farkast hallottam, de hát az biztos volt számomra, hogy ez nem farkaskutya, vagyis német juhász, és még csak nem is ír farkas vagy csehszlovák farkas, bár arra azért meglehetősen hasonlított. Felriadva ámulásomból, bekapcsolódva a beszélgetésbe vissza is kérdeztem: milyen farkaskutya?

Miközben a hatalmas állat némi szaglászás után tőlem is tovább rángatta a gazdáját, annyit tisztán értettem, hogy ez nem kutya, hanem szürke farkas. Megtudtunk, hogy a férfi kölyökként Szerbiából, egy menhelyről hozta magával és bár – ahogy tapasztaltuk is – nagyon barátságos, kiválóan elvan a gyerekekkel, elfogad idegeneket is, de tartása huszonnégy órás felügyeletet kíván, pontosabban a farkas a gazdájával, vagyis a farkavezérrel való állandó együttlétet igényli. Ha egyedül marad, lebont, elpusztít tönkretesz maga körül mindent.

Napjainkban egyesek igazi vadállatokat akarnak házasítani, de miután megismerik nehezen kezelhetőségüket, meggondolják magukat és az emberhez emelt vadállatok nagy hányada állatmenhelyeken végzi. S bár az ember nevelte farkasokat a kutyákhoz hasonlóan sok mindenre meg lehet tanítani, irányításuk, féken tartásuk szempontjából soha nem lesznek a kutyákhoz hasonlatosak. Nem azok a lények, akik az ember kedvéért visszahozzák az eldobott labdát.

Ha valaki a kellemes napsütéses normafai sétánk előtt azt mondja, hogy farkassal fogunk találkozni, valószínűleg kinevetem, holott az élet minden pillanata kiszámíthatatlan, és olykor egy erős kötélből készült pórázon érkezik a váratlan.

Semmibe vettek harca

– Én nem szeretem a pedagógusokat – jelentette ki kategorikusan a betelefonáló az egyik rádió ilyen irányú műsorában, ahol a pedagógusok figyelmeztető sztrájkja volt a téma. Azt, hogy miért is nem kedveli a mintegy másfél száz főállású munkatársat egyesítő szakma dolgozóit, már nem akarta elárulni.

Az, hogy valaki valamelyik foglalkozás, hivatás művelőit kedveli, vagy sem, szíve joga. Mindannyian, akik már kikerültünk a tankötelezettségből, jártunk iskolába, találkoztunk kedves, vagy morcos, felkészült, vagy gyengén képzett, a munkáját hivatásként megélő, vagy éppen csak jobb állás hiányában végző óvónővel, tanítóval, tanárral. Ki-ki ízlése, hozzáállása alapján aztán valamelyiküket megszerette, a másiknak meg a látványától is rettegett. De nem vagyunk másként kedvenc éttermünk pincérjeivel, az orvosokkal, vagy éppen hazánk vezetőivel sem.

Egykor vezetőedzői munkám mellett óraadó testnevelő tanárként belekóstolhattam abba, hogy mily nehéz is megszerezni egy osztálynyi diák többségének szeretetét, de legalábbis tiszteletét, elfogadását. De megtanultam azt is, hogy ez a sokak számára könnyűnek tartott szakma milyen is a valóságban. Egy-egy letanított nap után úgy éreztem, hogy az agyam helyén egy száraz szivacs van, a testem pedig oly fáradt, mintha órákig kovácsoltam volna. A tanítás csak röpke kaland volt az életemben, mégis azóta feltétlen híve vagyok a pedagógusoknak. Úgy nagy általánosságban. Mert az óráját csak félvállról vevő, a gyerekeket munkadaraboknak tekintő embert nem tartom pedagógusnak. De hiszem, hogy a különböző szinteken tevékenykedők jelentős része nem ilyen és nem a busás fizetésért végzi ezt az embert próbáló munkát.

Nagyrészt a megélhetést alig biztosító bérekről szólt a január végi figyelmeztető sztrájk, amelyet a regnáló hatalom minden eszközével igyekezett megakadályozni, a lehetséges résztvevőket megfélemlíteni. Többnyire sikerrel, mert a megmozdulásban a pedagógusoknak csak mintegy ötöde vett részt. A nagyvárosokban könnyebb volt, mert hát mivel is büntetnék azokat az oktatókat, akik szégyenteljes bérezésük, rossz munkakörülményeik miatt tartottak kétórás tiltakozó munkabeszüntetést? Kirúgják őket, levonják a bérükből a két órát? Akkor majd válaszul egy részük elhagyja az amúgy is szakemberhiányos pályát. Vidéken, ahol kevés a munkalehetőség, könnyebb volt az embereket a tiltakozástól elbátortalanítani.

Vas Gereben nevezte egyik könyvében a nemzet napszámosainak a fillérekért, vagy csak a közönség tapsáért játszó vándorszínészeket, de idővel e kifejezés átlényegült és mára már a pedagógusokat illeti a nem feltétlenül megtisztelő cím. Pedig azok, akik a hazánk sorsáért felelős következő generációkat nevelik, pallérozzák gondolkodásukat, gyarapítják tudásukat, többet érdemelnének.

Elismerésben és a megélhetésüket biztosító fizetésben egyaránt.

Gáz van

A fejlett államok nagy erőket mozgósítottak annak érdekében, hogy a lakosok a fa- és széntüzelés helyett gázzal főzzenek, süssenek és fűtsenek. Igen ám, de gáza csak néhány szerencsésebb országnak van, amelyek aztán kemény pénzért adják ezt a gáz nélkülieknek. Amúgy sokáig úgy tűnt, hogy a gázzal főzés, fűtés sokkal tisztább, környezetkímélőbb módszer, mint a többi fosszilis anyag elégetése.

Mostanában a sok ország által vágyott földgáz ára durván növekszik, magával vonva az országokban az infláció látványos emelkedését is. A baj, mint tudjuk sohasem jár egyedül, a minap kiderült az is, hogy még a használaton kívüli gáztűzhelyek is szennyeznek a környezetet. Az Egyesült Államokban a klímaváltozás ellen küzdő szervezetek némelyike rögvést fel is vetette, hogy rá kellene venni az embereket, térjenek át a villanytűzhelyek használatára. Nem lennék meglepve, ha idővel valamelyik abban érdekelt lobbi azt is elérné, hogy tiltsák be a gázzal főzést a hatalmas országban. És ha ez megtörténik, már csak idő kérdése, hogy az begyűrűzzön Magyarországra is.

A felmelegedésre nagyobb mértékben hathatnak a gázzal működő háztartási gépek, mint azt eddig hittük – derül ki a Stanford Egyetem kutatásából. Az amerikai háztartásokban használt gáztűzhelyek környezetterhelése megegyezik félmillió benzinüzemű autóéval. A földgáz egyik fő összetevője a metán, amely a kutatók szerint nagy szerepet játszik a globális felmelegedés kialakulásában, hatása rövid távon nyolcvanszorosa is lehet a szén-dioxidénak.

A metán káros az ember egészségére. De a planétánkéra is, mert a gáztűzhelyekből és sütőkből jelentős mennyiségű, a bolygót felmelegítő metán szivárog, ha be vannak azok kapcsolva, ha nem. A tanulmány becslései szerint a tűzhelyek a beljük érkező földgáz 0,8-1,3 százalékát adják le a légkörbe el nem égett metán formájában.

Nagyjából ennyi a kétségbeejtő hír, de érdemes mindezt továbbgondolni. Mert mi is lenne a megszokott világunkkal, ha egyszer csak mindenfelé betiltanák a gázkazánok és gáztűzhelyek használatát? Nekünk nem kellene azonnal kétségbe esnünk, hiszen a hamarosan (?) elkészülő újabb paksi atomerőműből csak úgy özönlik majd az áram, vagyis pármillió forintból gyorsan át is állíthatnánk háztartásunkat villanyárammal működőre, bár ez nem egyszerű feladat. Aztán ott van még lehetőségként a visszatérés a szén- és fatüzelésre, noha ez megint csak rettenetesen környezetkárosító, legjobban, ha nem is gondolunk rá. Így hát, ha nem akarunk rosszat magunknak, nem szándékozunk valami újabb bajtól rettegni, legjobban, ha nem olvasunk ilyen híreket.

A kását, mint tudjunk amúgy sem eszik forrón. Még a gáztűzhelyen főttet sem.

Newton megmondta

A koccanásra, a két fém találkozásának hangjára az arra járók ijedten kapták fel a fejüket. A vétkes és az áldozat is azonnal kiugrott az autójából, hogy felmérje a kárt. A vétkes, egy középkorú, jól öltözött úr udvariasan azonnal elnézést kért, elbambult, de természetesen vállalja a felelősséget. A másik autós ugyanakkor hirtelen indulatában trágár módon kezdte ócsárolni újkeletű ellenségét és mindennek lehordta. A koccanást okozó csodálkozva figyelte, hiszen ő elnézést kért, láthatóan kár sem keletkezett, de aztán neki is elborult az agya és már emelt hangon kérte ki magának a sértegetést.

Gyakran tapasztaljuk, hogy egy megbeszélhetőnek, rendezhetőnek tűnő ügyből kerekedik vita, veszekedés, olykor tettelegesség. Ma a közéletben azt sulykolják belénk, hogy minden az erő, az az úr, aki erősebb, hangosabb, keményebb, durvább, harciasabb. Aki pedig nem ért az erő szavából az meg jól megjárja majd. Ugyanakkor ez csak egy darabig működik, hiszen előbb vagy utóbb a ledorongolt is önérzetre kel és hangosabb, durvább, harciasabb lesz.

Az 1643-ban született Isaac Newton fizikus állapította meg III. törvényében, hogy az erők mindig párosával lépnek fel. Két test kölcsönhatása során mindkét testre egyező nagyságú, azonos hatásvonalú és egymással ellentétes irányú erő hat. Gondolom valamennyi elsős középiskolás is ismeri a hatás-ellenhatás törvényét. S hogy ez mennyire nem csak a fizikára, de a társadalmi életünk minden pillanatára is igaz, azt valamennyien tapasztalhatjuk nap mint nap.

Ahogy a fenti példánkban szereplő két autós esete is mutatja, hétköznapi életünkben is olyan az ellenhatás, amilyen a hatás. Ha a törvények betarthatatlanok, a polgárok csalni fognak, ha egy munkahelyi vezető durva hangnemben, felsőbbrendűsége tudatában rendszeresen sértően minősíti, utasítja beosztottjait, akkor előbb vagy utóbb annak ára lesz. Az illetőt ott fogják akadályozni, lejártni a munkatársai, ahol csak tudják. Bár a munkaféltés okán sokáig elfojtott maradhat az ellenhatás, de egy adott pillanatban akár valamiféle robbanásban is megtestesülhet.

Nincs ez másként a politikában sem. Uralkodhat egy kényúr a népe felett jó ideig, hiszen működhet a megfélemlítés, az állami, rendőri terror, de lehet egy pillanat, mikor ledőlnek a gátak és kirobban a forradalom. Nem kell messzire mennünk példaként, a közelmúltban több, a magyar vezetés számára baráti országban is fellázadtak vezetőik ellen az emberek. És sajnos látunk csodaszép példát a hatás-ellenhatásra a szomszédságunkban kialakult háborús helyzetben is, az egy idegen ország határára aligha indokolhatóan felvonultatott százezernél is több katona és tengeri hadianyag ellentételezéseként a másik oldalra odarendelt, igen nagy pusztítására alkalmas fegyverarzenálban.

Pedig a hatás-ellenhatás küzdelmében többnyire csak a sportban van győztes.

Csak egy nyalás

Még csak februárban járunk, de már oly sok minden történt a 2022-es esztendőben, hogy fejben tartani is nehéz. Talán emiatt van, hogy ha az előző év nagy dolgaira gondolunk, kevés jut közülük eszünkbe. Pedig vitathatatlan, hogy akkor is voltak világmegváltó történések.

Az információk tömegének zaja elnyomta azt a halk hangot, amely közölte: Mijasita Homei japán professzor elkészítette az ételek ízét előállító, nyalogatható tévé prototípusát. A Taste-the-TV (kóstold meg a tévét) fantázianevű eszköz tíz külön tartályból keveri össze a kívánt ízárnyalatokat. Amint a tévé képernyőjén megjelenik egy kép, a tévé ízkeverője előállítja az ízmintát, amelyet ráspriccel egy higiénikus filmlemezre, az pedig az ízlelő nyalás előtt gyorsan rásimul a képernyőre.

A minap értekeztem az IgNobel-díjról, amelyet immár három évtizede azoknak a nemzetközi tudományos élet terén dolgozó kutatóknak ítéli oda egy erre hivatott bizottság, akiknek tevékenysége értelmetlen felfedezésekhez, használhatatlan találmányokhoz vagy mulatságos javaslatokhoz vezetett. Semmiképpen sem szeretném állítani, hogy a japán professzor egy IgNobel-esélyes eszközt alkotott, mert mint kiderült, nagyon is lehet haszna az eszköznek, például a szakácsok vagy borszakértők távoktatásnál. A kiváló tudós azt is említésre érdemesnek tartja, hogy találmányával sokaknak válhat átélhetővé, milyen érzés egy, a világ másik sarkában található híres étteremben vacsorázni, még hozzá anélkül, hogy ki kellene mozdulni otthonról. A tévé tervezett ára jóval olcsóbb, mint mondjuk Budapestről, vagy Gárdonyból elugrani New York valamelyik Michelin-csillagos étteremébe, ráadásul a spéci tévével az ilyen kulináris élvezet többször is átélhető.

Nem is tudom, van bennem némi kétely az ízes tévé tömegcikké válásával kapcsolatban, holott belátom, van annak valamilyen különleges bája, amikor kedvenc tévés sztárszakácsunkkal a világ valamelyik egzotikus táján kóstolgatjuk a helyi ételcsodákat. Ő ott, mi meg a nyalogatható tévéken keresztül. Vagy ha éppen nincs otthon napraforgómagunk, az egyik szépséges és rengeteg adóforintunkba fájó stadionunk VIP-páholyában szotyolát köpködőkkel együtt köpködünk meccsnézés közben mi is otthon, s közben időnként nyalintunk egyet a tévé részeként forgalmazott, egészségügyileg megfelelő, szotyolaízű lapocskáról.

A lehetőségek szinte korlátlanok, az igazi ínycselek otthonából aligha hiányozhat majd e pompás műszaki termék. És ha már telenyalta magát a kedves tévénező a pompás ízekkel, de még mindig éhes maradt, hát ott van a mindig kiváló zsíros kenyér lila hagymával.

Annak egy időre biztosan megmarad az íze a szánkban.

Nocebohatás

Bizonyára sokan jártak már úgy, hogy egy tartós bajukra nemigen talált megoldást a kezelőorvosuk, de aztán a szomszédasszony (testvér, barát, ismerős) olvasta valahol, hogy X vagy Y szerből már pár szemtől is meggyógyulhat a beteg. Arról is hallhatunk, hogy a doktor az önmagát gyógyíthatatlannak tartó hipochonder páciensének felír egy csodaszert, amely aztán látványos javulást hoz az illető állapotában. Ahogy például a hatóanyagot egyáltalán nem tartalmazó, de meglehetősen drágán kapható „gyógyszerek” is. Ezek a placebohatások.

Placebonak nevezünk mindent, ami olyan, mint egy a valódi orvosi kezelés, de nem az. Ilyen lehet a már említett tabletta vagy injekció, vagy bármi más, amiről a beteg elhiszi, hogy gyógyhatású. Minden placebóban közös, hogy nem tartalmaz aktív hatóanyagot, vagyis maga a bevitt anyag minden csak nem gyógyszer. És mégis hat.

Tudjuk, hogy a hitnek óriási hatása van. És a hit alatt most ne csak az istenhitet értsük, mert kétkedés nélkül hihetünk szülőknek, testvérünknek, szerelmünknek, tanárunknak, edzőnknek, kezelőorvosunknak, pártvezérünknek is. Mert ha ők mondják, amit mondanak, akkor az úgy van. Ily módon a hit boldoggá tehet és meg is gyógyíthat.

Vagy éppen ellenkezőleg. Ez utóbbit nevezi a tudomány nocebohatásnak. A nocebo szó a jogos feltételezéssel ellentétben, nem az angol no és a placebo kifejezések összevonásából származik, valójában a latin nocere (sért) ige jövő idejű alakja. Ahogy sokan elhiszik, hogy a hatóanyag nélküli szerek is lehetnek jótékony hatással a szervezetre, úgy a testi folyamatokat irányító agy is képes ennek az ellenkezőjét elhitetni a testtel. Hogy példát is mondjak, egy téves diagnózis, amelyet alapvetően jogosan elhisz orvosának a páciens, képes őt meg is betegíteni. Vagy akinek gyakran mondják, hogy rosszul nézel ki, biztosan beteg vagy, az az ember előbb-vagy utóbb hinni fog ebben és ténylegesen is beteg lesz.

Kimondható az, amit már többen ki is mondtak: ha a hit meggyógyíthat, akkor beteggé is tehet. Ennek a mai internetes világban sokkal nagyobb a jelentősége, mint azt első olvasatra gondolnánk. A közösségi portálokon, online magazinok cikkeiben ezrével kaphat bajára tippet, jó tanácsokat bárki. És így van a posztokat, cikkeket írók által egészségesnek ítélt táplálkozási, kozmetikai és egyéb típusú tanácsokkal, ötletekkel is, amelyek némelyike rendszeresen alkalmazva beteggé is teheti az abban hívó embert.

A fejlett nyugati társadalmakban, ahogy a felmérések szerint hazánkban is folyamatosan csökken az embereknek Istenbe vetett hite, ugyanakkor a hit, mint olyan nagyon is velünk él ezer más formában. Saját érdekünkben meg kell fontolnunk, hogy mit hiszünk el, miben és kiben bízunk, vagy hiszünk kritika nélkül.

A nocebo ugyanis nagyon káros lehet az egészségünkre.

Gyógy(szeres) víz

Az nyilvánvaló, hogy víz nélkül nincs élet és ha szívesebben is iszunk kávé, teát, szörpöt, dzsúsz, sört és bort, mint vizet, azért azzal tisztában vagyunk, hogy a szervezetünknek tiszta vízre van szüksége.

A víz, mint tudjuk, színtelen, szagtalan, íztelen, folyékony kémiai anyag, amely oldott ásványi anyagokat tartalmazhat. Ezzel nagyjából rendben is vagyunk, ez éltet növényt, állatot, embert. Igen ám, de vizeink mindinkább szennyezettek, amely szennyezéstől ugyan a fejlett vízszolgáltatással rendelkező országok megtisztítva továbbítják az éltető folyadékot a lakosság felé, de még a legjobb rendszerek sem képesek mindent kiszűrni a vízből.

Az amerikai PNAS tudományos folyóiratban megjelent egy komoly tanulmány arról, hogy a dohánytermékekből származó nikotin és kávéfogyasztásból eredő koffein mellett a világ szinte valamennyi folyójában megtalálhatók a paracetamol készítmények, továbbá epilepszia és diabétesz gyógyszerek maradványai. S mint tudjuk, ez a víz beszivárog a talajba, a kutakba is, vagyis a mindennapi ivóvizünkbe. De ezzel a vízzel főzünk is, így hát, ha akarjuk ha nem, bevesszük, megisszuk, megesszük ezeket a szereket.

Az angliai York Egyetem által irányított, 100 ország 1000 mintájának elemzéséből kiderült, hogy a bolíviai, etiópiai és pakisztáni élővizekben volt a legmagasabb a különféle gyógyszermaradványok koncentrációja, a legkevesebb ilyen vegyületet pedig az izlandi, norvégiai és az amazóniai mintákban találták a kutatók. A szakemberek magas antibiotikum-szinteket is mértek, ami szerintük fokozza az antibiotikum-rezisztens baktériumok kialakulásának kockázatát, és ez világszerte veszélyt jelent a környezetre és az emberi egészségre egyaránt.

Nagyon sok egészségtudatos ember él közöttünk, akik odafigyelnek arra, hogy mit esznek, isznak. De a témában nem jártas fogyasztó számára közel sem értelmezhető, hogy egy, a kereskedelemben kapható, tartósított élelmiszerben, feldolgozott húsféléségben miféle anyagok vannak, mitől finom az az agyonreklámozott ital, ami valóban itatja magát, vagy hogy a szuper egészségesnek tartott nyers zöldségek, gyümölcsök milyen tápanyagokon növekedtek, mely vegyi anyagokkal védték meg azokat a kórokozóktól. Vagyis akkor sem járunk jobban, ha az őstermelői piacon vesszük meg ebédünk alapanyagait és magunk főzünk, mert akaratunk ellenére így is bejut a szervezetünkbe a folyóinkat, élővizeinket szennyező számtalan gyógyszerhatóanyag.

Nagy kérdés, hogy akkor mit tegyünk? Ne együnk és ne igyunk? De ez lehetetlen, mert az élethez tápanyag és víz kell. Nem egyszerű megválaszolni a kérdést, sőt talán nem is lehet. Így hát marad az alkalmazkodás.

Mert az ember éppen attól vált a Föld urává, hogy mindenhez képes alkalmaz

Kontraprodukción

Életem első digitális óráját legelső nyugati utamon, egy társasutazás alkalmával vettem a bécsi Mariahilfer Strasse valamelyik török üzletében. Boldog voltam, mert még számomra is megfizethető volt a portéka, és látványos lépést tehettem új órámmal a fejlett világ utolérése érdekében.

Kiváló karórám nem csak az időt mutatta, de volt rajra dátum, stopper, ébresztő és ki tudja még mi. Nem is voltam hajlandó ettől kezdve a hajnalonta idegborzolóan csörömpölő vekkerre ébredni, csakis a karórám zenéjére, amely bármikor rendületlenül eljátszotta Ludwig van Beethoven Für Elise című örökbecsű dallamait. Imádtam.

Aztán egyszer csak azt vettem észre, hogy előbb ébredek, mint ahogy az órámmal keltené, és lázas sietséggel kapcsolom ki az ébresztőt. Már attól is rosszul voltam, hogy a fejemben sokszor akaratlanul is felcsendültek az unos-untalan ismert dallamok. Még a tévés koncertről is elkapcsoltam, amikor sokak örömére felcsendültek az Elise-ért első hangjai.

A minap éreztem újfent így magam, amikor rendszeres budapesti útjaim egyike során a meglehetősen hosszú Budakeszi úton kellett oda és vissza autóznom. Az út elején még érdeklődve kaptam oda a szemem a villanypóznára aggatott fényképre, amely egy, a közéletből ismert férfiú arcát tárta elém, aki szlogenje szerint előre akar menni és nem hátra. Aztán a 20 méterre lévő következő oszlopon és az azt követőn is. Vagy három kilométeren át. A vége felé már rosszullét kerülgetett olyanira letaglózó, erőszakos, tolakodó volt az arcképdömping. De hát végül is választási kampány van.

Visszafelé meglehetősen lassú volt a forgalom, meg-megállt az autósor, volt időm arra, hogy egy kilométernyi távon megszámloljam, a derék embernek hány erőltetett mosolyú portréja tájékoztatja, majd untatja, végül pedig zavarja az arra járókat. Nos ha hiszik, ha nem, egy irányba legalább 50, de oda-vissza már nagyjából száz ilyen plakát lógott az oszlopokról. (Vélhetően pártja vezetőinek is szemet szúrt e nyomulás, mert egyik újabb utamon éppen a táblákat erősen ritkító munkásokkal találkoztam).

Nem tartozom e derék képviselőjelölt körzetébe, de igen hamar kitört rajtam a „Für Elise” effektus. A nyilván kiváló úriember ilyen mértékű tolakodása egyszerűen üvöltő tiltakozást váltott ki belőlem: ezt azért már ne!

Van erre egy kifejezés: kontraproduktív, vagyis a kívánnal ellentétes hatást eredményező cselekedet. Emellett a sima környezetszennyezés kifejezés is eszembe jutott a látványra, valamint a jó magyar bölcsesség, mármint hogy kevesebb több lett volna.

Ha a választók ennek ellenére őt választják képviselőjüként, szívük joga. Abban viszont biztosak lehetnek, hogy a beiktatott képviselőjüket vélhetően négy évig már nem látják majd ilyen gyakran a körzetükben.

Egy ember kezében

A magyarokat az Ukrajna elleni orosz háború éppúgy megosztja, mint emberemlékezet óta minden más kül- és belpolitikai esemény.

Személy szerint minden háború, terror, mások zaklatása, életének veszélyeztetése, annak kioltása ellen vagyok. Vallom az embereknek élethez való jogát, a szabadság, szabad gondolkodás, és cselekvés jogát. Vagyis mindenki, aki igazságosnak vélt, hazudott okkal mindezeket korlátozza, nem az én barátom.

Korábban nem foglalkoztam Ukrajnával túl sokat, bár újságírói kíváncsiságom okán igyekeztem képben lenni és ezért kiemelt figyelmem hiányában is meglehetősen sok információval rendelkeztem így is, de nem lettem Ukrajna szakértő. Szomszédunkat olyan országnak tartom, amely rengeteg hibával, túlkapással, rossz döntésekkel küzd, de előre akar menni és nem hátra, hogy egy unos-untalanig hangoztatott hazai választási szlogennel éljek. Az ukránok többsége – akik hasonlóan megosztottak, mint a magyarok, bár ezt azért nehéz felülmúlni – ismereteim szerint a még nyomaiban igencsak fellelhető szovjet birodalmi életforma helyett inkább egy nyugati békére, megélhetést biztosító munkára, szabadságra épülő társadalmat szeretnének és nyugodt életet akarnak élni. Most, hogy a megszálló hatalom a jelentős nagyságú és létszámú hadseregével arra törekszik, hogy az országot visszataszítsa a középkorba, de legalábbis a második világháború állapotába, ennek vége.

Igen kevés olyan kijelentésre emlékezem hazám lassan örök egyszemélyi vezetőjétől, amellyel egyetértettem volna, de azzal mindenképpen, hogy Magyarországnak ki kell maradnia a fegyveres harcokból. Ha arra gondolok – csak az '56-ban Budapesten gyerekfejjel átélt aknabecsapódásokra, házunk leomló falainak borzalmas hangjára, a szomszéd gyerekek kezében felrobbant kézigránát roncsolására és a játszótéri sírokra emlékezve – hogy újfent elér bennünket egy talán még a legörültebbek által sem nagyon óhajtott háború, hát bizony, ahogy szokás mondani, a hátamon is feláll a szőr.

Az emberiség sohasem tanul az elődök tragédiáiból. A tárgyalások helyett nem jó érv elővenni a pusztító fegyvereket és rombolni, ölni valamilyen mondvacsínált ideológia mentén. De az is nagyon nagy baj, hogy vannak államok, ahol egyetlen ember kezébe helyezik százmilliók életét. A világtörténelemből igen sok szép példát látunk arra, hogy tömegeket befolyásolni képes örült világmegváltók mekkora tragédiákat képesek előidézni. Gondoljunk csak a 20. század történéseire!

A Covid világjárvány kellős közepén abban reménykedhetünk, hogy az ész, a tudomány leküzdi a gyilkos vírust. De abban nem bízhatunk, hogy a történelemkönyvekbe vágyó diktátorokat is ilyen könnyű háttérbe szorítani.

Pedig mi vagyunk többen.

Jódot nekünk?

Egyszer megkérdezték Albert Einsteint, hogy szerinte milyen fegyverekkel küzdenek majd az emberek a harmadik világháborúban. Azt nem tudom – válaszolta a kiváló tudós –, hogy a harmadik világháborút milyen fegyverekkel fogják megvívni, de a negyediket biztos, hogy botokkal és kövekkel. Ezért is volt első látszatra oly nagy jelentőségű, hogy pár héttel ezelőtt az Egyesült Államok, Oroszország, Kína, az Egyesült Királyság és Franciaország közös nyilatkozatban ismerte el: a „nukleáris háborút nem lehet megnyerni, és soha nem szabad megvívni”.

Az azóta eltelt napokban jó messzire kerültünk a józan ész diktálta felismeréstől, olyannyira, hogy az orosz diktátor az értelmetlen Ukrajna elleni háborújában már országa atomarzenálját is készenlétbe helyezte. A New Jersey állambeli Princeton Egyetem kutatói új szimulációt fejlesztettek ki egy USA és Oroszország közötti eszkalálódó háborúhoz. Az Egyesült Államok egyik legnagyobb hírű felsőoktatási intézményének tudósaira, ahol több kiváló magyar elme, például Wigner Jenő Nobel-díjas fizikus és Neumann János matematikus is tanított, érdemes odafigyelni. Az ottani kutatók úgy számolnak, hogy egy nukleáris háború első néhány órájában több mint 90 millió ember hal meg azonnal, vagy förtelmes kínok közepette sugárfertőzésben.

Ma nem csak Oroszország és az Egyesült Államok rendelkezik nukleáris fegyverekkel, de van ilyen játékszere rajtuk kívül legalább hét országnak, amelyek egyik, vagy másik oldalra állva vethetik be nagy lelkesedéssel néppusztító fegyvereiket. Nos, Einstein nem véletlenül volt zseni, jól látta, hogy hova jut egy nukleáris háború után a világ népeisége. Ami biztos: túlnépesedéstől évezredekig nemigen kell majd tartani.

Napjainkban hatalmas a félelem, a rettegés egy esetleges nukleáris háborútól. Nem véletlen, hogy Európa más országaihoz hasonlóan Magyarországon is elkezdtek felvásárolni az emberek a jódtablettákat, mint a sugárzás ellen hatékony védőszereket. Egy német szakportál ugyanakkor arra hívja fel a figyelmet, hogy a kálium-jodid tabletták szedése nemcsak, hogy komoly veszélyekkel jár, de beszédésének időzítése, adagolása sem független attól, hogy mennyi radioaktív jód szabadult fel, milyen messze volt a robbanás, illetve milyenek a szél és az időjárási viszonyok. Emellett a német szakemberek a 45 év felettieknek nem is ajánlják a jódtabletta alkalmazását, mert számukra a mellékhatások kockázata meghaladja az esetleges pajzsmirigyrák elkerülésének előnyeit. Vagyis a legjobb védekezés ezúttal is az lenne, ha a nagyhatalmak nem fenyegetődnének, hanem leülnének egy tárgyalóasztalhoz és addig fel sem állnának, amíg további életek veszélyeztetése nélkül meg nem egyeznének a békében.

Ellenkező esetben ehettük kilószámra a jódtablettát, a végén úgyis a kőbalta lesz a leghatékonyabb szerszáma a néhány túlélőnek a barlangban.

Halálos egyenleg

A minap látott napvilágot az egyik gazdasági portálon az a tanulmány, amely tíz ország adatait vizsgálva hasonlítja össze a nagyon sok áldozattal járó spanyolnátha a Covid-világjárvánnyal. S bár az oroszok Ukrajna elleni agressziója elfeledtetni látszik a világgal a koronavírus-világjárványt, az még ma is tízesével szedi áldozatait Magyarországon és tízezerszámra a nagyvilágban.

Kiderült, hogy Magyarországon a koronavírus-járvány két éve alatt népességarányosan többen haltak meg, mint a spanyolnátha két évében. Más európai országokban ez az arány a spanyolnátha időszakához képest sokkal kisebb. A spanyolnátha egyébként a Nagy Háború végén és utána, 1918-ban és 1919-ben pusztított.

A spanyolnátha éveiben Hollandia és Dánia után Magyarországon volt a legkevesebb egymillió lakosra jutó halott, míg a koronavírus-járvány két évében, 2020-ban és 2021-ben népességarányosan nálunk haltak meg a legtöbben. A vizsgált országok között van a már említetteken kívül Franciaország, Olaszország, Németország, Norvégia, Spanyolország, Svájc, és Svédország.

Az adatok szerint hazánkban a legalacsonyabb a 65 évesen várható élettartam, vagyis emiatt különösen indokolt lenne az idősök védelme, de az összeállítás szerzői szerint erre az egészségügy általános állapota kevés esélyt ad. Akit érdekel az összeállítás, biztosan megtalálja, de sokan saját tapasztalataikat végiggondolva is eljuthatnak a következtetésig, hogy vajon jó volt-e a járványkezelés Magyarországon, vagy sem. Mindenesetre az a tény, hogy cikkem írásakor már erősen meghaladta a 44 ezret a magyarországi Covid-áldozatok száma, sok mindent elárul. Ráadásul hónapokra leálltak az orvosi vizsgálatok, kezelések, a halasztható műtétek és csak az életveszélyben lévőket látták el az amúgy igencsak agyonhajszolt orvosok, ápolók. Így aztán még megbecsülni is nehéz, hogy hányan veszítették életüket amiatt, hogy nem fedezték fel náluk idejekorán a bajt, amelyet időben jó eséllyel kezelni lehetett volna, de hónapokkal később már erre kevés volt az esély.

Nyilván nem feladatom mentetni a döntéshozókat, de tény, hogy olyan ellenféllel találták magukat szemben, amelyet nem ismertek. Ugyanez a tanácstalanság volt tapasztalható világszerte. Ugyanakkor a fertőzöttekkel nem dolgozó orvosokat nem kellett volna kényszerszabadságra küldeni, szigorú óvintézkedések mellett lehetett volna folytatni a vizsgálatokat, kezeléseket, még ha csökkentett számban is. Bár a Covid-halottak számát ez nem csökkentette volna.

Nehéz megítélni, hogy jó vagy rossz volt-e a hazai védekezés, de az kijelenthető, hogy járványügyben nem a politikusoknak, hanem a tapasztalt, nagy tudással rendelkező szakembereknek kellett volna döntéseket hozni.

Talán így nem kellene gyászolnunk több tízezer halottunkat.

Ne bánts a sportolót!

„A sport megtanít becsületesen győzni vagy emelt fővel veszíteni. A sport tehát mindenre megtanít.”

A világhírű író, Ernest Hemingway mondata jószerével mindent elmond a sportról. Ahogy Pierre de Coubertinnek, az újkori olimpiák kezdeményezőjének az Óda a sporthoz című versében leírt gondolatai is, miszerint: „A béke vagy te, Sport! a népeket egymáshoz fűző szép szalag: és testvérré lesznek mind általad, önuralomban, rendben és erőben”.

Mostanában minden napra jut olyan hír, amely azt közli, melyik orosz csapatot zárták ki a nemzetközi bajnokságokból, mely sportszövetségek tiltották ki a versenyeikről az orosz versenyzőket, kiknek kellett elhagyniuk orosz állampolgárságuk miatt a klubjaikat. Lehet, hogy sokaknak nem tetszik a véleményem, de ezzel egyáltalán nem értek egyet, ezt nem lenne szabad. Attól, hogy valaki orosz, egyáltalán nem biztos, hogy a gyilkolás, pusztítás feltétlen híve, ahogy az sem, hogy egyetért országa elnökének háborús cselekedeteivel.

Versenyzői, edzői pályafutásom során azt tapasztaltam, azt tanultam meg, hogy annak az ellenfelemnek népére, hazájára sem tudok rossz szívvel gondolni, aki ellen versenyezhettem, akivel sportbarátságot kötöttem. És ne feledjük: egyetlen sportoló sem felelős hazája teljhatalmú vezetőjének tetteiért.

Nyilván a sportolók is legalább annyiféle módon gondolkodnak, éreznek, mint hazájuk többi lakosa, ők is vélekedhetnek úgy, hogy egy másik ország megszállása, elpusztítása, az ellenség likvidálása – legyen az az életéért rettegő civil, a rakétával lerombolt lakóházban anyja keblén megölt csecsemő – jogszerű, és mindez hazája védelmében történik. Ugyanakkor úgy vélem, hogy az a józan gondolkodású sportoló, aki tisztességes versenyben legyőzi az ellenségnek kikiáltott nemzet versenyzőjét, nem egy népet alázott meg, hanem csupán egyetlen meccsen, versenyen aratott győzelmet sportbeli ellenfele felett, ahogy vetélytársának sem dőlt össze a világa, hiszen legközelebb akár ő is lehet a győztes.

Valószínűleg a csapatsportok megítélése kicsit más, mint az egyéni sportágak sportolóié, már csak a tömött lelátók, az esetenként a diktátor által uralt média segítségével befolyásolt, elfogult szurkolótömegek miatt is, de megfelelő szabályozással, semleges pályákon megrendezett mérkőzésekkel ezek bajnokságaiban is ott lenne a helyük a harcoló felek klubjainak, együtteseinek. Talán csak az agresszor ország nevét nem kellene viselniük, ahogy az olimpiai versenyek esetében, ahonnan a mostani inváziós ország nevét a rendszerszintű doppingcsalások miatt tiltották ki. De nem a doppingot nem alkalmazó sportolókat!

Lehet velem vitatkozni, egyet nem érteni, de soha egyetlen pillanatra sem szabad szem elől veszíteni a lényegét: „A béke vagy te, Sport!”

A békének pedig, mint tudjuk, nincs alternatívája.

Tücsökpörkölt

Nem állítom, hogy szívem vágya egy kiváló tücsökpörkölt elfogyasztása, vagy csipsz helyett gyömbérrel sült selyemhernyó ropogtatása, esetleg pirított hangya csemegézése tévézés közben, pedig mindezek a délkelet-ázsiai országokban vagy Afrikában, Új-Zélandon, Közép- és Dél-Amerikában nagyon is hagyományos éledelek. Az ENSZ Élelmiszer- és Mezőgazdasági Szervezetének (FAO) pár évvel ezelőtti beszámolója szerint mintegy kétmilliárd ember fogyaszt rovarokat a mindennapi étrendje keretében és ez a szám azóta biztosan növekedett is. Annál is inkább, mert megtörtént, ami korábban elképzelhetetlen volt, Európában is előállítanak és vásárolhatók rovarokból, vagy rovarokkal készült ételek.

Mindezt erősíti az a döntés, amelynek értelmében engedélyezte a házi tücskök élelmiszerként, vagy élelmiszer-összetevőként való forgalmazását az Európai Bizottság az Európai Unióban. A latin nevén *Acheta domesticus* a harmadik olyan rovar, amelyet élelmiszer-összetevőként beengednek az EU piacára. 2021 júliusában a közönséges lisztbogár lárvájának, novemberben pedig a vándorló sáskának a felhasználását engedélyezték új élelmiszerként. A hírhez tartozik, hogy a házi tücsköt egészben, fagyasztva, szárítva, valamint por formájában lehet majd kapni az unió tagállamaiban.

A FAO szakértői azt állítják, hogy a rovarok legalább annyira táplálóak, mint a leggyakrabban fogyasztott húsfélék, például a marhahús. Sok kutató szerint a rovarok fogyasztásával alacsony zsírtartalmuk miatt hatékonyan lehetne küzdeni az elhízás és az ezzel összefüggő betegségek elleni.

Kiváló képzelőerő, fantázia kell ahhoz, hogy magunk elé idézzünk egy közel-jövőbeli vasárnapi családi ebédet egy átlagos (ha van ilyen) magyar családnál, ahol a gyöngyöző húsleves vándor sáskából, majd a főétel fagyasztott, vagy porított tücsökből készült finomságként trónol a tányéron. Ez bizony mifelénk teljességgel elképzelhetetlen. Ma még. Mert ha a klímaváltozás hatásainak csökkentése érdekében a környezettudatos szemlélet győz a világban, akkor eltűnnek majd a szarvasmarhák, mint a legnagyobb metángáz kibocsátók, de a sertések, birkák és más nagyobb húsállatok is. Helyettük a gazdaságok különféle technológiákkal állítják majd elő a gyorsan szaporodó rovarokból készült éledeleiket. Mi tagadás nem igazán csábító az ilyen jövő.

Pedig lehet, hogy ha undorunkat legyőzve megkóstolnánk a sült tücsköket, vagy hangyákat, ezekre is rákapnánk. Kétmilliárd ember mégsem tévedhet.

Te mit hallottál?

Ahányan vagyunk, annyiféle információval rendelkezünk a most zajló Ukrajna elleni orosz agresszióról és ezekből alakítjuk ki véleményünket. A kegyetlen háború napjaiban soha nem látott mennyiségű félretájékoztató, vagyis dezinformációs hír lát napvilágot. Mi, a háborút szerencsére csak figyelő emberek ezekből szemezgetjük ki a bennünket leginkább érdeklőket.

A mostani háborús híráradat, amelyből ember legyen a talpán, aki a valóságot ki tudja hámozni, hozzátartozik a modern hadviseléshez. Olyannyira, hogy a háttérben láthatatlanul működő informatikusok, hekkerek serege készíti elő, teszi közzé a valós vagy megtévesztő hamis információkat.

A dezinformáción, vagyis félretájékoztatáson túl az informatikai hadviseléshez tartoznak a túlterheléses támadások, a zsarolóvírusokkal, információs műveletekkel történő manipulációk is. Elég, ha csak olyan békeidős eseményre gondolunk, mint például a korábbi amerikai elnökválasztás, amelybe az erős lábakon álló gyanú szerint jelentősen belekontárkodtak az oroszok. És vélhetően nem csak az amerikaiaknál tettek így. Ehhez rendelkezésükre állnak az álhírpótlalok valódinak tűnő érdekes és izgalmas (ál)hírei, a fake news-ok és a deep fakek, minden, amit érdeklődéssel olvas és néz az internet népe.

Egy közelmúltbeli adat szerint csak Magyarországon közel száz (!) orosz dezinformációs és álhírpótlal működik. Ugyanakkor nem árt szem előtt tartani, hogy a valóság elferdítése nem a legmodernebb harcászati eszköz, a valós tényektől teljesen független álláspont népszerűsítését a mindenkor háborúban éppúgy alkalmazták, mint most és amellyel az ellenséges lakosság meggyőzését, vagy éppen összezavarását kívánják elérni.

Mindenki, aki időnként, vagy rendszeresen olvas híreket az interneten, megosztja azokat, többnyire a saját információs buborékjában teszi mindezt. A félretájékoztató, álhírgyártó pótlaloknak is kialakult a törzsközönségük, akik a maguk buborékjában keresik az igazságot, ami a valóságtól olykor csak parányira, máskor meg oly távol van, mint egykor Makó vitéz volt Jeruzsálemtől. Mindazok pedig, akik a hazugságokat gyanútlanul valósként terjesztik, küldik tovább barátaiknak, csak tovább erősítik az álhíreket, félretájékoztató „információkat”.

Ugyanez visszafelé is elsülhet, vagyis, ha az orosz egyszemélyi vezető nem kapcsolhatja le országában az internetet, az erre szakosodott ukrán és a nyugati szakemberek képesek lesznek az elhallgatott valós hírek mellett bomlasztó, elbizonytalanító álhírekkel is elárasztani az információkra éhes orosz embereket. Ha viszont lekapcsolatja, évtizedeket zuhan vissza országa a múltba.

A valós hírekre vágyók csak annyit tehetnek, hogy megkeresik a még hitelesnek számító hírforrásokat, és megpróbálnak onnan tájékozódni. Bár igaz, ezzel valószínűleg megint csak egy légmentes buborékban találják magukat.

Igazmondó számok

Igazi könyvsiker volt az Inferno, Dan Brown világhírű regénye, amelyben egy őrült (?) milliárdos teljes hittel hiszi, hogy az emberiség egy olyan kór, amely nem csak önmaga, de az egész Föld létét fenyegeti. A gazdag ember ezért az inferno nevű halálos vírust kívánja az emberiségre szabadítani, amely az emberi faj felét képes elpusztítani. Még szerencse, hogy mindez csak kitaláció, hiszen ugyebár nincs semmi, ami pusztulással fenyegetné a népesség felét. Igaz, alig néhány évvel a könyv és az alapján készült film megjelenése után a koronavírus-világjárvány kezdte szedni áldozatait és jelenleg már több mint hatmilliónál tart, hogy a szomszédunkban zajló népritkító háborúról már ne is beszéljünk.

A közgazdászok, környezetvédők gyakran beszélnek a Föld túlnépesedéséről, velük egyetértésben én is számtalan bajunk okozójának tartom ezt, amelynek kordában tartására oktatással, felvilágosítással, anyagi ösztönzéssel a születések számának szabályozását gondolom megfelelő eszköznek. Tudom, Kínában volt már ezt szabályozó törvény, amelynek nyomán kevés lett a nő, vagyis ezt is nagyon át kellene gondolni.

Található az interneten egy Worldmeters elnevezésű oldal, amelyen a nagyvilág népességgel kapcsolatos fontosabb mérőszámait láthatjuk másodpercre készen. Nyilvánvalóan ezek matematikai számításokon alapuló számsorok, amelyek vélhetően közel járnak a valós számokhoz. Amikor e cikket írom, magyar idő szerint délelőtt tíz óra van és a mai napon éjfélről a nagyvilágban közel 163 ezer ember született, valamint nagyjából 69 ezer ember halt meg. Vagyis a világ népességének gyarapodása 10 óra alatt mintegy 94 ezer fő.

A látványosan pörgő számokból az is kiderül, hogy a Föld lakossága igen hamar átlépheti a nyolcmilliárd főt. Csak összehasonlításként említem, hogy 1960-ban hárommilliárd emberi lakosa volt a bolygónknak. Az oldalon az is látható, hogy a pillanatnyi állapot szerint csak ma mennyit költöttek a nagyvilágban egészségügyre, oktatásra, katonai kiadásokra, hány autót, biciklit, számítógépet gyártottak, mennyi könyvet, újságot, tévékészüléket, mobiltelefont adtak el. Ez pedig azt jelenti, hogy a túlnépesedés együtt jár a felhasznált műanyagok elképesztő mennyiségével, a mindent ellepő szemét burjánzásával, a társadalmi feszültségekkel, a háborúk, a vízhiány, gazdasági zűrök miatt mind nehezebben kezelhető migrációval és még ezernyi más bajjal.

Nem minden országra jellemző a túlnépesedés, fejlett államok sora küzd a népességcsökkenéssel, a munkáskéz hiányával, és fogadják be kényszertől hajtva a bevándorlókat. Hazánk lakossága is folyamatosan csökken, a számítások szerint, ha a tendencia folytatódik, 2050-re nagyjából kilencmillió, a századfordulóra nyolcmilliónál is kevesebb magyar él majd a határainkon belül.

Megdöbbentőek a számok, de ritkán hazudnak. Az emberi szokás.

Megmondom előre

Meglehetősen kiforrott véleményem van arról, hogy kik fogják nyerni a következő, vagyis a 2022. évi parlamenti választásokat Magyarországon. A közvetlen környezetemben élők, barátaim ismerik is nézetemet, van, aki vitatkozik velem, más örül előrejelzésemnek. Ki-ki a maga ideológiai beállítottsága alapján.

Arról is határozott elképzelésem van, hogy kiknek kellene nyerniük a következő, vagyis pár nap múlva esedékes választást, milyen arányban és ez mit hozna magával. Mit, ha az én elemzésem érvényesül és mit, ha az ellenkezője. Mert meglehet, a győztesek egyik esetben sem fognak önfeledten örülni frissen szerzett, vagy megújult hatalmuknak, hiszen ezernyi meglévő és még több, már a láthatáron gyülekező bajjal kell majd szembenézniük és ezek a nehézségek pillanatok alatt emészti el a siker okozta lelkesedést.

Ha most bárki is azt várja, elárulom, hogy szerintem kik lesznek a győztesek, csalódnia kell. Ez ugyanis egyfajta kampány lenne részemről az általam vélt nyertesek megsegítésére, vagy éppen ellenpropaganda a veszteseket illetően. Bár azt hiszem ma már nagyon nehéz bárkit is befolyásolni véleményében, különösen a politikai hívőket, vagy azokat, akik egy kicsit is figyelték az elmúlt években a hazai közállapotokat, a pártokat, képviselőket, azok tevékenységét. Esetleg befolyásolhatók még a hazai közélet ügyeiben tájékozatlan fiatalok, a külföldről frissen hazánkba települtek, netán a Szíriusz csillag egyik bolygójáról származók.

Szekértáborok alakultak ki, a megosztottság tökéletes. De hát nem is lehet más, hiszen erről szólt az elmúlt három évtizedünk, talán már nem is tudnánk e nélkül élni. Mert aki magyar velünk van. Aki nincs, az nincs. Legyen az bármelyik oldal szimpatizánsa is. Ha rosszul szavazott, úgy járt. Aki meg eltalálta, vagy inkább bejött a vágya, akarata, hát így. Hogy jobban-e, vagy sem, azt majd a jövő dönti el, de a győzelem íze, a mi nyertünk érzés dicső emléke megszépítheti a majdani adó-, és áremeléseket, a megszorításokat, a politikusi harácsolást, a politikai baklövéseket, bűnöket. És a győztesre szavazás után oly nehéz beismerni: bocs', tévedtem.

Hogy a szomszédságunkban dúló, az egész világra kiható képtelen háború miatt is kialakult durva infláció, a várható fűtőanyag, alapanyag, élelmiszer, műszaki termék és ezer más árucikk hiánya mellett hogyan lehet majd fejleszteni a nem éppen önszántából lezüllött egészségügyi és szociális ellátórendszert, az oktatást, anyagilag emberibb életet biztosítani a nyugdíjasok tömegének, valamint fejlett nyugati szinten működtetni az államot, nehezen megválaszolható kérdés.

Én már tudom, hogy kik nyernek április 3-án. De megmondom előre: a részegítő hatalom és a biztos meggazdagodás ellenére sem lennék a helyükben.

Titkaink nyilvánossága

Az emberek manapság tele vannak nyugtalansággal. Az okok közül sokaknál előkelő helyen van a megfigyeléstől való félelem. Van, aki nem mer regisztrálni egyik közösségi portálra sem, mert bár tudja, hogy azzal több emberrel, ismerőssel tarthatna kapcsolatot, de nem akarja, hogy megfigyeljék őt, kifürkésszék gondolatait.

Hogy mennyire napi probléma az informatikára épülő világunkban a megfigyelés, kiváló példa rá a minap kirobbant botrány, amely reflektorfénybe állította a magyar Külgazdasági és Külügyminisztérium informatikai biztonságát, pontosabban, a biztonság meglétének hiányát. Kiderült ugyanis, hogy az orosz titkosszolgálat hackerei (hekkerei) évek óta úgy mászkálnak a minisztérium informatikai rendszerében, mintha csak otthon mennének ki a konyhába vagy a fürdőszobába. Gátlástalanul és könnyedén olvasnak el levelezéseket, szereznek meg jelszavakat, titkosított adatokat.

Nyilvánvalóan e derék szakemberek közel sem csak a magyar kormányzat titkaira kíváncsiak, sokkal inkább az EU és NATO intézményeinek hazánk meghatározó minisztériumával folytatott társalgásaira, a titkosított, az üzeneteket rejtjelező számítógépeket is tartalmazó VKH (Védett Külügyi Hálózat) szobákban zajló beszélgetésekre. Mert ők már ezekben a külvilág számára zárt, titkos szobákban is ott vannak. A bökkenő, mint az a botrányos megfigyelési ügyet feltáró újságcikkben is olvasható, hogy a hazai vezetők mindezzel évek óta tisztában voltak, ahogy a külföldieknek adható legmagasabb orosz kitüntetést kiérdemlő magyar külügyminiszter díjazása pillanatában is tudta mindezt. Végül is ingyen nem adnak ilyen díjakat...

Ezek után joggal teheti fel a megfigyelésektől tartó polgár a kérdést, hogy egyáltalán van-e még valahol, valamilyen titok, amelyet ne fedezne fel egy illetéktelen személy? Kijelenthetjük: nemigen. Bár ez nem új keletű, hiszen ahogy a szólás is tartja, amit két ember tud, az már nem titok.

Gondoltam is rá, a téma oly kényes, hogy talán nekem, egy egyszerű polgárnak nem is kellene írnom róla, de aztán végiggondolva rájöttem, hogy nyilvánvalóan az orosz (magyar, kínai, amerikai és ki tudja még melyik) titkosszolgálat már tisztában van vele, hogy írni akarok erről, hiszen ők talán még azt is tudják, amit én még nem, hogy mit fogok vacsorázni másnap. Már ha egyáltalán számítok nekik. Mert az is lehet, hogy nem és akkor azzal kell szembesülnöm, mint egykor a magas rangú Bástyá elvtársnak az örökzöld Tanú című filmben, amikor kifakad: „Mi ez, Bástyá elvtársat már meg sem akarják gyilkolni? Én már sz..t érek?”

Mielőtt tovább táplálnánk a lehallgatásoktól való félelmünket, nem árt tisztázni: a megfigyelők nem a nép egyszerű gyermekeire kíváncsiak, a szemükben majdnem valamennyien érdektelen Bástyá elvtársak vagyunk.

Úrbéli bajaink

Amikor elindultak idehaza az élővilággal, technológiával, tudománnyal is foglalkozó tévéadások, sok más érdekesség mellett a csillagászat titkairól, univerzumunk működéséről tudhattam meg olyan tényeket, amelyeket addig nem ismertem. Erősen foglalkoztatott a Naprendszer névadó csillagának, a bolygóknak, holdaknak, égitesteknek szabályozott keringése, az őket összetartó erő, szóval mindaz, ami még a magamfajta laikusoknak is úgy-ahogy érthető. Akkortájt szembesültem azzal is, hogy planétánk hűsége kísérője, számtalan földi folyamat befolyásolója, a Hold szökik a Földtől.

Kicsit idegesít, hogy minden évben távolabb kerül tőlünk az esténként oly szépen világító égitest. Elolvastam, de meg se próbálom olvasóimnak elmagyarázni az okot, amiért minden évben 3,8 centiméterrel kell távolabbra néznünk, ha a Holdra tekintünk. Jó, ez ezer év alatt is csak 38 métert jelent, de hát akkor is nyugtalanító, nem?

Ha ezen bosszankodom és idegesítem magam, hova tegyem azt a hírt, miszerint egy olyan aszteroida haladt el pár hete a bolygónk mellett, amely a számítások szerint valamelyik következő visszatérésekor már a Földre is veszélyes lehet. Az 1999 VF22 nevű égitestet elsősorban a mérete miatt tartják kockázatosnak a csillagászok.

Koromnál fogva egyre kevésbé szövögetek hosszú távú terveket, kivéve a teniszeccseket, azokat akár három hétre előre is hajlandó vagyok leszervezni. Így hát nemigen kellene, hogy idegesítsen a Hold jó pár milliárd év múlva esedékes teljes elszakadása a Földtől és talán az sem, hogy a most elsuhanó aszteroida a számítások szerint 2150-ben visszatér s ha minden igaz, még közelebb jön hozzánk, mint tette ezt most, olyannyira, hogy még belénk is ütközhet. Erre rajta kívül jó néhány másik túlméretezett kavicsnak is van esélye a jeges világűrben. De hát a családjáért, barátaiért, környezetéért, az emberiség jövőjéért aggódó emberként mégis csak foglalkoztatnak ezek a gondok, mert hát ugyebár mi lesz, ha mégis bekövetkezik a most még elképzelhetetlen?

Tapasztalhatjuk, hogy időben sokkal közelebb lévő bajok vannak sötét viharfelhőket a fejünk fölé, mint a Hold szökése, vagy egy, az általunk ismert világot elpusztító aszteroida esetleges becsapódása. Elképzelni sem tudom a dinoszauruszok társadalmi problémáit, már ha egyáltalán voltak ilyenek, az állandó háborúikat, az élelemért, vízért, területekért, pozíciókért, a nőstényekért folytatott harcaikat (tisztára mint az emberek), de valószínűleg ők is lazán elhessegették maguktól a gyilkos aszteroidák gondolatát, aztán tessék, láthatjuk, hogy mi történt velük.

Vagyis, ha túl leszünk a háborúkon, társadalmi robbanásokon, túlnépesedésen, migráción, klímaváltozáson, a mind vadabb járványokon és még élünk, ideje lesz az aszteroidákkal is foglalkozni.

Disznóság

A második világhéget követő évek ínsége után lassan rendbe jött a magyar állattenyésztés, köszönhetően annak, hogy a hatalom legfőbb célja volt jóllakatni az embereket. Tele hassal ugyanis kevésbé érez késztetést az ember a rendszer bírálatára, a vezetők elzavarására. Így aztán eleinte hetente legalább egy alkalommal, majd fokozatosan több napon át is elérhetővé vált a kispénzűek számára is a disznóhús.

Olyannyira sikeres volt ez a program, hogy az 1980-as évek közepéig jó néhány esztendőben is több volt a sertés, mint az ember, vagyis meghaladta a bűvös 10 milliót. A rendszerváltásnak nevezett esemény előtti öt évben ez a szám a bel- és külpiazi kereslet lanyhulása miatt 9-9,5 millió között volt. Drasztikus változás a 2000-es évek elején következett be, amikor már csak mintegy ötmillió sertést hizlaltak idehaza, és ez a szám 2021-re újra megfeleződött. Ebben a csökkenésben több „bűnös” is szerepet játszott, az afrikai sertéspestis mellett a megváltozott táplálkozási szokások is a disznók ellen dolgoztak. Számtalan szakértő és újságcikk sulykolta az emberek tudatába, hogy a sertéshús egészségtelen, a zsírja rontja az koleszterinszintet, ami csúf betegségekhez vezethet. Akik nem hagyták magukat eltántorítani a finom disznóságoktól, továbbra is előszeretettel ették a kolbászt, szalámit, különféle belsőségeket, hurkákat, tepertőt és főztek disznózsírral. De mind kevesebben.

A helyzetet tovább rontotta a vágósertés alacsony felvásárlási ára, amely a sertéspestissel és a koronavírus-járvány miatti bizonytalansággal, valamint a csillagászati magasságokba emelkedő takarmányárakkal együttesen vették el a sertéstartók kedvét a korábbi munkájuktól. A sertéstartás ugyanis olyannyira veszteségesse vált, hogy már nem lehet belőle megélni.

Egy régész mondta egyszer az egyik tévécsatorna műsorában, hogy ezer év múlva az akkori régészek többnyire csak csirkecsontokat találnak majd a föld alatt és következtethetnek arra, hogy a régi korok emberei – vagyis mi – többnyire csak baromfit fogyasztottak, mert annyira áttevődött a szárnyasokra a tömegek húsfogyasztása. Nyilván ez túlzás, de tény, hogy rengeteg ember kerüli a négylábúak vörös húsát és fogyasztja az egészségesebbnek tartott fehér húsú baromfikat. Ha a hazai sertések számának csökkenése így módon folytatódik, luxuscikké lesz a disznóhús, mert csak nagyon drágán lehet majd hozzájutni. Ezzel eljutunk odáig, hogy a vasárnapi családi ebédnél csak az igazán tehetősek ehetnek majd rövidkarajból készített rántott húst, vagy szűzpecsenyesültet.

Kár, mert már a gondolatra is összefuthat a nyál sokak szájában.

Esélyek

„Jól vannak az 50-es magyar nők?”

Ezt a kérdést tette fel egy, a középkorúakat és idősebbeket megcélzó portál egyik cikke címében. S bár az írás nem erre, sokkal inkább az 50-es nők életmódjára kínált tippeket és válaszokat, nagyon is elgondolkodtató, hogy vajon jól vannak-e az ötvenes magyar nők.

Amikor egy férfiember eléri az 50 éves kort, nem ritkán nagy bulit rendeznek tiszteletére a rokonok, barátok, mert ugyebár fél évszázad egy férfiembernél az érettséget, a teljesítőképesség csúcsát, rutint és tapasztalatot jelent. A hölgyeknél már sokkal ritkábbak az 50 évesen megtartott partik, fényes ünneplések, mert a nők inkább tagadják és szégyellik e kort, mintsem büszkék lennének rá.

A színházi világban egy 50-es színésznő örülhet, ha nagy ritkán szerephez jut, mert a szerzők nemigen írnak darabjaikba középkorú asszonynak való szerepeket. A családban is megváltozik az ötven feletti nők küldetése, felnőnek a gyerekek, a házasság többnyire megszokássá lényegül át, a munkahelyi munka rutinná, vagy éppen robottá. Igaz, e téren aligha van eltérés a hason korú nők és férfiak dolgai között.

Szokás mondani, hogy a mai ötvenesek az új harmincasok. Ebben van is némi igazság, hiszen az átlagéletkor folyamatosan növekszik, a nyugdíjkorhatár is elég magasan áll már, vagyis egy 50. születésnapját ünneplő ember előtt még igen szép és aktív évek állnak. Elméletileg. Mert ha egy 50-es nő állást akar változtatni, rontja kilátásait a kora, ha megromlott házassága miatt elválík, esélye új, tartós kapcsolatra, esetleg házasságra messze rosszabb, mint egy ugyanennyi idős férfié.

Nyilvánvalóan az a fél évszázadot már megélt nő, aki nyitott a világra, nem hagyja el magát, egészségesen táplálkozik, választékosan öltözködik, rendszeresen jár fodrászhoz, kozmetikushoz, sportol, eljár társaságba, messze tartalmasabb életévekre számíthat, mint az a társa, aki megkeseredett, bánatát evésbe fojtja, elhanyagolja magát és legkedvesebb öltözéke az agyonhasznált otthonkája.

Azt látjuk, hogy bár egy középkorú asszony igen sok tapasztalattal rendelkezhet az élet dolgairól, kiváló lehet a szakmájában, vezetői posztra mégis csak elvétve kerülhet. Még rosszabb a helyzete, ha politikára adja a fejét, a mai macsóvér vezérelte magyar politikai rendszerben legfeljebb ellenzéki szerepkörben kap nagyobb teret. Elég körülnézni a magyar parlament soraiban és láthatjuk, hogy a férfiak mit tartanak a nőkről, és hol képzelik el a helyüket. Hát nem a politikában, az biztos. Nem jobb a helyzet a bérezés terén sem, hiszen egy azonos poszton dolgozó férfi és nő bére között minimum 15 százaléknyi a különbség. Szóval hogyan is vannak az 50-es nők? A régi viccel válaszolhatunk röviden: jól.

És bővebben?

Halmatek

A számtan, hát még a matematika nem megy mindenkinek. A magas matematika megértése, művelése nagyjából olyan veleszületett képesség, mint a zenélés, rajzolás, szoborkészítés adottsága. Valamennyire meg lehet tanulni, de az afölötti szintet már csak a zsenik értik. Belőlük lesznek a matematikusok, csillagászok, mérnökök és még jó néhány ilyen tudást igénylő szakma, hivatás művelői. Kicsit irigylem őket, mert bár fejben is jól számolok, a komoly matekhoz nagyjából olyan a viszonyom, mint tyúknak az ábécéhez. De közel sem annyira irigylem a matematikusokat, mint a kiválóan zenélőket vagy szobrászokat, a szoborkészítés ugyanis örökre nagy, ám beteljesíthetetlen vágyam marad.

Nem így azoknak a bölcsőszájúhal-félék és a tuskésrájafélék vágya, amelyek, vagy inkább jelen esetben, akik képesek egyszerű matematikai műveleteket elsajátítani. A halak kis gyakorlással akár az egytől ötig terjedő számtartományban tudnak összeadni és kivonni. Némi kutakodás után ugyanis erre jutottak a Bonni Egyetem Vera Schlüssel vezetésével működő kutatócsoportjának tagjai, akik március végén publikálták minderről tanulmányukat a Scientific Reports folyóiratban. A tudósok bebizonyították, hogy az említett halak némi munkával megtaníthatók egyszerű matematikai műveletekre. Akit érdekel a tanítás menete, simán megtalálja az említett folyóiratban. Az eredmények a kutatókat is meglepték, mert a feladatok a valóságban meglehetősen összetettek voltak. Mint kiderült, a lényeg, hogy az egész feladatsor összetett gondolkodási képességeket igényel.

A hír elgondolkodtatott, hiszen ismerek olyan embert, aki – persze némi túlzással – éppen olyan nagy munkával tanítható meg alapvető számtani műveletekre, mint a bölcsőszájú halak. Vagy azok valamivel könnyebben, bár gyorsan fel is mentem a nehezen számolókat (és most nem a számolászavarral, diszkalkuliával küzdőkre gondolok, az ugyanis egészen más eset), mert számolni nem is könnyű. Aki pár évtizede végezte az iskoláit, lehet, hogy igencsak megküzd számológép nélkül egy papíron végzendő szorzással vagy osztással. Szóval mindenképpen nehéz kenyér ez.

Mindenesetre mostantól mindazokra, akik lustaságuk okán nem akarják megtanulni az alapl műveleteket, mondván, hogy ott a számológép, meg az okostelefon, ezeket azért találták fel, hogy ne kelljen a nép egyszerű gyermekének felesleges dolgokon agyalnia, bátran rá lehet pirítani.

Nekik, ha egyszer csak valami okánál fogva ezek a kütyük nem állnak majd rendelkezésükre, csak pecázniuk kell. Aztán megkérhetik a kifogott halakat, hogy adjanak össze, meg vonjanak ki helyettük.

Könyörtelenül

A hetven közelében járó hölgy élete egy nap úgy állt a feje tetejére, mint a balesetben felborult autó. Az asszony ifjú lányként a nagy Szovjetunióban, egy ukrainai városban látta meg a napvilágot, ukránként természetesen szovjet állampolgár lett. Az egyik szovjet egyetemen ismerkedett meg az ott tanuló magyar fiúval, későbbi férjével. Magyarországon házasodtak össze, itt is éltek családi életüket a férj haláláig. Gyerekeik és unokáik természetesen magyarok. A hölgy kiválóan beszél magyarul, oroszul, ahogy ukránul is. Mielőtt bárki is összekötné a mindjárt következő rémtörténetet a magyar politikai vezetés mély oroszbarátságával, valamint az ukrán vezetés iránt tapasztalható fenntartásával, gyorsan tegyük hozzá, az asszony gondjai jóval az oroszok Ukrajna elleni agressziója, háborúja előtt kezdődött.

A hölgy, ki tudja miért, sohasem kérvényezte a magyar állampolgárságot, bár végül is ez az ő dolga. Pár évente automatikusan meghosszabbították a magyarországi tartózkodási engedélyét, adószáma, lakcímkártyája, háza, vagyona van – talán erre fáj valakinek a foga? –, több céget irányít, rendesen adózik és soha nem akadt baja egyetlen magyar hatósággal sem. Addig a szépnek nem nevezhető napig.

Akkor ugyanis kapott egy értesítést, miszerint adja le állandó tartózkodási engedélyét, lakcímkártyáját, jogosítványát, mert ki lesz toloncolva az országból, mint nemkívánatos személy. Mennie kell vissza Oroszországba. Igaz, hogy ott se rokona, se ismerőse, se ingatlana, se otthona, de ez kit érdekel? Az idegenrendészettel foglalkozó hivatalt tapasztalhatóan nem. Megkérdezte, hogy mit tett, milyen bűnt követett el, de közölték, hogy ez titkosított információ, nem tárhatják fel előtte a vele szembeni vádat. Fogadjon ügyvédet, hiszen Magyarország mégiscsak jogállam és fellebbezzen a döntés ellen.

A hölgy így is tett, de az ügyvéd sem nyert betekintést az iratokba. Úgy kell oltalmaznia védencét, hogy közben fogalma sincs, mi ellen védje az asszonyt. Pereltek, s bár a bíró megismerhette a vádat, ő sem mondhatta meg mit tett a megvádolt nő, mert ugyebár az államtitok. Ügye most a Kúria előtt van, utána még talán mehet panaszával Strasbourgba, aztán pedig valahova Oroszországba. Ha még akkor is lesz kedve élni.

Nyilván akaratlanul, tudtán kívül bárki kerülhet kapcsolatba olyan emberekkel, köthet velük akár üzletet is, akik kockázatot jelentenek az állambiztonságra, de egy, a megfelelő szervek által végzett átvilágítással gyorsan tisztázható lenne, hogy az asszony kém-e, vagy terrorista, esetleg egy ártatlanul gyanúba keveredett ember. Még az is lehet, hogy jogos a kiutasítása, de egy majd' fél évszázada Magyarországon élő, családjával, minden tevékenységével ehhez az országhoz kötődő asszony indoklás nélküli „pusztába” küldése azért felvet néhány kérdést.

Először is az emberségét.

Unalom

– Könnyű neked, a te munkád érdekes, sohasem ugyanaz.

Úgy két évtizeddel ezelőtt, amikor egy kistérségi televízióban tettem a dolgomat, mint főszerkesztő, az egyik ismerősöm vágta hozzám végső érveként a fenti mondatot, amikor arról esett szó, hogy mennyire nem szeret bemenni a munkahelyére, mert minden nap egyforma, mindig ugyanazt kell csinálnia.

Mindez annak nyomán jutott eszembe, hogy elolvastam egy cikket a világ legunalmasabbnak tartott munkáiról végzett kutatásról. Az amerikai *Personality and Social Psychology Bulletin* című tudományos folyóiratban megjelent tanulmány azt vizsgálta, hogy széles körben milyen állásokat, hobbit és emberi tulajdonságokat tartanak a legunalmasabbnak, és hogy ezek a meggyőződések milyen következményekkel járnak az emberi kapcsolatokra nézve.

A kutatásból az is kiderült, hogy a világ legunalmasabbnak tartott embere valószínűleg egy vallásos adatbeviteli adminisztrátor, aki szeret tévét nézni és egy kisvárosban él. Mielőtt bárki is magára ismerne és kikérné magának az ő unalmasságát, természetesen ez egy általánosítás, ami bizonyára csak kevesekre illik. Sokkal többeket foglalkoztathat a kérdés, vajon a munkájukat csak ők érzik unalmasnak, vagy a tanulmány készítői is annak találták-e azt. A kutatók a válaszadók véleményei alapján arra jutottak, hogy a legkevesebb kihívással járó, legmonotonabb munkák a könyveléssel, takarítással, banki ügyintézésel és adatelemzéssel kapcsolatosak. És miután, mint említettem, nem csak a munkákat, de a hobbit is rangsorolták, kiderült, hogy a legkevésbé érdekesítő hobbik között van a vallás, a tévézés, a madárfigyelés és a dohányzás. Már amennyire ezek hobbik és nem hitbéli, vagy éppen életmódbeli tevékenységek.

Mindezek alapján bárki végiggondolhatja, hogy az ő élete, munkája, hobbija unalmas-e, vagy sem. Eddigi élettapasztalatom azt mondatja velem, hogy embere válogatja, mert lehet valaki kaszkadőr, ugorhat le tetőkről, száguldozhat autókkal, lovagolhat, vívhat, verekedhet napestig, ha ő ezt úgy éli meg, hogy mindez csak egy szokásos nap az „irodában”. Más, aki elhivatott a szakmájában, imádhata a könyvelést, szépséget találhat a banki ügyek intézésében, vagy az összeszerelő szalag melletti azonos mozdulatokban és örömmel végezheti évről évre minden nap ugyanazt, mert kedveli, amit csinál.

Amúgy el tudom képzelni, hogy a világ kutatás szerinti legunalmasabb embere, a vallásos adatbeviteli adminisztrátor, aki szeret tévét nézni és egy kisvárosban él, nagyszerű, jó humorú, szórakoztató társasági ember, szívesen segít másoknak, örömmel vesz részt közösségi tevékenységekben, sportol, kirándul és imádja a családját.

Ennyire viszonylagos minden a világunkban.

Egymillió magyar élet

Fogy a magyar. Olyannyira, hogy az előrejelzések szerint 2100-ra, ami már csak 78 évre van a mától, kevesebb mint nyolcmillió magyar ember élhet a határainkon belül. A népességcsökkenést a politika többféle szülésére buzdító intézkedéssel, pénzbeli támogatással kívánja megakadályozni, láthatóan csekély sikerrel. Pedig, mint kiderült, a népességfogyás csökkentésében óriási lehetőségek vannak. Csak hát ezek amellet, hogy sokba kerülnek, kevés szavazatot hoznak és macerásak.

Egy kutatás eredménye megmutatta, hogy 2002 és 2019 között durván egymillió magyar ember vesztette az életét úgy, hogy meg lehetett volna menteni őket. Bár az mindenképpen dicséretes, hogy az elkerülhető halálozások száma évről évre csökken, nemzetközi összevetésben a magyarországi adatok így is rendkívül magasak. Ezek a számok az egészségügyi ellátórendszer hatékonyságát mutatják.

A mutatószámok összeállításánál a szakemberek az olyan okok miatt bekövetkezett halálozásokat összegzik, amelyeket kezelhető vagy megelőzhető kórok váltanak ki és amelyek a rendelkezésre álló és nem kifejezetten méregdrága eljárásokkal gyógyíthatók lettek volna. Megelőzhető betegségek például azok, amelyek elsősorban az életmód miatt következnek be, mint mondjuk a dohányzás okozta tüdőrák, míg a kezelhető okok közé azok az életmóddal kevésbé összefüggő, de orvostechnológiailag kezelhető okok kerülnek, mint például egy vakbélgyulladás műtétjének szövődménye.

Az Eurostat adatai szerint a megelőzhető halálozás 2018-ban az egész Európai Unióban nálunk volt a legmagasabb, a kezelhető halálozás pedig Bulgáriában, Lettországon, Litvániában és Romániában volt nagyobb, mint nálunk. Mindez azt jelenti, hogy az egészségügyi kormányzatnak sokkal többet kellene tennie a felvilágosítás, a szűrővizsgálatokon való részvételre ösztönzés terén, ahogy a várólisták megkurtításánál a gyógyítás feltételeinek jobbá tételénél is. Ezekkel ugyanis látványosan mérsékelhető lenne a kezelhető betegségekben elhunytak száma. Az idő előtt meghaltak között olyan képzett, a munkájukkal az ország javára is hasznos tevékenységet végző emberek, családfenntartók, kiváló szakmunkások, tanárok, orvosok, mérnökök, művészek vannak, akiknek teljesítőképes tudásaig nagyon sok pénzbe, energiába került a képzésük. Vagyis a korai elvesztésük okozta fájdalom mellett ezeknek az embereknek halálával komoly nemzetgazdasági kár is keletkezik.

A tizennyolc év alatt elvesztett egymillió magyar, évente közel 60 ezer főt jelent. Tudjuk, sokan égetik két végén életük gyertyáját, siettetik a halált, de ha „csak” húszezer embert megmentenének azok közül, akiknek nem feltétlenül kellene meghalniuk egy betegségben, már előbbre tartanánk. De ez amellet, hogy nem látványos, sok pénzt, szervezést és odafigyelést igényel. Vagyis, ahogy mondtam: macerás.

Így hát csendesen tovább fogy a magyar.

Hírfüggők

A hírek folytonos követése is hasonló függőséghez vezethet, mint a videójáték – írta az egyik szakportál a cikke címében. Az oldalon megjelent interjúban egy pszichológus beszél a függőségről, amelyet elsősorban az internetes játékok váltanak ki.

Arról tapasztalatlanságom okán nem tudok beszélni, hogy milyen is a játékfüggőség, mert bár az első néhány számítógépemen még olykor-olykor munka közben, pihentetőként lejátszottam egy-két parti pasziánszt, az akkor igen kedvelt digitális kártyajátékot, de egy idő után felváltottam ezt az egyik igen népszerű internetes nyelvtanító alkalmazás használatával. Mint kiderült az is szórakoztató lehet.

Éppen ezért nem is a magam, hanem a szakember véleményét írom meg, aki szerint nem baj, hogy az emberek és nem csak az ifjak, de a felnőttek sokasága is játszik a laptopján, okostelefonján, mert a többség tudja, hol a határ és csak a gamerek, vagyis a számítógépes játékosok alig 3-5 százaléka tekinthető függőnek.

Arról sajnos nem láttam adatot, hogy vajon hány felnőtt válik hírfüggővé, de saját környezetemben is látom – magamat is beleértve –, hogy ki, hányszor, milyen gyakorisággal veszi kézbe az okostelefonját, hogy megtudja, mi is történt az elmúlt pár percben a nagyvilágban.

Van ennek létjogosultsága az ukrajnai háborúval terhelt napjainkban, hiszen akár egy perc alatt is megváltozhat az addig megszokott életünk. De hírfüggőség nem csak a komoly hírek terén létezik, sokan pörgetik végig szinte percenként a kedvenc közösségi médiájukat, hogy megtudják, ki, mit tart fontosnak közölni, melyik ismerősük, vagy éppen melyik általuk kedvelt vagy utált celeb mi izgalmasat osztott meg a nagyvilággal. A hírek ismerete iránti vágy, a felkorbácsolt kíváncsiság valóban függőséghez vezet, még ha ezt aligha is ismeri el valaki.

Ahogy az említett interjúban is elhangzik, lehetne elemezni, hogy a hírek utáni vágy mennyire függőség, vagy mennyire nem az. Ugyanakkor, ha egy ember nem azért néz folyamatosan tévésorozatokot, vagy játszik az okostelefonján, olvas híreket, mert ez a hobbija, hanem mert menekül valami elől, az már kezelendő probléma.

A hírfüggőséget táplálja a végeláthatatlan kínálat is, hiszen egyes gyűjtőportálokon akár percenként jelennek meg sok más mellett a friss politikai, bulvár, vagy sporthírek. De szörfözgetéssel akár általa addig még soha nem látogatott weboldalakon is talál a hírfüggő magának újdonságot. A hírfüggőséget tulajdonképpen a valamiről lemaradás okozta félelem váltja ki. Tapasztalható, hogy a hírfüggő emberen szorongás vesz erőt, ha akár csak egy órára is akadályozva van a hírolvasásban.

Pedig nyugtalanságra inkább a hírek olvasása ad okot.

Téli lecsó

Ha valaki elzárva magát a napi hírektől még mindig úgy hiszi, hogy egy olyan világban él, amelynek érti a működését, akkor aggasztóan nagyot téved. Az a világ, amelyben a ma embere igyekszik életben maradni, boldogulni, mérhetetlenül összetett és gyakorlatilag kiismerhetetlen.

A világ globalizációellenes népessége rendre tiltakozik a világszintű egységesedési folyamatok és azok következményei ellen. Hogy egyszerűen fogalmazzunk, a globalizáció olyan, mint amikor valaki orra bukik Amerikában a járdán és Ázsiában kezd emiatt vérezni egy ottani lakos orra. Parányira zsugorodott világunkban minden mindennel összefügg. Ha az orosz diktátor hadseregével meg akarja leckéztetni a szomszédját, a világ számtalan országában lép fel élelmiszerhiány, gyártó üzemek állnak le sorra, jobb esetben csak csökkentik termelésüket alkatrész, vagy alapanyag-hiány miatt. A jóléti államok boltjaiban lázasan rohannak felfelé az árak, és mind több termék hiányzik a polcokról. Bár ehhez még háború sem kell, elég egy jó kis világjárvány és máris megszakad a szállítási, ellátási lánc. Már akkor is hetekre leáll a kereskedelem és sokfelé a termékelőállítás, ha egy óriás konténerszállító hajó megfeneklik a Szuezi-csatornában, elzárva a vízi utat hajók százai előtt.

Egy ideje a közgazdászok már figyelik a felsorolt okoktól független változást is, amelyről a Geopolitical Futures azt írta, hogy „a deglobalizációt a gazdasági folyamatokba, de sokkal inkább a globális gazdasági rendszerbe vetett bizalom hiánya vezérli. 2008 után az emberek kételkedni kezdtek abban, hogy a globalizációnak csak pozitív következményei lehetnek az emberek életére, és abban, hogy a globális összeköttetések és az egymásrautaltság a stabilitás erejét jelentik”.

Pedig nap mint nap élvezzük a globalizáció áldásos hatásait, mondjuk, ha télvíz idején is megfizethető áron vehetünk paradicsomot és paprikát a boltban, amikor éppen egy finom lecsóra fájdul meg a fogunk. Vagy, ha valamilyen eszközre van szükségünk, amelyet éppen a világ túlfelén gyártanak, mert mindez számunkra is elérhető, megvehetjük és ide is hozzák nekünk. Ugyanakkor a deglobalizációban hívó választópolgárok azt várják el a saját kormányuktól, hogy védjék meg őket a globalizáció káros hatásaitól. Jó példa a – szerintem hibás – felfogásra a briteknek egyelőre leginkább csak bajt hozó Brexit, vagy éppen az amerikai-kínai kereskedelem terén tapasztalható huzakodás. Ha körbenézünk, aligha látunk sikeres gazdasággal, jól működő iparágakkal, kereskedelemmel működő befelé forduló országot.

Néhány kemény diktatúra távol tartja magát a globális világtól, de vélhetően a globalizációt károsnak tartók sem cserélnék el életüket az ottaniakéval.

Űrlénykereső

Rengetegen hiszik, hogy a végtelen univerzumban rajtunk kívül is vannak értelmes lények, sőt az emberi civilizációnál messze fejlettebb létformák, társadalmak is léteznek. Sokan próbálják tényekkel bizonyítani is azt, hogy már jártak földönkívüliek nálunk, nyomokat hagytak, többek között az emberi DNS-be is belenyúltak, nekik köszönhetően vagyunk olyanok, amilyenek. A lényeg, hogy amióta fejlett csillagászzal, űrkutatással bír az emberiség, azóta keresi a kapcsolatot az idegenekkel.

A NASA Jet Propulsion Laboratory munkatársa, Jonathan Jiang és kollégái április elején jelentették be, hogy a BITG (Beacon in the Galaxy) projekt keretében olyan kódolt rádiójeleket bocsátanak ki, amelyeket foghatnak az idegen civilizációk. Az Oxfordi Egyetem Future of Humanity Institute (FHI) kutatóközpontjának egyik munkatársa szerint viszont rossz ötlet üzenetet küldeni a földönkívülieknek.

A tudósok elgondolásuk szerint matematikai és fizikai alapfogalmakat sugároznának, hogy megteremtsék a kapcsolat alapját. Ezt a földi élet biokémiai összetételére vonatkozó információk követnék, majd további adatokat küldenének a világűrbe a Naprendszer galaxisunkon belüli helyzetéről és még a Naprendszer és a földfelszín digitalizált térképét is eljuttatnák valahova, valakiknek. Azzal kapcsolatban ugyanis, hogy a jeleket egyáltalán valaha is fogja majd valaki és ha igen, képes-e azokat értelmezni, a kutatóknak csak reményeik lehetnek. Biztos, ami biztos, az üzenet az emberek digitalizált képeit is tartalmazná, sőt meghívót is sugároznának a földönkívülieknek.

Miközben a sci-fi hívők nyilvánvalóan izgalommal és örömmel olvassák a tervezet hírét, dr. Anders Sandberg, a FHI szakértője szerint a BITG cseppet sem jó ötlet. Szerinte éppen az emberi történelemből tudjuk, hogy ha egy fejlett civilizáció találkozik egy egyszerűbb társadalommal, akkor az hogyan végződik. A hódítók természetének ismeretéből kiindulva kijelenthetjük, hogy minden bizonnyal az emberiség húzná a rövidebbet.

Én is úgy gondolom, hogy a korai civilizációk ma is csodálatba ejtő emberfeletti teljesítményeire magyarázat lehet az egykor itt járt idegenek technológiai fejlettsége, amellyel segítették az évezredekkel ezelőtti gigantikus építkezéseket, még ha a tudósok ennek még a gondolatát is elvetik. Talán csak az tart vissza attól, hogy túl komolyan vegyem elképzelésemet, hogy ismerem a hódító ember természetét. És ugyebár miért lenne más egy hihetetlenül messziről érkező, a kalandtól pénz, paripát, fegyvert nem sajnáló civilizáció? Aligha csak azért ugranának át hozzánk, hogy megegyenek egy finom ebédet, megigyanak egy kávé és már álljanak is tovább.

Azt se feledjük, hogy a gyíkemberek már köztünk élnek...

A nagy verseny

Állok a szupermarket hűtőpultja előtt és nem hiszek a szememnek. Az előző héten vásárolt kedvenc sajtom éppen egy százassal drágult egy hét alatt, bár már azt megelőzően is változott az ára. Naná, hogy felfelé.

Bámulom a bőséges kínálatot és az árakat, amelyeket nagyjából ismerek, hiszen rendszeres vásárló vagyok. Szinte hallom a surrogást, ahogy kúsznak felfelé az árak, egyfajta versengést sejtek mögötte, hogy melyikük képes magasabbra jutni. A húsok, húskészítmények kemény versenyben állnak a tejtermékekkel, a konzervek a fagyaszott ételekkel és az egész bolt sok száz portékája a másikkal. Az építőanyagtól, a lókapán át a kerti törpéig sehol sem jobb a helyzet.

Közben egy másfajta hangot is hallok, egy léggömbből kiáramló levegőhöz hasonló, ahogy az emberek fizetésének, nyugdíjának, megtakarításainak értéke zsugorodik mind kisebbre. De nem szólhatunk egy szót sem, hiszen mi még mindig békében élünk és ennek ára van. Ahogy a rossz gazdaságpolitikának is. Vagy a világvjárványnak, meg az oroszok Ukrajna ellen harmadik hónapja tartó „villámháborújának”.

Az emberek ilyen körülmények között erősen törik a fejüket. Ki a megélhetésén, ki a vagyona megmentésén vagy a megtakarításainak értékvesztésén. Mert okosnak lenni ebben a helyzetben igen nehéz. Aki teheti ingatlant vásárol, ha nincs annyi pénze, megpróbálja másként befektetni, de ez nem egyszerű feladat.

A bankok ugyanis nem jótékonyági intézmények, ha kis kockázatú állampapírba fektet a polgár, a rohogó infláció miatt csak a kárát enyhíti valamelyest, ha nagy kockázatú részvényekbe, akkor nyerhet vele, de a zaklatott világ gazdaság miatt jó eséllyel akár mindenét elveszítheti. Bankbetétekben pihentetni a pénzt pedig a megalázóan alacsony kamatok miatt végképp egyenlő a pénzkidobással. Szóval az átlagember, akinek nincs levajazott állami közbeszerzésekből származó sokmilliárdnyi vagyona, jó eséllyel csak vesztes lehet. Mint a szerencsejátékos a kaszinóban, ahol bármit is játszhat, a végén biztosan a kaszinó nyer.

Irigylem a gondjaikat – mondhatja az, akinek már csak annyi a havi bevétele, hogy legfeljebb a közüzemi számláit tudja kifizetni, gyógyszereit és a mind gyengébb minőségű, olcsóbb élelmiszereket képesek megvenni. Vagyis az alapot tudja megfizetni, ami az életben maradáshoz kell. Ámbár ezt is mind nehezebb, mert ugyan még rezsicsökkentés van a közüzemi díjaknál, de az egészen biztosan nem tartható már fenn sokáig. Másrészt legyen bármilyen magas is a hivatalos statisztika által jelzett átlagfizetés, a valóságban a többség ennek még nyomát sem látja. A nyugdíjasoknak még rosszabb, mert bár várhatóan megint lesz évközi nyugdíjemelésük, a járadékuk mind messzebbre követe csak a drágulást.

Szórakozásra szerencsére nem kell költeni. Elég nézni a boltokban a portékák árversenyét és máris izgulhatunk, mulathatunk napestig.

Okosdoktor

Nagyjából két évtizeddel ezelőttig, vagyis az okostelefonok, okosórák, okoskütyük megjelenése előtti korszakig, ha az ember rosszul érezte magát, legfeljebb megmérte a jó öreg higanyos hőmérőjével a testhőmérsékletét, bevett valamilyen, a család által erre megfelelőnek találtatott gyógyszert, ami éppen akadt otthon. Vagy másként kezelte a bajt, mondjuk kalapkúrát tartott, vagyis addig ivott valamilyen alkoholos italt, amíg a maga elé tett egy kalap helyett már kettőt látott, esetleg csak legurított egy-két kupica mindent gyógyító pálinkát, mielőtt orvoshoz fordult volna.

De aztán megjelentek az okoseszközök, az olyan viselhető portékák, amelyek egyre több mindent mérnek. Mára ott tartunk, hogy az okosórák és a viselhető orvosi eszközök használatával akár egész nap nyomon követhetjük egészségünk állapotát. Mérhetünk számtalan olyan mutatót, amely jelzi, ha baj van a testünkkel. Ez nagyszerű, csak hogy a sok adat azt is hipochonderré, képzelt beteggé teheti, aki erre korábban nem volt hajlamos.

A Deloitte Global előrejelzése szerint 2024-re várhatóan már eléri a 440 millió darabot a viselt okosóráknak és az okostapasznak abban az évben gyártott darabszáma. Ez utóbbiak szakemberek által felírt viselhető orvosi eszközök, de egyre inkább recept nélkül is elérhetővé válnak, és alkalmazásuk rohamosan nő a fogyasztók körében. Ilyen okoseszköz többek között például az inzulint adagoló, vagy a sztrókot előre jelző okostapasz.

A koronavírus-világjárvány idején lett közhasználatú eszköz a pulzoximéter, amellyel a család felelős tagja rendre megmérte a korábban leginkább csak a tévék kórházsorozataiból ismert szaturációt. Valószínűleg ennek sokaknál volt élet-, de legalábbis egészségmentő hatása, még többeknél meg kiválóan alkalmas volt a betegség érzetének kiváltására.

Az embernek olyan érzése van, hogy sokan lecserélték házi orvosukat valamilyen mindent tudó csoda okoseszközzé, amely figyeli ébrenlétük és alvásuk minden percét, megjegyzi az adatokat, sőt okos alkalmazások segítségével elemzi is azt és megmondja, hogy az illető az adott napon beteg-e vagy sem. Hogy ez aztán helyettesítheti-e a szakembereket, megkímélheti-e az egészségügyi ellátórendszer agyonterhelt orvosait az így feleslegessé váló vizsgálatoktól, ma még nehéz elképzelhető. Bár amilyen gyorsan e téren a fejlődés, nagyon is valószínű, hogy belátható időn belül a magát betegnek érző páciens feltölti majd az okoseszközei által regisztrált adatait a doktor számítógépére, aki megtekinti azt, majd a megfelelő felületre – nálunk ez az Elektronikus Egészségügyi Szolgáltatási Tér – feltölti a receptet.

Sok sci-fi elolvasása után azt is el tudom képzelni, hogy minden háztartásban lesz olyan okoseszköz, egészségügyi robot, amely már bizonyos kezeléseket, kisebb műtéteket is el tud majd végezni.

Akkortájt lesz már igazán jó orvosnak lenni.

Bűnös majmok

Miközben a hatóságok világszerte nagy erővel küzdenek a kábítószeres terjesztése, használata ellen, a legtöbb olyan országban, ahol ezt vallási előírások, vagy drákói szigorúságú törvények nem tiltják, az emberek kötetlenül élhetnek az alkohol nem kevésbé tudatmódosító hatásával, vagyis kulturáltan ihatnak alkoholos italokat, piálhatnak napestig, lerészegedhetnek, ahogy a kedvük tartja vagy a pénztárcájuk engedi. De vajon miért szeretnek az emberek szeszes italt inni? Mert az ital finom, vagy mert enyhíti a stresszt, a nagyvilág zűrzavarától való félelmet, esetleg élvezetes a bódult állapot, netán csak úgy, mert az oly trendi?

Egy új tanulmány magyarázatot ad arra, miért szeret az emberiség tagjainak egy igen jelentős része felönteni a garatra. Mint kiderítették a tudósok, az előzmények messzire vezetnek vissza, az evolúció során ugyanis a gyümölcsökön élő majmok az erjedt termékekkel rendszeresen fogyasztottak természetesen előforduló alkoholt. Vagyis ez lehet az evolúciós eredete annak, hogy az ember szereti az alkoholos italokat.

A gondolat mármint, hogy ráfogható a fránya evolúcióra az esetleges rendszeres szesztorna, tintázás, piásság, alkalmi, vagy gyakori lerészegedés, Robert Dudley-tól, a Kaliforniai Egyetem biológus kutatójától származik. A tudós 2014-ben dobta be a köztudatba az elméletét. Szerinte valamikor a távoli múltban a majmok felfedezték, hogy az alkohol szaga érett és tápláló gyümölcsökhöz vezetheti őket. Elméletét igazolták a Kaliforniai Állami Egyetem kutatói, akik a Panamában honos Geoffroy-pókmajmokat tanulmányozva rájöttek, hogy az állatok alkoholból nyernek energiát.

Mielőtt bárki is rátolná saját részegeskedésének felelősségét a majmokra, miután elitta a teljes havi fizetését, tegyük hozzá, hogy a tudósoknak is vannak e tetszetős elmélettel kapcsolatban kételyeik, ezért további kutatásokat javasolnak a témában. De a kutatás maga is felvet egy etikai, még inkább egészségügyi kérdést, miszerint, ha az állatvilágbeli őseink már fogyasztottak alkoholt, szabad-e egyáltalán kijelenteni, hogy annak fogyasztása az ember számára helytelen és már csekély mennyiségben is káros?

Az ember már csak olyan, hogy gyengeségeire azonnal magyarázatot keres, és igen gyakran a saját hibáira külső felelőst talál. Ily módon az alkohollal történő stresszmentesítés felelőssége terhelheti a kibíratatlan munkahelyi főnököt, a házsártos feleséget, kötözködő, agresszív férjet, mindenbe beleszóló anyóست, a súlyos anyagi gondokat. Ez utóbbin persze nemigen segítenek a torkon ital formájában leeresztett forintok, de még sok más kiváló ok is kidolgozható magyarázatként, felelősként.

Így aztán ha alkoholos állapotban végre hazatér a ház ura, bátran mondhatja a tettét számon kérő feleségének: drágám, hidd el, az egészről a majmok tehetnek.

Élmény

Vagy másfél évtizeddel ezelőtt egy napon besétáltam a lakóhelyem szerinti okmányirodába, és kértem, hogy adjanak időpontot személyi igazolványom meghosszabbításához. Az ügyintéző hölgy egy pillanatnyi gondolkodás után megkérdezte, hogy ráérek-e, és van-e nálam fénykép. Amikor igennel válaszoltam, behívott az irodájába és elkészített minden szükséges iratot.

Már önmagában ez az igencsak ügyfélbarát viselkedés is nagyon meghatott, de az igazi meglepetés akkor ért, amikor másnap a postaládámban volt az új személyim. Akkor nagy lelkesen ezt meg is írtam, kifejezve elismerésemet a közigazgatás dolgozóinak. Nem sokkal később aztán romlott a helyzet, már nem lehetett csak úgy besétálni az időközben kormányablakokká átlényegült irodákba, olykor heteket kellett várni időpontra és ugyancsak annyit a megújult vezetői engedélyre, személyire, útlevelekre. Volt persze amelyik hamarabb kész lett, volt amelyikről már jószerével le is mondtam, de a várakozás mindegyikre jellemző volt.

Két héttel ezelőtt, amikor megkaptam a jogosítványom érvényességének meghosszabbításához szükséges orvosi engedélyemet, hamarosan kaptam egy értesítést is e-mailben, amelyben tájékoztattak, hogy vezetői engedély kiállítására vonatkozó ügyemet nyilvántartásba vették. Még azt is odaírták, hogy okmányomat gyártásra továbbították. Újabb két nappal később pedig arról érkezett levél, hogy már postára is adták a jogsimat, amelyet másnap meg is kaptam.

Az egész ügylet elvarázsolt. Nem kértek fényképet – gondolom korom miatt a hatóság arra jutott, hogy a régi képemhez képest már nem leszek képes öregebb ábrázatot ölteni – és nem kellett fizetnem egyetlen fillért sem a számomra oly fontos műanyag kártyáért. Meg voltam hatódva. Meg is dicsértem környezetemnek az ügyintézőket, az illetékes hatóságot, hiszen oly jó érzés, ha nem packáznak velem, nem állítanak mindenféle bürokratikus akadályt elém, hogy csak azokat leküzdve juthassak ügyemben célba.

Nem titkolom, meglehetősen kritikus vagyok a szinte naponta változó törvényekkel, az éjjél előtt egy perccel beadott, és egy-két napon belül elfogadott törvényjavaslatokkal, a megállás nélkül változó és így erős jogbizonytalanságot okozó jogi környezettel, a törvénygyárban, futószalagon gyártott, többnyire salátatörvényekbe rejtett, követhetetlen előírás-változásokkal szemben. És akkor egyszer csak ott az örömteli meglepetés, mindezek ellenére a közigazgatás gépezete teszi a dolgát, kiválóan működik.

Remélem, hogy mindez nem csak a koronavírus-járvány miatt elodázott igazolványérvényességi idők meghosszabbítása miatt kialakult várólisták felszámolása okán történt így, hanem ez a napi gyakorlat, ami ugyanígy működik majd a későbbiekben is.

Hamarosan lejár ugyanis egy másik igazolványom érvényessége is.

Elszámolás

Reggelente gyógyíthatatlan optimizmussal kapcsolom be kedvenc rádióadómat, hogy meghallgassam, vajon jobb lett-e a világ miközben én aludtam. Aztán persze arcul üt a valóság. Nagy valószínűséggel sohasem volt ez másként, akkor sem, amikor még csak füstjelekkel, hírvivőkkel, postakocsikkal, vagy jóval később szikratávírókkal tudatták egymással az emberek a híreket. Többnyire rossz híreket.

Egy angol mondás szerint, no news is good news, vagyis, ha nincs hír, az jó hír. Manapság viszont mindig van hír. A minap azt olvastam reggeli közben az interneten, hogy a Velencei-tó után már a Balaton is végveszélybe került, mert 2035-re fürdésre alkalmatlanná válhat a tó vize, 2050-re pedig ki is száradhat a tómeder.

Éppen negyven éve, hogy álláslehetőséget kaptam a Velencei-tó mellett, addig, ha jól emlékszem, egyszer töltöttem el fél napot az akkor még nagyon iszapos, nádasokkal teli, sekély vizű tó egyik strandján. Aztán velencei-tavi lakos lettem, sőt az évtizedek alatt elkötelezett lokálpatrióta, aki féltő szemmel figyeli a környezete és a térség létét meghatározó tó életét. Ezért is élem meg nehezen, hogy kedvenc tavam súlyos állapotban van.

Most meg már a Balaton is. A Fertő tóról ne is beszéljünk, ott ugyan nem a klímaváltozás, hanem a profit érdekében mindent beépítő, lebetonozó pénzéhes ember okozza a tó életveszélyét. De míg ez utóbbinál nagyjából elég lenne nem engedélyezni a tervezett gigaberuházást, a Velencei-tó esetében már többet kellene tenni. Voltak eddig is tervek a vízpótlásra, kellett volna ehhez vagy 40 milliárd forint, de az akkor éppen másra kellett. Állami finanszírozású, forint milliárdokat elégető választási kampányokra, látványberuházásokra, és még ezernyi olyan területre, tevékenységre, amelyek egyesek szemében előbbre valók, mint a 26 négyzetkilométernyi tó vizének, élővilágának fenntartása.

Szájban e témában is erősek vagyunk, sokan sokféle ötlettel állnak elő, minapi hír például, hogy megoldási javaslatot készített a Velencei-tó fenntartható vízpótlására egy klímavédelmi alapítvány szakmai munkacsoportja, de emellett akadnak, akik szerint nem baj az sem, ha még ennél is kevesebb víz lesz a Velencei-tóban, hiszen máskor is volt már ilyen. Talán csak a tóköznyék lakosai, a sok ezer nyaralótulajdonos, a szállodák, szálláshelyek üzemeltetői gondolják másként. Ha a magyar tengerhez képest csak töredék vízmennyiségű Velencei-tó vízpótlása megoldhatatlannak tűnő feladatot jelent a pénzügyi döntéshozóknak, akkor mire számíthat a huszonháromszor nagyobb tavunk?

A környezetvédő David Browertől származik a gondolat, miszerint a Földet nem apáinktól örököltük, hanem unokáinktól kaptuk kölcsön. Vajon sok más bűnünk mellett hogyan számolunk majd el nekik a Velencei-tóval és a Balatonnal?

Légytámadás

– Jaj Istenem! – sikoltott fel a háziasszony és párjáért kiáltott. Csak két napig nem voltak otthon és lakásukat megtámadták a legyek, mégpedig soha nem látott számban. A férfi egy régebbi nagysikerű amerikai film címére utalva még élcelődni próbált, miközben a legyekre oly veszélyes szpré után kutatott a kamrában, hogy lám, te lettél a legyek ura. Mit mondjunk, viccével nem lett népszerű kétségbeesett párja szemében.

A következő negyedórán oly sokuk veszítette életét, hogy egy kisebb kihalási hullám söpört végig a legyek soraiban, de seregük mégis kifogyhatatlannak látszott. Az elhullottakat pár perc után újabb területkövetelők követték, a légyregiment végtelennek tűnt. Aztán egy idő után mégiscsak nyugvópontra jutott a dolog, a legyek vesztiesen heverték szanaszét, az asszony és férje egyesült erővel gyűjtötte szemeteslapátra a tetemek sokaságát.

Nyilvánvaló volt, hogy a még oly érdekesítő vasárnap esti tévéműsorok sem kötötték le figyelmüket, egyfolytában a légsereg ostroma foglalkoztatta őket. Az asszony attól tartott, hogy valamilyen kisállat pusztulhatott el a lakásban, bár ennek kicsi volt a valószínűsége, ráadásul hűsége kutyájuk sem hagyta volna ezt annyiban és mindenképpen felhívta volna gazdái figyelmét az oda nem illő elhunyra. Aztán felmerült valamilyen ételnek a konyhai bútor mögé hullása, de a lakás csillogott a tisztaságtól, hely sem nagyon adódott ehhez, szóval ez az ötlet is elhalt.

A kora reggel újfent sikítással kezdődött, a légsereg összekapta magát és újból gyülekezőt tartott. Előkerült a legyeket ölő szpré és kezdődött a légyvérfürdő. Ez már rövidebb ideig tartott, mint az előző esti, de a megtámadott helyiségek bútorainak átvizsgálása már jóval tovább. Aztán az egyik aljában, amely mögött a lakás kéménye és annak tisztítóajtaja rejtőzött, előkerült a légykolónia szülőszobája, jó néhány, a fejlődési periódusának utolsó állomását jelentő bábból éppen kikelni igyekvő ifjú rovarral. Azt nem állíthatjuk, hogy a felfedezésnek a legyek tiszta szívből örülhettek, erre nem volt idejük, a házigazdák ugyanis erősen gyilkos kedvükben voltak. Fel is számolták a szülőszobát annak rendje és módja szerint.

Bizonyára akadnak a házilegyeknek olyan ember barátai, akik e pusztítást rossz néven veszik, nekik szívből ajánlja a pár, hogy lakjanak együtt ők e kedves albérlőkkel. Amúgy a nőstény légy már háromnapos korában képes petéket rakni és egyidejűleg akár 9000 petét is elő tud állítani a világ megszállásának szándékával.

Kijelenthetjük, hogy a család viszonylag szerencsés volt, mert híreink szerint a leölt legyek száma messze nem érte el a kilencezret. A házilegyeket féltők is megnyugodhatnak: maradt még elég légy a számukra tragikusan végződött kaland után is.

Helyettesítés

– Megbetegedett a tanár úr, helyettesítés lesz a matematika órán, maradjatok csendben, amíg megjön a helyettesítő – figyelmeztetett bennünket az igazgató, majd gondterhelt arccal elhagyta az osztálytermet.

A Vasútgépészeti Technikum másodikosai – soraikban velem – pár másodpercnyi csend után hatalmas üdvívalgással vették tudomásul, hogy szigorú, de legalább sokszor igazságtalan és így cseppet sem kedvelt tanárunk ezen a napon nem tesz fel csak kevesek által megválaszolható matematikai kérdéseket és nem osztogatja a naplóba könnyen beírható elégteleneket. Abban ugyanis biztosak voltak, hogy nem matektanár érkezik majd helyettesíteni.

Pedig akkoriban egyáltalán nem küzdött a magyar oktatási rendszer szaktanárhiánnyal. Volt a matematika tanárok mellett kémia és fizika tanár elegendő számban, ahogy az egyetlen idegen nyelvet, az orosz tanító is. Az persze már más kérdés, hogy kinek mennyire sikerült a szakterülete tudományát a fiatalok fejébe tömködni. Gyanítom, a hatásfok igen gyenge volt, de ez nem feltétlenül az oktatók hibájából alakult így.

Most meg azt olvasom, hogy egy felmérés szerint már alig akad szaktanár, sőt úgy általában tanító, tanár is egyre kevesebb van, ráadásul nagy részük már betöltötte az 50-et és mindössze a tanerők 7 százalékát teszik ki a 20-29 éves fiatalok. Az is kiderült a számokból, hogy nemsokára kiöregszik, nyugdíjba megy több mint tízezer 60 év feletti pedagógus, míg megüresedő helyükre legfeljebb két-három ezer fiatal pályázik.

Fogalmam sincs, hogy ezt hogyan oldja meg az oktatási tárca, ja, hogy ilyen nincs is? Sebj, kormány van, meg e területet is felügyelő belügyminiszter, szóval olyan nagy baj nem lehet. Legfeljebb összevonják majd az általánosban az alsó tagozatosokat, meg külön a felsősöket, volt már ilyen a magyar oktatástörténetben. A középiskolákban meg mondjuk az első és utolsó két évfolyamot. Majd tanulnak egymástól a fiatalok. Jó példákat, szorgalmat, igyekezetet. Vagy nem. Mert matematikai, vagy kémiai, fizikai ismereteit legfeljebb egy-egy csodagyerek tudja majd átadni a társainak, de különben is, akinek nincs hajlama, vonzódása, készsége és tehetsége e tantárgyak iránt, végzettként elmehet majd az iparba, esetleg közmunkában dolgozni.

S, hogy mi lesz azokkal, akiknek nem csak szaktanár, de egyáltalán tanár sem jut? Nos ez fogas kérdés, hiszen az általam felvetett évfolyam-összevonás azért mégiscsak évszázaddal repítené hátra a magyar oktatást, másrészt végül csak találnak megoldást az illetékesek, hogy vonzó legyen a tanári pálya.

Bár az is lehet, hogy ez a hajó már elment.

Bosszúság

Belátom, vannak személyiségemnek gyenge pontjai. Ezek közé tartozik, hogy gyűlölök sorban állni. Ha éhes is vagyok, inkább továbbállok, amennyiben sorba kell állnom az ételért. Megyek máshova, mert szerencsére van rá lehetőségem. A sorban állás még jobban idegesít ott, ahol kötelezően kell elvégeznem egy feladatot, vagyis nem távozhatok kedvem szerint.

Ilyen, számomra nehezen emészthető sorban állás a postai csekkek feladásakor előforduló várakozás, ezért is örültem meg nagyon, amikor először jött létre egy olyan online felület, ahol akár éjjel is kifizethetem közüzemi számláimat. Sajnos az első ilyen cég hamar megszűnt, de helyét átvette egy másik, amellyel ugyancsak meg vagyok elégedve. Már alig van olyan szolgáltatóm, amely ne adná meg ezt a fizetési lehetőséget.

Sajnos pár héttel ezelőtt lakóhelyem kábeltelevíziós szolgáltatója egyszer csak mintha közkívánatra, a tömegek nyomására tenné, bejelentette, hogy megszünteti az online díjfizető rendszert üzemeltető céggel az együttműködést és ezentúl néhány más módon, például bankkártyával, átutalással fizethetem be a műsorszolgáltatásért járó havi összeget. Azt nem állítom, hogy ezek korszerűtlen módszerek lennének, de közel sem adják azt a kényelmet, gyorsaságot, mint a díjrendezésre szakosodott részvénytársaság felülete, ahol néhány perc alatt elintézhetem az egész havi tartozásom kifizetését.

Az okot, amiért e multinacionális, elsősorban a mobiltelefon szolgáltatásáról ismert cég kilépett a sokak által kedvelt és használt díjfizető rendszerből, nem kötötték az előfizetők orrára. Feltételezem, hogy pénzügyi ok áll a háttérben. Nyilván, ahogy sokan mások is, megszokom az új módot, még ha minden fizetéskor emlegetem is azt a derék embert, aki kitalálta mindezt és arra kényszerít bennünket, hogy újat tanuljunk, alkalmazzunk, ha akarjuk, ha nem.

Az ember alkalmazkodó lény, ettől vált a világ urává, még a legrosszabb, legmegalázóbb, leglehetőlenebb helyzetben is igyekszik feltalálni magát. Természetesen a sorban állás, vagy egy online felületről kivonulás messze nem tartozik ezek közé, de alkalmazkodás ehhez is kell. Ugyanakkor, ha azt nézzük, hogy az egyes szolgáltatók alapvető érdeke kellene, hogy legyen az ügyfél kényelmének szolgálata, a kettőjük együttműködésének legjobb megszervezése, akkor már más a történet olvasata.

Tudom, hogy olyan durva világban élünk, amelyben sokfelé fillérnyit sem ér az emberélet, amikor a közelünkben is egyik napról a másikra emberek sokasága veszíti el otthonát, munkáját, egész eddigi létét, ha éppenséggel nem az életét, semmiség az általam előadott probléma.

A szomszédságunkban pusztító háború képeit látva érezzük csak át igazán, hogy milyen jelentéktelenek a békeidőben bennünket bosszantó ügyek.

Újratervezés

Egy pályakezdő fiatalnak a nyugdíj olyan, mint az éjszakai égboltra feltekintőnek a pislákoló csillagok fénye. Felfoghatatlanul távol, elérhetetlen messzeségben van. Annak a középkorú embernek, aki lehúzott már pár évtizedet a munkában és látótávolságra került számára a nyugállomány, könnyebb elképzelni, hogy egyszer majd nyugdíjasként éli életét. De az is felmerülhet gondolataiban, hogy talán akkorra már nem is lesz nyugdíj.

Napjainkban természetes, hogy a fejlett társadalombiztosítással rendelkező országok idős állampolgárai, ha megfelelnek a nyugdíjelőírásoknak, életük végéig nyugellátásban részesülnek. Ugyanakkor belátható, hogy a mind kevesebb aktív dolgozó és a mind több, a korábbinál magasabb kort megélő nyugdíjas aránya egy idő után nehezen finanszírozhatóvá teszi a nyugdíjrendszereket. Magyarország is.

Bizonyára ez indította arra a Magyar Nemzeti Bank elnökét, hogy előálljon a jegybank nyugdíjreformjának ötletével, javasolataival. Sok más mellett szerepel benne a nyugdíjszámítás módjának felülvizsgálata, az idősök továbbfoglalkoztatása és a nyugdíjkorhatár emelése is. Az nem vitatható, hogy a nyugdíjrendszerrel valamit kezdeni kell, mert vészesen közeleg az a pillanat, amikor végképp ellehetetlenül a rendszer gazdasági háttere.

Nyilvánvalóan akkor, amikor a születéskori várható élettartam a fejlett társadalmakban folyamatosan nő, vagyis az emberek a korábbinál tovább élnek, a megállapított nyugdíjkorhatárok viszonylag alacsonyak. Na nem a dolgozóknak, akik közül sokuknak 65 éves koruk táján már van néhány nyavalyájuk és mind nehezebb reggelente összerakniuk magukat, hogy napközben az elvárt szinten teljesítsenek, hanem az egyes országok pénzügyi vezetőinek, akiknek ki kell gazdálkodniuk a szükséges összegeket.

Nem gondolom, hogy nagyon tévedek, ha azt mondom, a lakosság körében eddig sem túl népszerű jegybank elnök legújabb ötleteivel sokak rosszallását váltja ki. Nem tisztem megvédeni őt, de ezúttal kénytelen leszek, hiszen a cél, a nyugdíjrendszer megóvása, fenntartása mindenképpen megoldásokért kiált, ámbár az is valószínű, hogy egy négy évre választott politikus a háta közepére sem kívánja a nyugdíjrendszer reformjának szép feladatát, mert ha valamivel, hát ezzel igencsak maga ellen fordíthatja szavazóit.

Hogy Magyarországon, ahol nemrégiben értük el a tényleges 65 éves nyugdíjkorhatárt, életszerű-e annak 67, vagy 70 évre emelése akkor, amikor a férfiak átlagéletkora nem éri el a 73 évet és a nőké is alig haladja meg a 78-at, talán nem is kérdés. Pedig a mostani és jövőbeli nyugdíjasok érdekében mindenképpen változtatni kell.

A kérdés csak az, hogy mennyire fog fájni mindez a legtöbbszörünknek.

A botrány

Bizonyára még azok is tudnak az idei labdarúgó Bajnokok Ligája döntőről, akik amúgy jó erősen be vannak oltva a foci ellen. Az angol Liverpool és a spanyol Real Madrid összecsapása iránt hatalmas volt az érdeklődés, az eredeti szentpétervári mérkőzést az ismert orosz háborús embertelenségek miatt végül Párizsban, a Stade de France arénában játszották le és a tévétársaságok közvetítésének köszönhetően milliók voltak tanúi az ott történeteknek.

Mint kiderült, az angol szurkolók tömegesen akartak bejutni a meccs helyszínére hamis jegyekkel vagy jegy nélkül, emiatt rengeteg ember rekedt kint az időközben lezárt kapuk előtt. Azok is, akik érvényes jeggyel rendelkeztek. Ugyanakkor az angol szurkolók a párizsi rendőrség indokolatlanul alkalmazott erőszakjára panaszkodtak és arra, hogy a szervezők cseppet sem voltak a helyzet magaslatán. Amennyire megismerhettük a történetet, mindkét állítás igaz lehet és még szerencse, hogy mindez nem követelt emberhalált.

A nézőnek, aki pár évtizeddel korábban kezdte a nagy események nézését, óhatatlanul a futballtörténelem egyik legnagyobb, a brüsszeli Heysel stadionban bekövetkezett tragédiája jut az eszébe. 1985. május 29-én ugyancsak a Liverpool akarta elhódítani a kupát az olasz Juventus ellenében. A korabeli futballhuliganizmusra jellemzően az előmérkőzés alatt az ellenfél szurkolói által felhergelt angol huligánok betörték az olaszoknak fenntartott szektorba és menekülésre készítették az itáliaiakat. A stadion rossz állapotban lévő oldalfala nem bírta a nyomást, leomlott és 39, többségében olasz szurkolót temetett maga alá. Ennél is borzalmasabb eset történt 1982-ben, amikor a Szpartak Moszkva (szovjet) – HFC Haarlem (holland) UEFA-kupamérkőzés után a moszkvai Luzsnyiki stadion kijáratnál összetorlódott nézők között kitört pánikban 66 embert tapostak halálra. És e kettő csak kiragadott példa a stadionkatasztrófák közül.

A Heysel-tragédia után az angol labdarúgószövetség a hatóságokkal együttműködve drákói szigorúsággal lépett fel a futballhuliganizmus ellen és hamar eljutottak odáig, hogy a pályákon a nézőteret a zöld gyeptől elválasztó kerítéseket is lebonthatták. De, mint már oly sokszor láttuk, az ultrák külföldön nem érzik magukra kötelezőnek a szabályokat.

A fejlett labdarúgással rendelkező országokban hatalmas üzlet a mérkőzések rendezése, a topcsapatoknál már a szezonkezdet előtt elfogynak a bérletek és csak a bérletesek, vagy a nagyon szerencsések juthatnak be a meccsekre, ahol sok tízezer ember szurkol, lelkesedik, vagy éppen őrjöng a maga vérmérséklete szerint. Éppen ezért hallatlanul nagy felelősség a meccsek rendezése.

A topligák és az európai kupasorozatok mérkőzéseinek megnézése sokszor igen komoly élményt jelent, ahogy a sztárok helyszíni látványa is. De az emberélet túl nagy ár ezért.

Házasodásban jók vagyunk

Ifjúkoromban előszeretettel olvastam unokahúgom lányregényeit. Sok történetben megfogalmazódott vágyként a férjhez menés, a hét országra szóló menyegző. De, mint nemrégiben megtudhattuk, mifelénk a lányregények hősei mellett a fiatal felnőttek körében is népszerű a házasság intézménye.

Pedig, ha belegondolunk, többet hallunk rossz házasságokról, válásokról, mint arról, hogy egy pár még sok évtizednyi együttélés után is szerelemben, de legalábbis nagy szeretetben éli házasságát. Nem könnyű feladat, hiszen a szerelmet elkoptató napi gondok, a szexualitást unalmassá tévő megszokás, belefásulás mind-mind a házasság ellen dolgozik. Nem is beszélve a hűtlenségről, miközben az egyik fél még mindig a házasság íratlan szabályai szerint igyekszik fenntartani a holtomiglan-holtodiglant.

Mindezeket figyelembe véve nagyon is meglepőek az Európai Unió statisztikai hivatalának, az Eurostatnak nemrégiben közzétett legfrissebb adatai, amelyek szerint 2020-ban 1000 magyarországi lakosra 6,88 házasságkötés jutott, miközben az unió átlaga házasságkötésben a miénknek alig fele. Megelőztük az e téren a második helyezett Lettországot (5,63) és a harmadik Litvániát (5,47). Ne szerénykedjünk, bátran mondjuk ki: házasságok számában Európa-bajnokok vagyunk.

A teljesség érdekében tegyük még hozzá és viszonyításnak sem rossz, hogy a lista utolsó helyezettje Olaszország lett, ahol 2020-ban 1000 főre vetítve mindössze 1,6 frigy jött létre és csak valamivel több Spanyolországban (1,8), Portugáliában és Írországban (1,91).

Tudom, hogy aki idáig eljutott a sok adat olvasásában, megemésztésében, gyorsan hozzát teszi, hogy bizonyára válásban is élen járunk. Nos, aki így gondolkodik téved, mert Magyarországon két évvel ezelőtt ezer főre vetítve mindössze 1,52 válást mondtak ki, ami az 1,6-es EU-s átlag alatt marad. Vagyis az ezer főként megkötött házasságok közül 5,36 tartósnak bizonyul. Legalábbis a pillanatnyi adatok szerint. Nagy valószínűséggel ezek után alaposan át kell értékelni a tartós házasságokról kialakult általános vélekedést. Egyébként 2008-ban csak négy házasságkötés jutott ezer emberre, 2018-ban már 5,2, bár a köztes években azért voltak igencsak látványos visszaesések is.

Lehet elmélkedni a miértről, nyilvánvalóan az állami pénzügyi támogatások is közrejátszanak a házasság, fészekrakás szándékának népszerűségében, de lehet ezt a Covid-járványra is ráfogni, amikor rájöttek az emberek, hogy családban mégis talán könnyebb átvészelni a bajokat.

Roszsabb a helyzet, ha a születések és halálozások számát vetjük össze, ugyanis egy minapi adat szerint az élve születések száma 15 százalékkal csökkent, a halálozásoké pedig több mint 3 százalékkal nőtt egy év alatt. De ne is elemezzünk, örüljünk annak, amiben a legjobbak vagyunk.

Csinálja utánunk Európa, ha meri.

Kutyátlanítva

Ahogy a KSH adataiból kiderül, valamivel több, mint négymillió háztartás van Magyarországon. Megtudható az is, hogy tavaly már közel hárommillió kutya élt a családokban. S miután nem egy család több kutyát is tart, ezért a statisztika szerint a magyar háztartások több mint fele kutyás.

A kutyák sokunk számára igazi családtagok. Így aztán az ember, ahova csak lehet, magával viszi családtag ebét. Szépen növekszik a kutyabarát városok, közösségi terek, éttermek, boltok száma Európa szerte. Ennek ellenpéldájával találkoztak mostanában a kutyások a Velencei-tó nagyobbik városában, Gárdonyban.

Többen állították, hogy egy ideje a város agárdi városrészében található huszonhárom hektáros Parkerdő legtöbbek által használt bejáratánál a közterület-felügyelők rendszeresen a kocsijukban ülve várakoznak az arra sétáló kutyásokra, hogy jól megbírságozzák őket, ha belépnek a területre. A szóbeszéd szerint minap egy kisnyugdíjast büntettek meg parányi méretű ölebének sétáltatásáért nyugdíja egyharmadára.

A helyzet némiképpen más, mint ahogy az a kutyások között terjed. Ahogy hiteles forrásból megtudtam, a közterület-felügyelők nem vadásznak a kutyásokra, de az igaz, hogy többeket figyelmeztettek, hogy már régóta tilos kutyát bevinni a Parkerdőbe és valóban sor került egy gazda megbüntetésére, aki kutyájának ürülékét a felügyelők figyelmeztetése ellenére sem szedte össze az ottani játszótér közeléből. A büntetés, bár még mindig fájó nagyságú volt, meg sem közelítette a terjedő összeget.

Tény, hogy a Parkerdő fentebb említett bejáratánál (van még egy rakás másik is) egy oszlopra szerelt kéttenyérsnyi táblán vonallal keresztben áthúzott kutya figyelmeztet már évek óta arra, hogy kutyáknak kívül tágasabb. De ezt nagyjából senki sem vette komolyan, hiszen nem egy gazdátlan eb is rohángal arrafelé, akiket igazán nehéz lenne számon kérni tettükért. Ahogy a rókákat, vaddisznókat, őzeket, macskákat, madarakat is. Ők is rendre előfordulnak az erdőben.

A város idevonatkozó rendeletéből kiderül, hogy kutyákat nevesítetten csak a korábban szabadstrandként ismert, átépített tóparti sétányon tilos sétáltatni az állítólagos kutyatámadások és a Covid-járvány alatt a fővárosból odaszokott kutyasétáltatók miatt, de az előírás egyetlen szóval sem tiltja a parkerdei sétáltatást. Ha a Parkerdőben futók, gyaloglók védelmében azt írná elő a rendelet, hogy kutyát póráz nélkül tilos sétáltatni, azt üdvözölni lehetne. Ahogy azt is, ha a város büntetné a kutyájuk ürülékét össze nem szedőket, ahogy például a főváros II. kerületben teszik. Igaz, ott több helyütt is kihelyezett formatervezett tartályba lehet bedobni a kutyagumit és ehhez ugyanonnan lebomló nejlonzacskót is bárki magához vehet.

Vajon a kutyások kitiltása egyes területekről nem jelenti a gazdáik diszkriminációját? És vajon mindez a statisztikát figyelembe véve is valóban a többség érdekében történik?

Okosok országa

Pár nappal ezelőttig azt hittem, sőt meg voltam győződve arról, hogy a magyarok a legokosabbak a világon és Magyarország úgy, ahogy van, a legokosabb nemzet a sok rivális között. Erre utalt számomra a Nobel-díjasaink száma és leginkább politikusaink ilyen irányú megnyilvánulásai, állításai, bár észosztásban sajnálatos módon több olyan politikai szereplő is rendszeresen részt vesz, akiről az okosságot rosszindulattal sem lehet feltételezni. Aztán egy felmérésből a minap kiderült, hogy mégsem Magyarország a legokosabb ország, bár nincs mit szégyellnünk, erősen bent vagyunk az első húszban, vagyis a világelithez tartozunk okosság terén.

A Worldpopulationreview.com készítette felmérésből és rangsorból kiderült, hogy intelligencia alapján melyik a világ 25 legjobb országa. A kutatók azt vizsgálták, hogy mely társadalmak segítették leginkább a civilizáció fejlődését. Ehhez megszámozták az országokként elnyert Nobel-díjakat, felmérték a jelenlegi átlagos IQ-szintet, és összehasonlították az iskolai eredményeket. Lehet, hogy meglepő, de a listát Ázsia és Európa uralja. Az éllovas Japánnak mindhárom mérőszám alapján vitathatatlan az első helye, Svájc a második és Kína a harmadik. Az USA ebben az összevetésben csak a negyedik helyet foglalja el. Az első tízbe tartozik még sorrendben Hollandia, Oroszország, Belgium, Egyesült Királyság, Kanada és Dél-Korea.

Na, de hol vagyunk mi? – vetheti fel a jogos kérdést a kedves olvasó, aki hozzám hasonlóan nagyon magasra taksálta hazája, nemzete, országa – a fogalom szabadon választott – helyét az okossági sorrendben. Mint korábban említettem, bár nem vagyunk a legokosabbak, de nem kell szégyenkeznünk a 16. helyünkkel. Annál is inkább így van ez, hogy a kilenc Nobel-díjasunkkal a világon a 21.-ek, a 98,1-es jelenlegi átlagos IQ-nkkal a 24.-ek vagyunk és iskolai végzettség szerint a 14. helyen állunk.

A ember (magyar) szíve táján melegséget érez, hogy hazája ilyen jól megállja helyét a gazdagabb, népesebb országok között is. Csak hát, ha mindez így van, akkor miért tapasztalható oly rengeteg butaság? Miért vagyunk a hatalmat birtokolni akaróknak végletesen megoszthatóak, miért kelthet bárki egy-egy szlogenrel, beszéddel, idegesítő óriásplakátokkal gyűlöletet? Ha tényleg okosak vagyunk, miért nem teszünk annak érdekében, hogy ne egymás, vagyis magyar a magyarnak ádáz ellenségei legyünk, miért kívánjuk, ha nekünk rossz, legyen rossz másoknak is?

Az már sokszor kiderült, hogy a magas IQ, a sok osztály és iskola elvégzése még nem tesz valakit széles látókörűvé, megértővé, elfogadóvá, jóindulatúvá, ahogy a lepusztított oktatás és az együtt gondolkodásból kizárt tömegek számának gyarapodása sem.

Ha tényleg a népek többségénél okosabbak vagyunk, vajon hogyan lehetünk ily vérszesen befolyásolhatóak?

Manórúd

– Te mit szívsz?

– Mindegy, csak ártson!

Nagyjából így cselekednek azok a fiatalok, akik a legújabb örületnek, az Elf Bar szívásának hívei. És ha Ön, kedves olvasóm nem tudja mi is az Elf Bar, ne érezze magát tudatlannak, vagy elmaradottnak, ugyanis ez a valami hazánkban nem engedélyezett eszköz és leginkább a diákok körében terjed. Igaz, közöttük viharos gyorsasággal.

Az Elf Bar a dohányzás legújabb formája, és nem más, mint egy ízesített folyadékkal előre feltöltött, akkumulátorral ellátott, eldobható elektromos cigaretta. Ma már bárki könnyedén megrendelheti a neten, vagy megveheti a nagyobb forgalmú helyeken a feketeárusoktól. A rúd alakú eszközök különböző számú szívási kapacitással, többféle ízben kaphatók és úgy reklámozzák, hogy kevésbé egészségtelen, mint a cigaretta. Mint időközben kiderült, ez nem igaz.

Ahogy említettem, idehaza nem engedélyezett a fiatalok körében csak „manórúdnak” nevezett eszköz, de magyar nyelvű honlapja, webáruháza azért van, amelyen azzal kecsegtetik a leendő vásárlókat, hogy ez a dohányzó eszköz nem tartalmaz kátrányt, nincs szükség hozzá öngyújtóra vagy tűzre, nincs veszélye annak, hogy használójának több ezer féle vegyi anyag jusson a szervezetébe, ahogy egy klasszikus cigaretta elszívása esetén történik, nem veszélyezteti a passzív dohányzókat, nincs tűzveszély, bátran használható beltérben is és a dohányzásról leszokáshoz is ideális segítség lehet. Kár, hogy ez csak részben igaz, a honlap például egy szóval sem említi, hogy Elf Bar nikotint tartalmaz, ezért függőséget okoz.

A legnagyobb veszélyt az ízesített füst jelenti, mert az illatanyagok, aromaanyagok károsíthatják a tüdőt. Ráadásul egyelőre senki sem tudja a gyártón kívül, hogy mit is tartalmaz a manórúdban lévő tartály. Az viszont ismert, hogy a legkisebb töltöttségű eszköz is nagyjából 45 szál cigarettának megfelelő nikotint tartalmaz, amely alapvetően idegméreg és már kis mennyiségben is nagyon erős függőséget idéz elő, továbbá több módon is hatással van az emberi szervezetre, például rontja az alvás minőségét, károsítja a sejtek örökítőanyagát, a szív-és érrendszert, a magzatok fejlődését. Nagyjából ennyi. Mármint a kára.

Az is nagy baj, ha egy felnőtt dönt a dohányzás mellett, vállalva annak egészségkárosító hatását, de az ezt az utat választó ember egészsége mégiscsak órá tartozik, amennyiben a hagyományos dohánytermékek füstjével, káros anyagaival nem mérgezi a környezetében élőket. Akkor ugyanis már nem magányügye a füstölése.

A környező országokban több helyütt is legális az Elf Bar kereskedelme, használata, vagyis miféleképpen e téren helyesnek tűnő rugalmatlanság látszik. De ez mit sem árt a manórúd elterjedésének.

Csak a használóiknak.

A tréfa

Egyik ismerősöm a régi időkben, mielőtt még az egykor oly sokakat tájékoztató megyei lapok a mai állampárt propagandakiadványaivá lényegültek volna át, minden reggelét kedvenc újságja halálozási rovatával kezdte. Mint akkoriban mondta, jó tudni, hogy kapcsolatai közül kik távoztak az élők soraiból.

Napjainkban annyi hírforrás, híroldal van, hogy tájékozódni vágyó legyen a talpán, aki ismerősei elhunytáról a mind kevesebb nyomtatott és mind több online újságból kíván ismerethez jutni. Ha csak nem éppen egy életében méltán híres emberről, vagy egy közszájon forgó celebről van szó, mert akkor a rossz hírt még kikerülni is nehéz.

A minap nagy sajnálatomra a híradásokban olvashattam a Magyar Rádió egykori főrendezőjének túlzottan is korán bekövetkezett haláláról. S bár több mint hatvan éve nem volt kapcsolatunk egymással, a szomorú hír felelevenített bennem egy nagyon régi eseményt, amikor a velem közel egykorú unokahúgom születésnapjára zsúrjára voltam hivatalos az egy évvel fiatalabb unokaöcsénkkal együtt.

Az esemény annak rendje és módja szerint zajlott, volt kakaó és sütemény még a kiskamaszoknak, bakfisoknak is elegendő mennyiségben, hogy aztán az ifjú nép átvonuljon a nagy lakás másik szobájába, ahol már a szülők közvetlen felügyelete nélkül folytatódhatott a mulatság. Unokaöcsémekkel együtt meglehetősen kirekesztettek voltunk a lánycsapat társalgásából és kezdtük elunni magunkat a szoba másik felében ücsörögve, amikor is egyikünk agyából kipattant az ötlet, dobjuk fel a bulit valami jó kis vérpezsdítő tevékenységgel. Sokat nem törtük rajta a fejünket, felálltunk és a hosszúkás szobán végigfutó szőnyeget nagy erővel megrántottuk.

A hatás viharos volt, mert a lányok nem készülve e jó kis tréfára, elveszítve egyensúlyukat egymásra zuhantak, egyikük még a vállát és fejét is jól beverte a mögöttük álló, valamikor a 20. század elején készült masszív forgó könyvvállványba. E sérült nem volt más, mint az akkoriban nagyjából tizenkét éves későbbi sikeres művész, aki aztán pályafutása alatt több mint félezer műsort rendezett.

Tréfánk utóélete meglehetősen lehangoló volt, miattunk veszítette hangulatát a zsúr és távozott gyorsan a buliból a későbbi művész, másrészt rám nézve is voltak következményei, kaptam hideget és meleget, mert én voltam ott a legidősebb, akinek már lehetett volna annyi esze, hogy ilyen akciót nem kezdeményez.

Sok éven át szerettem volna jóvá tenni gyermekkori csínyünket, ami rosszabbul is elsülhetett volna, de nem jártam sikerrel. Évtizedekkel később meg akartam hívni a már híres rendezőt televíziós műsoromba, hogy beszéljünk a munkásságról és együtt ne vessünk a múlton, de csak üzenni tudtam neki, ő meg vissza nekem, hogy nem ér rá.

Sokszor már csak a gyász hírekből tudjuk meg, ha valamivel végképp elkéstünk.

Mélyrepülő bizalom

Ha az ember van annyira rutintalan, hogy készpénznek veszi mindazt, ami a magyar állami tévében, rádióban, állampárti médiában igazságként elhangzik, akkor bizony meg lehet győződve arról, ahogy azt Voltaire írta a *Candide* vagy az optimizmus című művében, hogy ez a világ a lehetséges világok legjobbika és ezen belül – ez már érthetetlen módon nincs benne a regényben – Magyarország példamutatóan kiváló gazdaságával, egészségügyével, oktatásával, rendvédelmével, szociális rendszerével, stabil pénzével és labdarúgó csapataival, vagyis úgy általában mindennel a világ, de legalábbis Európa legjobbika.

Mindennek némiképpen ellentmondanak a statisztikai adatok, amelyekből kiderül, hogy az unióban sokszor csak Bulgária áll mélyebben mögöttünk egy-egy területen, de ezt csak a bennünket bántó brüsszeli bürokraták állítják. Hogy ők kik, ne kérdezzék, nem tudom, hacsak nem arra a huszonegy honfitársaimra gondolok, akik a magyar választók felhatalmazásával ülnek az Európai Parlamentben, de ezt azért mégsem feltételezhetem róluk. Mármint, hogy ők is brüsszeli bürokraták lennének.

Szóval legalább háromféle valóság létezik, egyik a kormány propagandamédiájáé, a másik, a külföldi és hazai nem állampárti sajtó igaza és még ott van a statisztikai felméréseké is. Ez utóbbiból a minap az derült ki, hogy tizenöt havi mélypontjára süllyedt júniusban a konjunktúraindex. Hogy az idegen szavakat utálók ezen a ponton ne hagyják abba okfejtésem olvasását, gyorsan pontosítok: a konjunktúraindex nem más, mint a gazdaságba vetett bizalmat mérő szám. Bár a borúlátás általános, az EU támogatásával a GKI Gazdaságkutató által végzett felmérés szerint az üzleti várakozások csak 3, a fogyasztóké viszont újra mintegy 10 ponttal estek az előző hónaphoz képest.

Ennek alapján és a boltokban megejtett napi vásárlások után joggal mondhatjuk: nem is olyan rossz az az egy hónap alatt mért 10 pontos hangulatromlás. Az árak ugyanis ennél jóval vadabb mértékben növekedtek, a kenyér például lassan már olyan luxuscikké válik, mint a süteményé, amelyet korábban az ember karácsonykor, vagy húsvétkor engedett meg magának. Aki pedig két-három éve építkezésbe kezdett, az jó, ha néhány milliót még előteremt ahhoz, hogy befejezze házát, lakását, mert az építőanyagok és a szakmunka ára már valóban a csillagok között jár.

Nem javítja a gazdaságba vetett bizalmat a robogó infláció, a naponta történelmi csúcsot döntő euró-forint árfolyam, ahogy a nem lakossági áras üzemanyagok, energiahordozók ára sem, amelyeket naná, hogy megint csak mi, a nem milliárdosok fizetjük meg. Ilyen feltételek mellett nem csoda, ha megállíthatatlanul csökken a konjunktúraindex.

És mindehhez még drága mérések sem kellenek. A lehangoltságot szinte tapintani lehet.

Elveszett verebek

– Te láttál mostanában verebeket? – nézett rám kérdőn barátom, miközben a Velencei-tó partja felé kerékpároztunk. Amikor némi gondolkodás után elismertem, hogy már régóta nem láttam egyet sem, még megkérdezte: szerinted hova lettek a verebek?

Visszaemlékezve ifjúkoromra, mindig előttem van, ahogy a kerthelyiségben, ahol időnként szüleimmel ebédeltünk, az asztalok között, alatt ugráltak a kis madarak és csipegették össze a lehullott kenyérmorzsákat. Verébbel mindenhol lehetett találkozni, ahogy tavasszal fecskével és a virágos réteken, fák alatt méhekkal. Mostanra mindegyik fajnak megcsappant a száma.

A mezei és házi verebek életmódja komoly mértékben kapcsolódik az emberi környezethez, az ember jelenléte tevékenysége, táplálkozása biztosítja számárukra a megélhetést. Vagyis inkább biztosította, mert úgy tűnik a magyar városokból, de legalábbis jelentős részükből szinte teljesen eltűntek ezek a környezetünket szebbé tevő madarak.

Ahogy egy gazdálkodással foglalkozó cikkben olvastam, az ipari jellegű mezőgazdaság, a fokozott vegyszerhasználat és a veszteségmentes terménybetakarítás Európa számos országában jelentősen visszaszorította a verebeket, vagyis mindez nem csak magyar jelenség. A cikk szerzője szerint a mezei verébállomány itthon még stabil, a házi verébnél viszont csökkenés tapasztalható. Mint kiderült, egyedszámuk csökkenésében jelentős szerepet játszik az is, hogy mára már résmentesen építkezünk, ezért a kis madarak nem találnak fészkelőhelyet az épületekben, a sűrű bokrok irtása pihenő- és búvóhelyeiktől, a kártevők és szúnyogok vegyszeres irtása pedig táplálékuktól fosztja meg őket.

Mégpedig olyannyira, hogy hónapok telnek el úgy, hogy közben egyetlen házi verebet sem látni. De nem sokkal jobb a helyzet a fecskével sem. A levegőben villámgyorsan cikázó, rovarokat gyűjtő villásfarkú madaraink mára már jóval kevesebb helyen és számban fordulnak elő, mint korábban. Ebben az is közrejátszik, hogy sokfelé a szép házfalaikat féltők leverik a fecskefészkeket, ahelyett, hogy fecske- és környezetbarát megoldást választanának a házuk falainak tisztán tartása érdekében. Pedig eszköz bőségesen akad erre, de a fészket leverő bot és a mozdulat olcsóbb és könnyebb, mint bármit is felszerelni a fészkek alá.

A méhek esete is más, bár az ő létüket is erősen befolyásolja a modern mezőgazdaság, a rovarirtók bőséges használata. Elvesztésük, vagy „csak” egyedszámuk csökkenése a méz jelentős drágulásán túl veszélyezteti a gyümölcsösök termését is. Egyes szakértők szerint a méhek teljes kipusztulása az emberiség vesztét is okozza majd. Ezt nem tudjuk, de ha odáig eljutunk, már késő lesz megismerni az igazságot.

Eltűnt verebek, fogyó fecskék és méhek. Melyik faj a következő?

A blokád

Nem indult jól a hét azon az ominózus hétfőn, amelyen sok ezer embert sikerült mindössze nyolc másikkal megakadályoznia a közlekedésében, a munkába, orvoshoz jutásában, munkája végzésében, ügyeinek intézésében. És mindezt egy terrorizmus vádjával elítélt ember szabadon engedése érdekében.

2022. július 4-e egy gigantikus közlekedési káosszal, minden irányból bedugult utakkal, a mind nagyobb hőségben káros anyagok tonnáit kibocsátó, egy darabig még a haladás reményében araszoló autók tömegével vált emlékezetessé a főváros Erzsébet hídjának környékén utazóknak, a hídon átkelni szándékozók. A már említett nyolcfős csoport autókkal és egy általuk kifeszítve tartott molinóval lezárta Budapest egyik legforgalmasabb útvonalát, mégpedig a terveik szerint 117 percre. Így emlékeztek meg arról, hogy a hosszú évekre elítélt vezetőjük irányításával napra húsz évvel ezelőtt ugyancsak elfoglalták az Erzsébet hidat, hogy kikényszerítsék az országgyűlési választás szavazatainak újraszámolását.

Messzemenő híve vagyok a szólásszabadságnak, a véleménynyilvánítás szabadságának, ahogy az élni és élni hagyni elméletének is, bár tisztában vagyok vele, hogy a jelenlegi kormányzati ideológiának ez utóbbi nemigen kedvelt eleme. Azt is fontosnak tartom, hogy a magukat elnyomottnak, hátrányos helyzetbe taszítottak érző társadalmi csoportok tagjainak joguk legyen helyzetük ellen tiltakozni. De – és ez minden ilyen esetben lényegbevágó kellene, hogy legyen –, a tiltakozással nem lenne szabad mások életét, sorsát befolyásolni, akár életüket is kockáztatni. Pedig július 4-én, Budapesten ez történt.

Gondoljuk csak el, hogy azon a reggelen lehet, hogy nem jutott el a szülészetre a vajúdjó kismama, vagy hogy nagyon sok ember, aki igen régóta várt arra, hogy végre bejusson a várólistás vizsgálatára, kezelésére, ezt nem tehette meg, mert valakik egy számukra fontosabbnak tartott ügy miatt ebben meggátolták. Azt vélhetően sohasem fogjuk megtudni, hogy volt-e, aki életét veszítette emiatt, de akár ez is megtörténhetett.

Egy szabad társadalomban az egyén szabadságjogainak kellene a legerősebbeknek lenniük. De vajon kinek a szabadságjogát védték azok a nyilván parancs alapján intézkedő rendőrök, akik annak rendje és módja szerint nekiálltak igazoltatni a hidat elfoglalókat, majd autószállítókat hívtak, hogy azok fuvarozzák el a forgalmat akadályozó járműveket, ahelyett, hogy rövid úton a járdára terelték volna a bizonyára jó szándékú tüntetőket, ahol nyugodtan igazoltathatták volna őket, miközben autóikat pár rendőrtársuk a szélső sávba vezeti és így a híd nagy része percek alatt ismét járható lett volna?

A blokád miatt a harminc fok feletti hőségben a buszokon, autókban szaunázók ezreinek juthatott eszébe a kérdés: kiknek a szabadságjoga volt előbbre való azon a hétfőn?

Csúfság

Nemrégiben zajlott le az a verseny, amelyen megválasztották a világ jelenlegi legcsúnyább kutyáját. A szépségek csodálatára fogékony világunkban már az is említésre méltó, ha a csúnyságot is díjazzák, leginkább akkor, ha azt nem a kigúnyolás, ujjal mutogatás szándéka vezérli. A kutyák mellett időnként megismerheti a nagyvilág a földkerekség aktuálisan legcsúnyább halát, madarát, macskáját, férfinét, nőjét és gyermekét is. E két utóbbit sajnos meglehetősen gyakran dobja fel kínálatként az internet, pedig a csúnyság, ahogy a szépség is nagyon is megfoghatatlan fogalom, hiszen ami egyikünknek szép, az másikunknak lehet ronda és fordítva.

Azok a versenyek, amelyeken nem mérhetőek a mutatószámok és csak az ízlésen alapulnak, alapvetően magukban hordják a viták lehetőségét. Az Egyesült Államokban megrendezett 2022-es Világ Legrondább Kutyája verseny amúgy nagyon is jó célt szolgál, mert segít az olyan menhelyi kutyáknak is szerető otthont találni, akiknek a testén meglátszanak a korábbi bántalmazó környezetben elszenvedett sérülések, vagy egy-egy korábbi baleset nyomai. A kaliforniai Petaluma városában, a Sonoma-Marin Fair keretében az 1970-es évektől minden évben megrendezett versenyt idén egy 17 éves csivavakeverék, Mr. Happy Face nyerte meg. A matuzsálemi korú eb vitathatatlanul csúf, de ettől még lehet nagyon szerethető.

Hogy mi, vagy ki a szép, arról lehet, bár teljesen felesleges vitatkozni. Ahogy arról is, hogy finom-e az étel, amit élénk tesznek, kellemes-e egy illat és így tovább. Az ízlésről vitatkozni, olyan, mint a hitvita. Aki hívó, az hisz, aki nem az nem, de a maguk véleményét felesleges egymásra erőltetniük, úgysem fogják megérteni, magukévá tenni a másik meggyőződését. Van egy-két étel, amellyel embereket lehet kikergetni a világból, ilyen például mifelénk a sóska, mások meg rajonganak érte. Most akkor erről vitatkozzunk? Ilyen a szépség is. Az ázsiai, afrikai ízlések szerint más a szép nő, vagy jóképű férfi ismérve, mint az európaiaknak, ahogy más számukra a finom étel is.

Innen nézve tulajdonképpen teljességgel igazságtalanok a szépség- (és csúnyság) versenyek is. Mert, ha például egy afrikai, japán, kínai, mongol, vagy inuit szépség megfelel az európai ízlésnek, lehet, hogy saját népének tagjai között már közel sem tetszik annyira a férfiaknak, mint a szépségversenyek nyugati nézőinek. A szépséget nehéz definiálni. Talán Immanuel Kant német filozófus meghatározása áll legközelebb a szépség helyes értelmezéshez: szép az, ami érdek nélkül tetszik.

Mr. Happy Face vitathatatlanul egy csúf kis kutya, megérdemelte az első helyet. Bár az is lehet, hogy szép. Csak ízlés kérdése, ahogy oly sok minden más is.

Gázos ügy

Most mindenki az oroszok Ukrajna elleni józan ésszel felfoghatatlan háborújának következményeként kezeli, hogy jószerével egész Nyugat-Európa fázós ős és nagyon hideg tél elé néz, vagyis lehet, hogy otthon is fagyoskodni fogunk. De tavaly novemberben, amikor a háború az emberek számára még elképzelhetetlen volt, és talán csak a titkosszolgálatok tudtak arról, hogy valami megfogant minden oroszok urának fejében Ukrajna megsemmisítéséről vagy visszacsatolásáról oda, ahova szerinte mindig is tartozott, a németországi katasztrófavédelem már a Twitteren közzétett ijesztő tartalmú oktatóvideóval kezdte meg a lakosság felkészítését arra, hogy mi a teendő télen, ha egyáltalán nem lesz fűtés a lakásban.

Most nyár van, odakint időnként messze meghaladja a 30 fokot a hőmérséklet és örülünk, ha egy kicsit is hűvösen tudjuk tartani a lakást. De a jó idő nagyon is mulandó. A fűtési szezon hazánkban általában október 15-től, április 15-ig tart, vagyis hat hónapig, de ez becslés, mert sokszor már szeptember elején is fűteni kell és nem ritka a május végi fűtés sem, ha nem akarjuk kellemetlenül érezni magunkat otthonunkban. Ez a minap éppen jelentősen szigorodott rezsicsökkentés elnevezésű hangulatjavító intézkedésnek köszönhetően a többség számára egy bizonyos határig megfizethető, vagyis ésszerű fűtés mellett nem kell fájni. Legfeljebb le kell szokni a lakások hőmérsékletének éjjel-nappal 24-25 fokon tartásáról. Nem mondom, a rezsicsökkentett gázzal olcsóbb volt a gazdagabbak medencéjének, szaunájának, télikertjének fűtése is, de ők talán az öt-hatszoros árú gáz megfizetése mellett sem fognak éhezni.

Már ha lesz gáz. Mert – és ez már valóban a háború hozadéka – az EU Oroszországot büntetni hivatott szankciói miatt a megbüntetett már érzékelteti, hogy milyen hatalom van a kezében. Hol erre, hol arra hivatkozva csökkenti, vagy állítja le az egyik vagy másik országba irányuló gázszállítását és bár hazánk egyszemélyi ura mindent megvétőz, ami sérthetné a háborút indító fél érdekeit és így mi az agresszor szemében akár barátok is lehetnénk, úgy vagyunk e téren, mint a verekedőket szétválasztani akaró ember, aki igyekezete közben minden oldalról bezsebelhet jó néhány pofont. A „barát” a felénk irányuló gázszállítást is korlátozhatja, ha érdeke ezt kívánja és ennek nagyon is komoly az esélye.

Sajnos a meleget reménytelenül nehéz elraktározni, pedig jó lenne, ha valami módon begyűjthetnénk a nyári hőségben és eltehetnénk télre, hogy mint a gondos gazdasszony háztartásában a befőttet, csak levegyük a spájz polcáról a hőt, de erre még nagyon sokáig várunk kell.

Addig meg tanulmányozhatjuk a német katasztrófavédelem videóját és elrettenhetünk a ránk váró jövőtől.

Kapkodva

Én még annyi, a kormányra és legfőbb fejére irányuló átkot nem hallottam – pedig a magyar ember indulatában máskor is könnyen szórja a szidalmakat –, mint 2022. július 12-én, amikor a parlament „legbátrabb” frakciója elfogadta a KATA néven ismert adóforma sok százezer kisvállalkozót egy csapásra tönkretévő átalakítását.

Ma már mindenki előtt ismert a gazdaságilag mindinkább egérfogóba kerülő kormányzat kapkodó törvényalkotásának és pánikkormányzásának eredménye, amellyel igen sok ember megélhetését veszélyeztetik. Aki netán a kapkodó szót kifogásolná, ne felejtse, hogy a törvénytervezet benyújtása után egy nappal fogadta el az ország egyszemélyi és így teljhatalmú vezetőjének akaratát mindenben ellenvetés nélkül teljesítő állampárti frakció a törvényt, amely alig hat hetet ad arra, hogy az új adóra áttérhessenek az eddig a kisadózó vállalkozások tételes adóját (KATA) választók.

Nem tudom, hogy egy demokratikus országban, ahol egy ilyen horderejű döntést hoz a valódi parlament, hogyan zajlik az adóváltoztatás, de gyanítom, nem nagy hirtelen, a hatásában át nem gondolt módon történik. Azt viszont feltételezem, hogy egy jól működő országban nem kell állandóan módosítani a törvényeket, okozva ezzel jogbizonytalanságot, tervezhetetlenséget. Mert bár nyilvánvaló, hogy a társadalmak fejlődnek, változnak, vagyis időnként felül kell vizsgálni a törvényeket és ha szükséges, módosítani azokat, de nem így. Ezt csak egy kapkodó, rosszul gazdálkodó, az adóforintokat saját vagyonaként kezelő kormány teszi meg. A nép érintett rétege pedig keményen átkozódik.

Vagy tüntet, hidat foglal, amivel személy szerint nem értek egyet, mert miért is kell büntetni, mozgásukban gátolni az amúgy e téren vétlen, vagy jogaikban éppen úgy sértett polgárokat? Sokkal hatékonyabb lenne a Parlament körül, vagy a miniszterelnök várbeli rezidenciája előtt tüntetni. És ha már a demonstrálók a blokádnak mellett döntenek, hát tegyék ezt a törvényhozók útjában, hadd szembesüljenek a tettük hatásával. Mert amíg csak az évente százezrekkel emelkedő fizetésüket kell felvenniük és élhetnek mint Marci Hevesen, addig nemigen fogják megérteni mások gondját.

Bár családom több tagja is élvezője (volt) a KATA megfizethetőségének, sokszor éreztem úgy, hogy ez egy olyan szavazatmaximálási adóforma, amely sokáig nem tartható fenn. Legalábbis olyan formában, hogy az egyéb adóformákhoz képest látványosan kevesebb adót kelljen fizetni havonta. De maga az ötlet, hogy legyen egy olyan adó, amely megfizethető és emiatt ne érje meg a szürke-, vagy feketegazdaságban tevékenykedni, valamint valóban elférjen a bevallása az elhíresült választási ígéretbeli sörálátétén, nagyon is üdvözlendő.

Ne kerteljünk: a közel tíz éve létező adóforma pánikszerű kivezetésének módja teljességgel elfogadhatatlan.

Kenguru az aszfalton

Mi van itt? – teheti fel magának a kérdést az a közép-európai lakos, aki eddig úgy gondolta, nagyjából ismeri hazája és a környező országok állatvilágát. Tavaly év végén ugyanis egy szervált fogtak be a szakemberek, aztán egy többfelé látni vélt párduchoz hasonló fekete nagymacska látványa borzolta a közhangulatot, majd a minapi Börzsöny-beli eset előtt a közelmúlt egyik vasárnap hajnalán a XXI. kerületbe riasztották a rendőröket egy kóborló kenguru miatt.

Azt már szinte említésre sem méltó, hogy medvék vándorolnak a magyar erdőkben, nemrégiben meg a Normafánál egy gazdájával sétáló szürke farkassal találkoztam. Arról is hallhatunk, hogy engedélyköteles vadállatok sorát tartják otthonukban az ilyen vadak iránt fogékony emberek, még ha a jobb sorsra érdemes hullók, emlősök és madarak az ilyenféle szeretetnek aligha örülnek.

Nagy kutyabarát vagyok, de még a macskákkal is meglehetősen, bár távolabbi barátságot tartok fenn, ahogy kedvelem a madarakat is, örömmel nézem parányi kertem fáin tevékenykedésüket, röpködésüket és igen komoly napi élményt jelent számomra egy-egy mókussal szemezés (én alulról, ő felülről persze), vagy a nagy zajjal közlekedő, hangosan csámcsogó sünök megfigyelése. Mégis úgy gondolom, hogy az állatszerettem egy pontján meg kell állnom és jobb, ha csak szemlélője, támogatója vagyok a vadon élő állatoknak, mintsem börtönőrük.

Éppen ezért igen nehezen fogom fel, hogy miért is kell, vagy érdemes olyan állatot tartani otthon, amelynek nincs gazdasági haszna, közös programot sem lehet vele csinálni, az ellátása különleges és emiatt drága körülményeket, feltételeket igényel. Egy kenguru is ilyen, aki ráadásul szeret ugrálni, hosszú távon száguldozni a szabadban.

Gondolom, sokakat foglalkoztat a kérdés, hogyan kerülhetett a Börzsönybe, vagy honnan szabadulhatott el a Budapesten befogott közepes kutyanagyságú vörösnyakú vagy más néven Bennett-kenguru és miért ugrált? Tudhatták volna, hogy az feltűnő, szemet szúr és emiatt előbb vagy utóbb jól megütik a bokájukat, vagyis befogják őket. Még mindig jobban jártak, mint a vaddisznók a János kórház környékén, azoknak sajnos annyi volt. Bementek a fővárosba egy kicsit nézelődni, aztán puska lett a végzetük.

De vajon hogyan is nézhet ki a kengurutartás egy nagyvárosban? Először is tisztázzuk: egy szakirányú portál felsorolása szerint e nagyszerű állat tartása nem igényel engedélyt. Vagyis az ember gyereke valahogy behozta, becsempészte nyaralásából, kiküldetéséből hazafelé emlékként a kis ugribugrit, amelyik aztán kezdte kinőni a lakótelepi ház harmadik emeletének két és félszobás lakását. Lehet, hogy gondos gazdája tett egy kis útravalót a zsebébe, hogy ugráljon valami jobb helyre, ahol etetik és tere is lesz a rohangáláshoz.

Szegény jószág most saját kárán tanulhatta meg, hogy jobb, ha még egy kenguru sem ugrál sokat.

Mert megérdemlik

A napokban, miután 2,5 millió honfitársammal egyetemben 3,9 százalékos nyugdíjemeléssel részesültem, leültem, hogy egy szívből jövő köszönőlevelet írjak pártunk, kormányunk és így hazánk egyszemélyi vezetőjének, amiért ilyen komolyan veszi saját ígéretét, miszerint megőrzi a nyugdíjak értékállóságát. Aztán elmentem a szokásos bevásárlásomra, és kiderült, hogy a havi nyugdíjmelés majdnem elég a heti élelmiszerköltségem felére. Már ha nem veszek a nagy melegben jégkrémet, nem kívánom meg a dinnyét és úgy általában gyümölcsöket, nem veszek húst, sajtot és felére csökkentem a napi három-négy szeletnyi kenyérfogyasztásomat.

Szóval csak ültem a számítógépem előtt és fogalmaztam a köszönőlevelemet, amikor agyamba villant a felismerés: mi ugyan kaptunk egy kis pénzt, ami a kis-nyugdíjas Irénke néninek és Józsi bácsinak még talán a négyezer forintot is eléri, de mi lesz az értünk legtöbbször még éjfél előtt egy perccel is tevékenykedő országgyűlési képviselőinkkel, államtitkárainkkal, minisztereinkkel? Nekik nem járna több pénz?

Újraterveztem, mintha GPS lennék, hogy a köszönőlevelemben javaslatot tegyek arra, hogy a képviselők évente havi egy, vagy kétszázezer forinttal kapjanak többet. Belátható, hogy nekik többször kell jó autót, márkás ruhát venni, luxus étteremben ebédelni, vacsorázni, mint Irénke néninek, vagy Józsi bácsinak, akinek elég az ezerszer mosott mackónadrágja is. De aztán eszembe jutott, hogy nyitott kapukat döngöttek, hiszen ők minden évben megszavazzák maguknak az amúgy is milliós fizetésük e szerény emelését. Már miért is irigyelné bárki is ezt tőlük?

Hogy ez így megoldódott, eszembe jutottak derék minisztereinknek, hiszen nem lenne szabad, hogy anyagi gondjaik legyenek. Ezért javasolni akartam, hogy ha mi, nyugdíjasok kapunk időnként néhány százalékos emelést a szárnyaló infláció miatt, a dolgozó miniszterek se szenvedjenek hiányt, nekik járjon legalább 50 százalékos emelés. Ez így arányos, nem? Nagy szerencsémre, hogy ezzel se legyen gondom, jeles vezetőnk megéreztve az általam megfogalmazni szándékozott tömegigényt, megemelte a tevékeny miniszter hölgyek és urak szerény jövedelmét havi 650 ezerrel. Persze csak forintban.

Rögtön éreztem, hogy ezzel jelentős bérfeszültség és a vele járó irigység, széthúzás, munkahelyi elkedvetlenedés járhat, gyorsan leírtam, kérem, hogy kapjanak az államtitkárok is egy kicsivel több manit. Mert hát ők is alulfizetettek és csudára megérdemlik a nagyobb pénzt. S lám, még kis se folyt a javaslat az ujjaim közül, a derék államtitkáraink már kaptak is plusz havi 700 ezret a jó magyar forintból.

Egy kicsit tanácsalanná váltam, nem tudom, hogy merre tovább, mit is kezdeményezzek. Mert ugyebár vannak itt még tenyerüket tartók szép számmal, akiknek ugyancsak kijárhatnék egy kis emelést.

De belátom, csak a leginkább rászorulókat kaphatnak.

A tópart üressége

Egy szép július közepe hétköznapi kora délutánján a Velencei-tó partján sétáltam. A simogató szélben és kellemesen meleg időben fürdésre csábító volt a zavartalan napsütés. Bár a közelmúltbeli partfelújítás során érthetetlenül megemelt sétányról szédítő mélységbe húzódott vissza a megmaradt víz, a táj szépsége, a nyári körülmények mindenképpen tömegeket sejtetettek a partra. De ez a legforgalmasabb nyaralási szezon ideje ellenére sem volt tapasztalható. A sétányon alig volt ember és a vízben is mindössze messze tőlem bukkant fel két fürdőző feje.

A hangulat a zavaró üresség ellenére sem volt ellenemre, elmúlt már számomra az az időszak, amikor magával ragadott a strandolók, nyaralók vidám zsibongása, a gyerekek zivaja. Miközben a hangulatos vidéket néztem, gyönyörködtem a vízben, amely majdnem úgy nézett ki, mint több évtizeddel korábban, amikor még egészséges volt a tó és én evezős edzőként motorcsónakomból irányíthattam tanítványaimat, vagy amikor barátaimmal kenu-túráztam a zegzugos nádasok közötti járatokban. Mégis a táj szépsége ellenére a kihaltság lehangolt. Vajon miért maradnak el az emberek a Velencei-tó mellől? A tó valóságosnál is rosszabb állapotáról szóló hírek, a mind tragikusabb vízhiány, a méregdrága szolgáltatások, a száguldó infláció, a nagy hirtelen ránk borított adó- és rezsinovelés, a határunktól pár száz kilométerre dúló borzalmas háború az oka? Vagy így, az egész együttesen szegte kedvét az embereknek a nyaralástól? Netán csak a hazai vakációzástól és aki teheti elmegy Horvátországba, Görögországba?

Az sem javítja a hangulatot, hogy a meghittnek érzett nyári körülmények között mégiscsak ott a nyomasztó tudat, hogy mi lesz pár hét múlva, hiszen százezrek megélhetését csapta agyon nagy hirtelen az állampárt a KATA néven közismert adó súlyos csonkításával, a gáz és villanyszámlák sokak számára drasztikusnak ígérkező növelésével. És nem javítja a nyugalmat a nemzetközileg is rendkívüli számban sorjázó veszélyhelyzetek kihirdetése sem. A tömeges bevándorlás okozta válsághelyzetet a Covid-járvány miatti egészségügyi veszélyhelyzet követte, aztán itt a háborús veszélyhelyzet az orosz-ukrán háború okán és már van energia veszélyhelyzet is. De nem kizárt, hogy hamarosan aszály okozta veszélyhelyzetet is hirdet majd a kormány. Vagy még ki tudja miféle. Láthatóan veszélyhelyzettől veszélyhelyzetig lavíroznak bennünket.

Tóparti sétám közben felidéztem a régmúlt évek nyarait, az evezős edzések utáni fürdéseket, a túrákat. Gondolataimat csak kevesek látványa zavarta. Mindez egy meleg nyári napon, a szabadságolások és vakáció kellős közepén.

Nem teszik nekem ez a világ.

Drágáink

Mostanában új kihívás terjed Magyarországon, bár nem olyan meghökkentő, mint mondjuk az aranyhalevés, mosógél fogyasztás vagy az ájulásig fojtogató játék. Napjaink kihívása a közüzemi számlák böngészése, amelyek után ki kell találni, hogy miből fogja fizetni a család augusztustól a villany- és gázszámláit, mert télen ezek előreláthatóan sokak egész havi bevételét meghaladják majd.

A kormány megvigsztalta az aggódókat, a nagy hirtelen kihirdetett áram- és gázáremelés tulajdonképpen a világhírű rezsicsökkentés új módja, amely során az átlag alatt fogyasztók továbbra is rezsicsökkentett áron kapják az energiát. Az átlag felett fogyasztók pedig dupla összeget fizetnek az áramért és hétszereset a gázért. Igaz, mondják a kormányzati emberek, ez csak keveseket érint.

Kezdjük azzal, hogy az éves átlagfogyasztásba beleszámították a nyaralóingatlanok villany- és gázfogyasztását is, amelyekben többnyire hónapokig nem világítanak és nem fűtenek, mert telente nem használják az épületet. Sok tízezer ilyen téli álmodó épület csökkentette a lakóingatlanokra (felhasználási helyekre) eső rezsicsökkentett árú villany és gáz mennyiségét. Így aztán hiába nyugtatta meg az éppen megkérdezett kormányzati ember az aggódókat, hogy csak a fogyasztók egynegyede fizeti az emelt árat, a valóságban a gazdasági szakemberek számítása szerint ez inkább a háztartások felét érinti majd.

Az emelés nagy vesztesei leginkább a több generációs családi házakban, vagy az energetikailag végsőig elavult, úgynevezett Kádár-kockákban élők lesznek. A 2020-as statisztikai adatok alapján az áramnál a négy millió feletti háztartásból több mint 2 millió villanyszámlája haladta meg a rezsicsökkentés határaként meghatározott 7500 forintot. Igaz, abban az évben a Covid-járvány miatt sokat tartózkodtunk otthon és így körülbelül 5 százalékkal megnőtt az energiafogyasztásunk.

A fellelhető adatok szerint áramból legalább 600 ezer felhasználási hely túlfogyasztó és nagy valószínűséggel ennél sokkal több az átlag feletti gázfogyasztó. Ha belegondolunk, az árammal még lehet is takarékoskodni, például az eddigi hagyományos izzókat érdemes egyszeri pár tízezer forintos beruházással LED lámpákra cserélni és megfogadni a szakemberek tanácsait az éjszakára áramtalanítható gépekkel kapcsolatban is. A gáz már más tészt, mert fűteni kell, a meghűlés miatti gyógyszer sem olcsóbb, mint pár köbméter gáz. A megtakarítás lehetősége e téren a nappali hőfok lecsökkentése és az éjszakai fűtés elhagyása, vagy alacsony szinten tartása lehet. Egy pléd a paplanon, egy plusz pulóver napközben sokat javíthat a komfortérzetén.

Bár az embernek attól is nagyon melege lesz, le is izzad majd, amikor meglátja a fizetését, nyugdíját meghaladó rezsizámláit.

Percemberek és a sokasodók

Erősen hiszem, hogy bolygónk számtalan baját, gondját, megoldhatatlan problémáját a túlnépesedés okozza. Előszeretettel szoktam emlegetni, hogy amikor a velem egykorúak születtek, mindössze 2,5 milliárd ember lézengett a Földön, ez a szám ma már közel 8 milliárd. Vagyis nagyjából hét évtizeddel később 5,5 milliárddal többen lélegzünk, eszünk, iszunk, végezzük kis- és nagydolgunkat, szennyezzük, éljük ki vásárlási, birtoklási vágyainkat, pusztítjuk a környezetet.

Mindent persze nem foghatok a túlnépesedésre, hiszen akkor is voltak háborúk, volt éhínség, amikor még csak pár ezer, vagy néhány tízezer ember próbált életben maradni a sártekén, de például a klímaváltozást, amelynek hatásaiból mind több ízelítőt kapunk napjainkban, már igen. Sokáig Kínát vettük alapul, mint a túlnépesedés legjelentősebb példáját, de most a világhatalomért más trónkövetelő jelentkezett be. Az ENSZ becslése szerint ugyanis 2023-ban India megelőzi Kínát, és átveszi az első helyet a Föld legnépesebb országainak kétes értékű versenyében. Ráadásul teszi ezt egy, a kínainál kétharmaddal kisebb területű állam. Csupán e két országban ma jóval több ember él, mint volt az általam említett 20. század közepe összeméri létszám. Ezek ismeretében nemigen értem azokat a konzervatív gondolkodású politikusokat, akik az abortusztörvények végsőkéig szigorításával tovább akarják növelni az embertömeget. Állításuk szerint azért, mert az élet pártján állnak. (Bár tennék ezt a háborúban is!). Nyilván ők is másként gondolkodnának, ha nekik is sorban kellene állniuk a napi fejadagnyi ivóvizükért, ennivalójukért, ahogy ez néhány túlnépesedett afrikai, ázsiai országban már előfordul.

Közismert, hogy Kína legalább megpróbált tenni valamit az ország túlnépesedése ellen, de az „egykepolitika” nem túl előrelátó intézkedései erőteljes torzulást idéztek elő a népesség nemi arányaiban, ahogy a társadalmi és gazdasági életben is. Ez is mutatja, hogy a népességhatárolást másként, talán erőteljes felvilágosítással, oktatással, jutalmazással kellene megoldani. Sajnos látjuk, hogy ez a túlnépesedett országok vezetőinek, szakembereinek képességeit messze meghaladó feladatot jelent.

A világ népessége az ENSZ jelentése szerint várhatóan 2022. november 15-én éri el a 8 milliárdot, ez a szám 2030-ra a 8,5 milliárdra, 2050-re pedig közel 10 milliárdra nőhet. Ahogy a klímaváltozás hatásait sem vették komolyan a hatalmukat féltő, választástól választásig gondolkodó percmember politikusok, úgy a túlnépesedéssel sem igen foglalkoznak, pedig e kettő hatásaiban nagyon is összefügg. Ahogy az ENSZ főtitkára mondta a minap: kollektív öngyilkosságra készül az emberiség.

Minden jel arra mutat, hogy igaza van.

Útmutatás

Mindig nagy érdeklődéssel várom és fogadom hazánk egyszemélyi vezetőjének kinyilatkoztatásait. Egy ilyen nagy formátumú vezetőtől az állampolgár útmutatást vár, a dolgok tisztába tételét, az agyak megvilágosítását, a kusza gondolatok összerendezését, helyes irányba terelését. Így aztán nem is csoda, ha mankóként használom e jeles vezető bőkezűen osztogatott tanító jellegű mondatait.

Mostanában különösen hasznos mindez, mert kemény időket élünk. Háborús infláció van, bár már jóval az oroszok Ukrajna elleni agresszióját megelőzően is látványosan drágultak a portékák, ahogy az energiaválság is háborús, noha ez utóbbi eredetileg a Covid-járvány hozadékaként alakult ki. De tény, a háború semminek sem tesz jót. Így hát drágul az élelmiszer, az áram, alig megfizethető lett a gáz, már persze, ha nem takarékoskodik az ember gyereke a méregdrága energiával. Ilyenkor aztán ha a derék honpolgár nem talál útmutatást, elveszíti biztonságérzetét és csak téblábol a merre, hogyan tovább kérdések útvesztőjében.

A magyarok mindenre választ tudó vezetője sokszor osztja meg ismereteit népével. Csak ízelítőként az iránymutatásból: „mi, magyarok, fekete öves válságkezelők vagyunk..., a magyarok a legbonyolultabb nemzetközi összefüggéseket is kristálytiszta átlátják..., ha a magyar ember úgy érzi, hogy át akarják vágni, akkor azonnal becsukja az ajtót, ... a magyar ember úgy szokott gondolkodni, hogy ha baj van, akkor leginkább magára számíthat..., nekünk Brüsszel nem főnökünk, ...rajtam, magyarokon kívül...”.

Ez utóbbi mondatot talán hagyjuk is szó nélkül. Aki viszont a fentiekből még mindig nem érzékeli a helyes viselkedést, nem látja az utat, az magára vessen. Ezek és a sok-sok hasonló kijelentés arról, hogy milyenek is vagyunk mi, magyarok, bezárólag a sokaknak oly tetsző kevert fajúságról kifejtett elméletével, valójában nagyon is eligazítják az embert. És ha van olyan megátalkodott, aki ezek ellenére is úgy véli, hogy az ország nem halad jó irányba, mert itt súlyosan csorbulnak az emberi jogok, a magyar demokrácia már valójában autokrácia, annak íme itt a megvilágosító mondat: „A magyarok nem szeretik, ha jogot vesznek el tőlünk. Úgy is mondhatnám, hogy a magunkfajta nem szeretik az ilyesmit”.

Nos ez világos beszéd, ahogy az volt az is, amikor azt hallhatta az említett vezető szájából a strasbourgi uniós úri közönség, hogy: „Mi sose vetemednénk arra, hogy elhallgattassuk azokat, akik nem értenek egyet velünk”. Ja, hogy közben megszüntették a Népszabadságot, sok száz médiumot adtak be önként a tulajdonosaik egy alapítványba, hogy nagy olvasottságú megyei lapok, internetes újságok silányultak propagandakiadványokká, hogy egy jelentős hallgatottságú ellenzéki rádiótól elvették a sugárzási jogot? Hát Istenem, ahol gyalulnak, ott hullik a forgács.

Magára vessen, aki még ezek után sem tudja, hogy merre van az arra.

Nőknél a labda

A magyar állami sportszatsorna jóvoltából sok mérkőzésen kísérhettük figyelemmel a nők labdarúgó Európa-bajnokságának mérkőzéseit, a lányok, asszonyok tudását, hozzáállását e nagyszerű sporthoz, játékhoz, összehasonlíthattuk a férfi játékosokkal a gyorsaságukat, labdakezelési képességeiket, látásukat a pályán, taktikai érzéküket, szóval mindent, ami e nagyon összetett sportágban meghatározza a sikert.

Aki csak véletlenül kattintott a döntőre, elképedve láthatta, hogy több mint 87 ezer néző volt kíváncsi a londoni Wembley Stadionban az összecsapásra. Ez kontinens-csúcs, a rekordot eddig az 1964-es férfi Eb döntője tartotta a maga 79 ezer nézőjével. A kamerák sokszor pásztázták a közönséget is, akik között nők, családok voltak és sok-sok gyerek. Örömteli, hogy közel sem játszódtak le olyan botrányos jelenetek, mint az egy évvel korábbi Anglia-Olaszország férfi Európa-bajnoki döntő előtt a stadionon kívül, amikor szurkolók sokasága próbált betörni a stadionba, vagy az angolok tizenegyesrúgásokkal eldölt veresége után. Ezúttal a nézőtérén olyan szurkolók voltak, akik – akár a nemzetük tizenegyének mezét viselve, akár hazájuk zászlóját az arcukra festve – nem a botrány kedvéért és nem az ellenfél drukkereivel történő összetűzés reményében vettek jegyet a meccsre.

A két nem közötti testalkati különbségek okán nyilvánvalóan nem voltak annyira gyorsak, erőteljesek a nők, mint férfi sporttársaik, de hajtásban, küzdeni tudásban igencsak felvették a versenyt az erősebb nem nagyon sok képviselőjével. Szó szerint kitették a szívüket a pályára és minden erejükkel a győzelemre törekedtek. S bár egyes vélemények szerint a nők – bocsánat hölgyeim! – hajlamosak a küzdelem hevében az alattomos tettekre, a csúnya belépőkre, odarúgásokra, szándékos fájdalom okozására, de ezek száma is alulmúlta a férfi meccseken tapasztalható szabálytalanságokét. Vagyis a tét nagyságához mérten a meccs kimondottan sportszerű volt.

Érdemes megemlíteni, hogy miközben a férfi sztárok egyike másika majd' egy kisebb ország éves költségvetését keresi meg, addig a hölgyek pénzdíja ettől messze elmarad. A világ legjobbnak tartott tizenöt labdarúgónője 40 ezer és a csúcsfizetés 518 ezer dollár között keresett egy nemrég felmérés szerint, évente. A többiek ennél csak jóval kevesebbel büszkélkedhetnek.

Az angoloknak az eddigi nyolcszoros Európa-bajnok Németország feletti sikere egy rögzös út szép állomása. Az Angol Labdarúgó Szövetség ugyanis 1921-ben kitiltotta a női futballt a ligarendszerből, és csak 1971-ben térhettek vissza. A nők sikerének értékét mi sem jellemzi jobban, mint a tény, hogy a férfiválogatott 1966-os világ-bajnoki címe óta Angliának, a labdarúgás őshazájának ez az első nagy győzelme.

Az ötlet

Arra még sokan emlékszünk, hogy az Európai Unióba belépésünkről a 2003. április 12-én megtartott országos népszavazáson dönthettünk. A népszavazás a 45,62 százalékos részvételi arányával eredményes volt, és az érvényesen szavazó választópolgárok 83,76%-a támogatta a belépést. Ma már ez a részvételi arány érvénytelen népszavazást eredményezne, mert a jelenlegi állampárt 2011-ben az alaptörvényében visszaállította az 50%+1 fős érvényességi küszöböt.

Napjaink felmérései szerint a magyar lakosság jelentős része uniópárti. Egy 2021-es adat szerint egy erről szóló esetleges népszavazáson csak a szavazók 15 százaléka ikszelne a kilépésre, míg velük ellentétben 83 százaléknyan a maradást pártolnák. Elméletileg. Mert az állampárt jó ideje néhány más kinevezett ellenségei mellett bőszen uszít, harcol „Brüsszel”, vagyis az unió ellen. Éppen ezért érezte egy baloldali politikus, majd egy szélsőjobbról közép felé húzódó párt annak szükségességét, hogy népszavazást kezdeményezzen a huxit, vagyis Magyarország szövetségből történő esetleges kiléptetése ellen.

A kezdeményezés oka az, hogy míg a belépésről érvényes népszavazásnak kellett döntenie, addig a kétharmados többséggel rendelkező magyar állampárt, amely egykor még a belépésért kampányolt, játszi könnyedséggel változtatta meg ezt a szabályt oly módon, hogy a kilépéshez már elég a kétharmados parlamenti többség szavazata. A kilépés következményeit jól érzékelhetjük az egykor világhatalomnak számító Egyesült Királyság gazdasági kínódásából. Arról persze cseppnyi kétségünk se legyen, hogy ha a hazánkat irányító egyszemélyi vezető be akarná teljesíteni önküldetését és ahogy szokta, miniszterelnök-helyettesével éjfél előtt egy perccel a parlament elé terjesztené a huxit törvényt, azt legkésőbb harmadnapra meg is szavazná az állampárti szavazógépezet.

Ha az első pillanatra jónak is tűnhet egy ilyen eshetőség kizárására indítandó népszavazás, nem árt szem előtt tartani, hogy bár voltak eredményes véleménynyilvánítások, mint például a „négyigenes”, vagy a NATO-hoz, Európai Unióhoz csatlakozásunkról döntő és a többek között a 300 forintos vizitdíj eltörléséről szóló emlékeztető szavazások, cseppet sem könnyű elvinni az urnákhoz az eredményességhez, még inkább az érvényességhez szükséges létszámú szavazót. A referendum akkor érvényes, ha az összes választó több mint fele érvényesen szavazott és akkor eredményes, ha a résztvevők több mint fele a kérdésre azonos választ adott.

A társadalomban tapasztalható helyrehozhatatlan megosztottság ismeretében kijelenthetjük, hazardírozás egy ilyen népszavazás kikényszerítése, amely, ha érvényes is lenne, aligha lenne eredményes, de mindenképpen eszközzé válhatna az unióellenesek kezében.

Az uniópárti ellenzéknek pedig végre átlépve saját árnyékát, inkább egy valóban életképes ötlettel kellene előállnia.

Madzagbogozó

Tele vagyunk megoldandó problémával. Persze, hogy kinek, mi a baj, az emberenként nagyon is más. Akinek szétlövik az otthonát, elveszíti minden vagyonát és egy szál ruhában fut, hogy mentse az életét, egészen más, mint akinek „csak” magasabb gázszámlát kell fizetnie, mint amekkora a fizetése, és „csak” az egyre vacakabb élelmiszereket tudja megvenni a száguldó infláció miatt. Vagy akinek három benzinkúthoz is el kell autóznia, hogy tankolni tudjon, mert üzemanyaghiány van. És megint más a gondja annak, aki nehezen dönti el, hogy a tízmilliós karóráját vegye-e fel a hárommilliós ruhájához és sokmilliós nyakékéhez, vagy esetleg a drágábbat, mert az olcsóbb túl snassz.

De a fenti létkérdéseken túl is könnyedén szembesülhetünk olyan akadállyal, mint például egy végsőig összegubancolódott zsineg-, vagy kábelköteg kibogozása. Aki már állt neki ilyen feladatnak és egy idő után érezte, hogy az idegei lassan úgy kuszálódnak össze a fejében, mint a zsineg a kezében, az tudja, hogy miről beszélek. S nehogy azt higgye bárki is, hogy még a leggondosabban feltekert spárgagombolyag, vagy hosszabbítókábel is ne lenne képes embert próbáló tekeredésre. Szerencsére már csak idő kérdése, hogy minden háztartásban ott legyen a kábelt (zsinórt, spárgát) kitekerő robot.

Ha most valaki is azt hiszi, hogy a vakvilágba beszélek, gyorsan ki kell ábrándítanom. A minap ugyanis egy tudományos portálon olvastam az örömhírt, miszerint Ken Goldberg, a Berkeley-i Kaliforniai Egyetem professzora, miután erősen idegesítették a laboratóriumában sokasodó rendezetlen kábelek, kitalálta, hogy a helyzet rendezésére megépít egy madzagbogozó robotot.

A robot karjain egy-egy fogó van, amellyel ki tudja fejteni a hosszú, csomós kábeleket. A technológia használható lesz majd a repülőgép- és autógyártásban éppúgy, mint otthoni segítőként. Igaz, egyelőre még van egy megoldandó problémája, ugyanis, ha leejt valamit, nem tud lehajolni érte, hogy felvegye.

A robot számos módszert használ a csomók kioldására, amíg az egész kábelt ki nem egyenesíti. Először is a kamerájával átvizsgálja a vezetéket és térképet készít az esetleges csomók szerkezetéről. Ha ez nem egyértelmű, akkor finoman meghúzza a kábelt a csomó mindkét végén, hogy eltávolítsa a meglazult kábelhurkokat, vagy megrázza, hogy eltávolítsa a felesleges hurkokat. Nagyjából mi is így csináljuk, legfeljebb az egyre sokasodó káromkodás marad ki a robot tevékenységéből. Egyelőre.

Az eddigi kísérletekben a robot 67 százalékos sikert ért el az egyszerű csomóknál és 50 százalékosat az összetettebbeknél. Mi azért még mindig jobbak vagyunk, ugyanis végső esetben, ahogy egykor Nagy Sándor a gordiuszi csomónál a kardját, mi az ollónkat, késünket használjuk a kibogozásra.

Mintha nem lenne holnap

A velencei-tavi szupermarketekben – van belőlük több is – nemigen látszik, hogy baj lenne a tóval. De nem csak a Velencei-tó, a magyar tenger is ezer gonddal küzd, ahogy Európa-szerte oly sok más természetes víz is. Iszonyatos a szárazság, számtalan nagy folyóban, tóban időtlen idők óta nem volt ilyen mélyen a vízszint, amin az augusztusi nemzeti ünnepünk táján leesett sok eső is csak némileg enyhített. Ugyanakkor a Velencei-tó valóban emberemlékezet óta legalacsonyabb vízszintje mellett is a víz még mindig élvezhető, kellemes és tiszta. Ahol meg nem, ott teszi a dolgát a közegészségügy és ideiglenesen megtiltja a fürdözést.

De visszatérve a szupermarketekre, több alkalommal is olyan vásárlók álltak előttem fizetésre várva a sorban, akik a legnagyobb méretű bevásárlókocsit is púposra tudták tölteni és láthatóan nem a mind gyakoribb pánikvásárlás okán, aminek során a naponta rohamosan értéktelenedő pénzüket tartós élelmiszerbe akarják menteni az emberek, hanem mint akik már lemondtak mindenről, mert úgysem lesz holnap. Hát legalább esznek, isznak egy jó nagyot.

A nagy fesztiválok videófelvételeket látva is olyan érzetem támadt, mintha a szórakozó tömegek úgy élnének a pillanatok örömeivel, mintha nem lenne holnap. Lehet persze, hogy igazuk van, bizonyos értelemben nem is tudhatjuk, hogy lesz-e jövő és ha igen az milyen, mert oly módon bolydult fel világunk és országunk, amikor már semmi sem biztos, leginkább nem a másnap. És valóban, ki tudná megmondani, hogy a holnap, amiről azért mégiscsak biztosan állítható, hogy bekövetkezik, milyen lesz? Ma nem érdemes hosszú távú terveket készíteni, takarékoskodni, meghúzni magunkat azzal, hogy majd pár év múlva megint jobb lesz. Az idősebbeknek ez túlzottan is ismerős állapot.

Meglehet, hogy minden visszarázódik a régi kerékvágásba, de erre vajmi kevés a remény. A történelemből tudjuk, hogy Berlinben a múlt század '20-as éveiben minden szabad volt. Szabad volt a kultúra, a szexualitás, elfogadott volt a másság, és ezernyi más, a szabadságot megtestesítő tevékenység, állapot. Akkoriban Berlin sok szempontból a világ egyik vezető fővárosa volt. Aztán tudjuk mi jött. A német főváros és az ország is gyilkos náci rémuralom alá került és ma még mindig csak közelítőleg tudjuk, hogy hány milliónyian fizettek életükkel a háborús évekért.

Ma is van Európában a pusztításon túl sehova sem vezető háború, világszerte mind több a bőszen fegyverkező, egymással izmozó állam, klíma-, energia- és még számtalan más válság van, itthon meg drasztikus infláció, kapkodó rendelkezések, pánikkormányzás. Világszerte szaporodnak a keményvonalas rendpártiak, ahogy az elképesztően gazdagok és mélyszegények is.

És mert nincs új a nap alatt, retteghetünk: történelmi tanulmányainkból tudhatjuk, hogy az ilyen állapotokból mi következik.

A végén anya meg apa veszekszik

Kezdődik az újabb tanítási év és ennek ténye nem csak a nyári iskolamentes életmódot erősen megkedvelő diákok idegeit kezdi ki, de a szülőkét is. És nem csupán a mind drágább iskolakezdés, a szükséges tankönyvek, füzetek és ki tudja hányféle ajánlott és elvárt, ám nem olcsó segédanyagok beszerzésének feladata teszi mindezt, hanem a kényszerű felismerés is: rossz lesz a gyerek bizonyítványa, ha nem tanul vele az apja vagy anyja.

Egy minapi felmérés szerint idehaza tízből hat szülő szerint szükség van a házi feladatokra. Bizonyára e szülők közül a legtöbben nem ismerik azt az Egyesült Államokbeli kutatást, amelyből kiderül, a szülők aktív segítsége nem ér túl sokat. Katerina Bodovskinak, a Pennsylvániai Egyetem oktatástudomány professzorának vezetésével készült tanulmány egyértelműen arra a következtetésre jutott, hogy sem pozitív, sem negatív irányba nem befolyásolja az otthoni szülői segítség az általános iskolás gyerekek tanulmányi teljesítményét.

Az új tanulmány rámutatott arra, hogy sok szülő él tévhitben, mert azt hiszi, ha ő nem foglalkozna gyermekével a házi feladatai során, az egy betűt sem tanulna meg. Sőt, Bodovski professzor szerint számos tanulmány, köztük a Delaware Egyetem kutatása is azt mutatta, hogy a szülői segítség nemhogy segítené, hanem éppen negatív hatással van a gyerekek teljesítményére.

A kutatások kiterjedtek arra is, hogy vajon az oktatási, pedagógiai módszerekben járatlan szülők milyen hatásokkal képesek segíteni a gyerekeiket. Ahogy írták a kutatók, ha az a házi feladat célja, hogy a gyermek bizonyos olyan készségeket vagy ismereteket gyakoroljon, amelyeket az iskolában tanult, az elvész, ha a szülő végzi el a gyerek helyett a munkát. Jessica McCrory Calarco, az Indiana Egyetem szociológia docense szerint a gyerekek házi feladataiban részt vevő szülők a szükségesnél nagyobb nyomást gyakorolhatnak csemetéikre, vagy éppen elnéznek olyan viselkedését, amelyet nem fogadnának el egy osztályteremben.

Bodovski professzor szerint a szülők intenzív napi bekapcsolódása gyermekeik házi feladataiba növelheti a stresszt a család életében. A gyerekükkel tanulás szaporíthatja a szülők közötti vagy a szülők és a gyermek közötti konfliktust is, amelyről sok családban tudnának mesélni. A napi fárasztó iskolai munka utáni kötelező házi tanulással töltött órák nem csak a diákok, de a szülők életét is megkeserítik, amelynek természetesen valahol le kell csapódnia. Ilyenkor aztán könnyen felcsattan a hang, agresszív lesz a viselkedés és mindez elég is egy jó kis családi perpatvarhoz.

A megoldás egyszerű: nem kell házi feladatot adni a gyerekeknek.

Csak lesz valahogy

Nekem a hosszú és kíméletlen aszályt enyhítő, több napig tartó augusztusi esőzésben az volt rossz – miközben igazából nagyon is örültem neki, hiszen tellett a kedvenc tavam –, hogy már a harmadik teniszeccsünket vette el tőlünk az időjárás. Páromnak az elmaradt teniszeccseken túl még rosszabb volt, mert másik kedvenc hobbijának sem élhetett, a velencei-tavi fürdőzésnek, mivel ugyebár esőben nem olyan élvezetes a strandolás. Másoknak más fájt, például, hogy szabadságukat tette tönkre a sok égből jövő víz, amikor éppen kiszabadulhattak a home office-ból, a munkahelyi stresszből, idegeskedésből, vagy hogy a régóta várt látványosságot, az augusztus 20-ai tűzijátékot egy héttel elhalasztották, pedig nagyon készültek rá.

Az égi áldás sokunkat sokféle érzellemmel töltött el, de hogyan is néznénk ki, ha mindenről mindannyian ugyanúgy vélekednénk! Dicstelen lenne, még ha van is ilyen igény uralkodói körökből a nép egyszerű gyermekei felé. A nyár vége felé megérkezett eső sokaknak túl későn jött, a gazdáknak mindenképpen, akik csak széttöredezett agyagtáblához hasonló földjüket látták, amerre a szemük ellátott, és amelyen még a gyom sem termett meg, nemhogy búza, kukorica vagy napraforgó. A gazdák mellett valamennyiünket is érint ez a helyzet, mert az ott meg nem termelt termények a mi éléstárunkból fognak hiányozni, de nagyon.

Az eső, ha tönkre is teszi a szabadtéri programokat, már nagyon kellett és kell továbbra is. Nem csak nálunk, de Európa-, sőt világszerte is, hiszen számtalan helyen hetek, hónapok telnek el egyetlen csepp eső nélkül. Ahol meg néha esik, ott nagy hirtelen annyi, hogy villámárvíz, vagy jégverés a hozadéka. Bizonyára ezt is lehetne nagy lódítással a közelben zajló háborúra fogni, mert a klímaváltozást nem jó elismerni, hiszen akkor tenni is kellene ellene. Vagyis mind nagyobb ünneppé lesz, ha esik az eső.

A jövő még borúsabbnak tűnik e téren, már nem is arra gondolok, hogy télen fel kell függesztenem a teniszezést, mert ahogy hallom, sorra zárnak be a téliesítésre is alkalmas pályák a kifizethetetlen gáz- és villanyszámlák miatt, illetve ahol még működnek, ott csak az igazán tehetősek tudják majd kigazdálkodni a pályabérleti díjakat. De mindez nevetséges gond ahhoz képest, hogy igen sokaknak megfizethetetlen lesz a lakásuk fűtésének ára, ahogy a mindennapi kenyerük is, amely már most is méregdrága luxuscikk. És ha a megváltozott éghajlat felrúgja a pár éve megismert rendjét, miszerint telente alig vannak fagyos napok, hó meg csak mutatóba esik és a közelgő télen csak úgy, tréfából nagyon hideg és rengeteg hó lesz, akkor bizony a statisztikák által kimutatott átlagkereset összegét még álmukban sem látott családok olyan helyzettel szembesülnek, amire nem lesz megoldásuk.

Örüljünk annak, hogy pár napja esett az eső. Aztán majd csak lesz valahogy.

Rosszat szólt, törölve!

Sok elemző állítja, hogy Magyarország továbbra sem diktatúra, hanem a jogállam egy fajtája, még ha nem is függetlenek a hatalmi ágak és a nyertes mindent visz jellegű választási rendszerben egyetlen pártszövetség kedvére lejt erősen a pálya, illetve az uralkodó hatalmat támogató állami tévék, rádiók, a tengernyi adóforinttal kitömött újságok, hírportálok serege egy központból vezérelt. De az ország nem klasszikus diktatúra, mert lehet nyíltan beszélni, posztolni, kommentelni a közösségi térben, és akinek van pénze, vágya, hát újságot, tévét, rádiót is alapíthat, megírhat, elmondhat – egy ideig – mindent, amit közölni akar.

A politikát uraló állampártnak nincs is szüksége durvaságra, számtalan kifinomult módszer áll rendelkezésre az akolból kitörni igyekvők megbüntetésére. A módszerek közül az egyik az eltörléskultúra, vagy eredeti angol elnevezésén a cancel culture, amely a kiközösítés modern formája. Ezt akkor alkalmazzák a hatalommal rendelkezők másokkal szemben, ha egy valamiért nekik nem tetsző embert akarnak megbüntetni. Olyan embert, aki szerintük bántó vagy vállalhatatlan dolgot tett vagy mondott. A büntetés pedig nem más, mint az illetőnek a társadalmi vagy szakmai körökből történő részleges, vagy teljes kizorítása.

A cancel culture-t kiérdemlő személy a hírnevének, hitelének elvesztése mellett bevételei jelentős megcsappanására is számíthat. S hogy mennyire fejlődik a világ és hogy a jó megoldások milyen gyorsan válnak közkinccsé, közhasználatú eszközzé, jellemző, hogy sok országban az eltörléskultúra a politikai és gazdasági élet bevett módszerévé vált. A magyar közélet is halad az korral, hiszen elég csak az elmúlt tucatnyi évünket végiggondolni, hogy hány esetben is használta a hatalom és persze alkalmazták az alsóbb szintű hatalmasságok az eltörléskultúrát. A gyorsan kopó emlékezet miatt csak a legutóbbi esetet idézzük fel, amikor két meteorológus szakembert azért bocsátottak el, mert nem a megfelelő – elvárt – előrejelzést adták az augusztus 20-ai tűzijáték idejére.

Elég egy rövid kutakodás a nem felejtő neten és máris felidézhetünk olyan embereket, akik valakinek nem tetszőt tettek, például szakmailag kifogásoltak egy döntést. Kirúgásuk utáni sorsuk általában nem ismert, de hogy többségüknek nagyon nehézé vált az élete, az szinte biztos.

Közvetlen környezetemben volt olyan szakember, aki tette a dolgát, amivel megbízták és közben – nyilván – valakiknek a tyúkszemére lépett. Nem csak az állását veszítette el, de a cancel culture íratlan szabályai szerint még évekig utána is nyúltak, alig tudott álláshoz jutni, megélni. Nagy valószínűséggel hatvanegy évesen ez is vezethetett fájoan korai halálához.

Ne nézzük le, az eltörléskultúra egyáltalán nem ártatlan módszer.

Feljelentő kritika

Sokszor gondolom, hogy megélt éveim miatt már nem tud a világunk sok újdonságot kínálni nekem. Szüleim elbeszéléseiből, tanulmányaimból, majd a mindinkább gyarapodó élettapasztalatomból merítve már bátran alkothatok véleményt sok mindenről, amely vélekedés nyilvánvalóan egészen más lesz, mint sok más embertársamé. De ez így is van jól, nem láthatjuk egyformán a dolgokat.

A közelmúltban két alkalommal is kiderült, téves a hitem abban, hogy jelentős ismeretem van az egykor voltról és jelenről. Rövid időn belül olvastam egy írást a témáról, majd hallgattam egy rádiós beszélgetést arról, hogy a színházi darabok, előadások, szépirodalmi alkotások kritikája milyen sokféle lehet. Egy időben hályogkovácsként én is nekiálltam színikritikát írni, de nagy szerencséjére a világnak gyorsan beláttam, ehhez nem elég az íráskészségem és a színház iránti szeretetem, jóval nagyobb lexikális tudásra, szakmai ismeretre lenne szükségem, mint amivel e téren rendelkezem. Ennek ellenére nem lettem ellenséges a kritikákkal szemben, bár azóta nagyobb kritikával (mi mással?) olvasom a kritikákat.

A kritikák életünk sok területen kaphatnak szerepet és sokfélék lehetnek. Van például logikai, tényszerű, pozitív, negatív, építő jellegű és pusztító kritika. És mint már említettem, a napokban derült ki számomra a mindeddig ismeretlen feljelentő kritika egykor volt és talán, ha más formában is, de ma is létező megnyilvánulása.

A feljelentő kritika nem volt más, mint a kádári kultúrpolitika kézi vezérlése, az akolból kitörni vágyó gondolkodók, szerzők megfegyelmezésének eszköze. Egy új színdarabról, vagy könyvről írt feljelentő kritika nyomán az alkotók örülhettek, ha „csak” szilenciumot kaptak, vagyis nem jelenhettek meg a műveik, nem rendezhettek színdarabot, filmet, de rosszabb esetben – ha példa statuálása okán a megrendelt kritika célja ez volt – a néphatalom ellen elkövetett bűncselekmény miatt, akár börtönbe is kerülhettek.

Egy tanulmányban e jeles kritikai műfaj lényegéről azt olvastam, hogy nagyjából 1963-tól a kor kritikusi a legendás három „T”, a tiltott, túrt, támogatott kategória szempontjai szerint vagy hallgattak egy adott műről, vagy mismásoltak, ha kötelező volt írniuk róla, vagy keményen odamondva leleplezték az adott műalkotás rendszerellenes voltát. Mit ne mondjak, a hivatalos politika által nem támogatott szerzők a legbátrabbak emberek közé tartozhattak, ha az elhallgattatás és a börtön között lavírozva mégiscsak megírták, elmondták, amit akartak.

A történelem nemegyszer ismételte már magát és az ókori filozófus, Hérakleitosz ellenében úgy vélem, hogy számtalanszor beleléphetünk ugyanabba a folyóba is. Ma még bárki bármit megírhat, mert a kultúrában manapság a három „T”-ből csak kettő, a túrt és támogatott létezik.

Ma még.

Jövőnk háziállatai

Az 1950-es évek eleje óta ontják magukból a gyárak a poliésztert, azóta a becslések szerint mintegy 9,1 milliárd tonna műanyagot gyártottak – olvasható a Financial Times írásában. A cikkből az is kiderül, hogy az évenkénti 317 millió tonna műanyagnak csak kevesebb mint 10 százalékát hasznosítják újra. A többi hulladéklerakókba, hulladékégetőkbe vagy a természetbe kerül. Így aztán már találtak műanyagot a pingvinek, halak szervezetében, a palackozott vízben, az ember vérében, de még a Mount Everest csúcsán is. A sok milliárd tonnányi és folyamatosan növekvő mennyiségű műanyag soha nem fog lebomlani. Ahhoz, hogy ne fulladjunk a műanyagba, valami hathatós megoldásra van szükség.

A megoldás, úgy tűnik, a műanyagot fogyasztó mikroorganizmusok lehetnek. Egy francia biotechnológiai vállalkozás például azok közé az újítók közé tartozik, amely genetikailag módosított mikroorganizmusokat használ a műanyagot alkotó polimerláncok lebontására. A lebontott láncok újra összerakhatók műanyaggá, az így elkészített palackok korlátlanul újrahasznosíthatók. Az viszont még megoldandó probléma, hogy a mikroorganizmusok étvágya, ízlése terjedjen ki más műanyagfajtákra is, mert egyelőre csak a PET-et eszik, amely viszont csak a műanyagoknak nagyjából negyedét teszi ki. Más típusok nehezebben emészthetők a mikrobák számára.

Az ember már rengeteg problémát megoldott, bizonyára ez is sikerülni fog. Van persze, amivel nem bír, például az emberi gonosszággal, gyűlölettel, a túlnépesedéssel, a hatalomvágyó zsarnokokkal, a történelembe önmagukat háborúkkal beírni akaró diktátorokkal. Mindezek ugyanolyan veszélyesek az emberiségre, mint az irdatlanul magas műanyag szeméthegek.

A jövő, ha az ember végre igájába hajtja a műanyagfaló, átalakító mikrobákat viszonylag egyszerű lesz. Otthon mindenkinek lehet majd egy értelemszerűen nem műanyag tartálya, tele helyes kis gombával, baktériummal, a jövő „háziállataival”, amelyek nem csekély képzavarral szólva tátott szájjal, tárt karokkal várják a mindennapi műanyagukat. És lehetnek majd közösségi műanyagfaló berendezések is, ahova például a nagyobb felesleges műanyag tárgyaikat hajigálhatják az emberek, a sok nejlonzacskó és italos palack mellé.

Mindez igen kecsegtető, csak hát mi lesz, ha a mikrobák a bőséges táplálék hatására oly mértékig elszaporodnak a ház körül, hogy még több ennivalóra lesz szükségük és csendesen elkezdik felzabálni a ruháinkat, eszközeinket, tárgyainkat, mindent, ami műanyagból készült? Megint egy újabb probléma, ami miatt sokunknak lesznek álmatlan éjszakái.

De addig még alhatunk jó néhányat.

Nagyik

Amikor korunkbeli barátaink egyre-másra újságolták, hogy nagyszülők lesznek, párommal szomorúan gondoltunk arra, hogy ez az érzés nekünk nem adataik meg. Két gyerekünk van, de valahogy csak nem akart összejönni a gyermekáldás. Aztán ahogy durvult a világ, sokszor vigasztaltuk magunkat, hogy talán jobb is, hiszen milyen élet is várhatna unokáinkra?

Azt már jó ideje tudom, hogy az élet nagy tréfamester és nagy rendező, ezúttal is beletörődésünk csúcspontján ért bennünket a hír, miszerint rövid időn belül mindkét, már nem is oly ifjú gyermekünktől unokáink születnek majd. Az öröm nyilvánvalóan eltakarta az aggodást, hogy hogyan is lesz, vajon a születésük után nem fognak-e megfagyni az első telükön, lesz-e elég ennyivaló, nem terjed-e ki az ukrainai háború az egész világra, nem omlik-e össze az a viszonylag békés élet, amelyben mi, a reménybeli nagyszülők szerencsénkre sok évtizedet leélhettünk.

Tudom, hogy születtek gyerekek akkor is, amikor igen távoli őseink még barlangban laktak, amikor hordák dúlták, égették fel a falvakat és még születtek haláltáborokban is, ahonnan egyikük-másikuk élve ki is keveredhetett. Vagyis az élet mindig élni akar, még ott is, ahol az életellenes politikusok az apákat háborús vágóhídra, az anyákat menekülésre, inségre, éhezésre kárhoztatják. Nyilván a génjeinkbe épült sok évezredes tapasztalat, aggodalom szól belőlünk, ha féltjük a jövő generációját, féltjük gyermekeinket, unokáinkat. Valószínűleg jó okkal.

Ha csak arra gondolok, és ehhez még háború sem kell, hogy a mérések kezdete, 1901 óta az idei volt a legmelegebb nyarunk, hogy fél Magyarországgal együtt számtalan ország küzd a soha nem látott aszályal, a kiszáradó tavakkal, folyókkal, az embert, állatot, terményt éltető víz hiányával, már elfog az aggodalom. Vajon unokáink látnak-e majd havat, korcsolyázhatnak-e befagyott tavakon, ehetnek-e majd olyan ételeket, gyümölcsöket, amilyeneket mi, és egyáltalán: szabad lesz-e nappal házon kívül tartózkodniuk az életveszélyes hőség miatt?

Hiszem, hogy az embernél gyorsabban alkalmazkodó lény kevés él a bolygón, így hát a jövő generációi azokat a problémákat is megoldják majd, amelyek számunkra most végzetesnek, megoldhatatlannak tűnnek. Mert lehet, hogy kibírhatatlan lesz a klíma, lehet, hogy nem lesznek telek, megváltozik az iskola, az oktatás, másként működik majd a gyógyítás, de nekik az lesz a természetes, az elfogadható. És ahogy fejlődik a tudomány, a technológia, ezek bizonyára sok területen könnyebbé is teszik majd az életüket. De, hogy az az élet a miénktől nagyon eltérő lesz, az biztos. Talán nem is kellene aggódniuk a mindenkori nagyszülőknek, hiszen ahogy tették elődeink, tesszük mi, utódaink is alkalmazkodni fognak az akkori viszonyokhoz.

De azért fájó, hogy nem tudunk egy jobb világot átadni nekik.

Szoptatós leves

Azzal sajnós nem dicsekedhetek, hogy jó módú családból származom. Édesapám sokszorosan kitüntetett, de mélyen alulfizetett orvosi kötszerész volt, akit a szocialista termelékenységi norma folyamatos szigorítása vitt el az első, majd az élete végét jelentő hatodik infarktusaig, édesanyám a vasút műszaki adminisztrátoraként, művezetőjeként, majd pár év otthonlét és háziasszonyi munkája után egy nagy gyár főpénztárosaként kereste meg igen vékony havi fizetését. Családunk jövedelme arra volt elegendő, hogy igen szerényen, de élhettük a magyar kispolgárok életét.

Sok lemondás, takarékoskodás mellett jutott pénz a taníttatásomra, telefon-előfizetésre, televízióra, és sok évtizednyi szoba-konyhában élés után (közös vécé a folyosó végén), hatalmas hitel felvétele mellett egy lakótelepi lakásba költözésre. De mindig volt mit ennünk, sőt egy időben még a József körút egyik éttermébe is eljártunk egy-egy vasárnapi menüre.

Édesanyám rendszeresen főzött. Akkoriban nekem nem volt finomabb és választékosabb semmi sem, pedig a lehetőségeink korlátozottsága miatt az ételeink egyszerűek, olcsón előállíthatóak voltak. Most megint ott tartunk, hogy elő kell venni a szülők, nagyszülők sok évtizeddel ezelőtti receptjeit és meg kell találni a legolcsóbb összetevőkből álló, de még élvezhető ízű, tartalmas ételleket. Az elképesztő infláció, a gyorsan szegényedő nyugdíjasok tömege – egy millióan 135 ezer forint alatt kapnak nyugdíjat és sokan közülük még százezret sem – a munkanélküliek, akiknek száma a megdöbbentő mértékű energiaár-növekedés miatt csődbe menő vállalkozásokkal jelentősen nőni fog, a kiskeresetűek, akik épphogy ki tudják majd gazdálkodni a téli fűtésük árát, már csak az olcsó ételleket ehetik majd.

Megszaporodnak a paprikás krumplis ebédek, persze kolbász nélkül, egy ideig jöhet majd a tojásleves, amíg a tojás még megfizethető marad, de ha nem, még ott a tarhonyaleves, vagy a még olcsóbb rántott, más néven szoptatós leves, amelyről a fiatalok valószínűleg még csak nem is hallottak. De ehetünk majd krumplis tésztát is, vagy csak üres tésztát, egy kis zsiradékkal, fokhagymával, hagymával, sóval megbolondítva.

Azt mondják, hogy a jó gazdasszonyok a kiürülő hűtőben árválkodó két-három összetevőből is képesek egy háromfogásos ebédet összeállítani. Hamarosan azok is rákényszerülnek majd a szunnyadó képességükre, akik eddig elképzelni sem tudták, hogy valaha naponta fognak főzni. Azt is megtanuljuk, hogy a maradék nem szemét, sok mindenből újabb ebéd, vagy vacsora készíthető.

Azt már látjuk, hogy az eddigi megszokott, árubőséggel, nagy bevásárlásokkal színesített életünknek vége és ha fűteni, világítani meg enni akarunk, amely mellett még gyógyszereket, a gyerekeknek ruhát, cipőt, tanszereket kell vásárolni, akkor ügyeskednünk kell.

Amúgy egy jó kis krumplis tésztára mindig vevő vagyok.

Hídfoglalók

Nagyjából borítékolható, hogy a téli hónapokban, amikor megjelennek az első igazán ütős gáz- és villanyszámlák, amelyek látványos gyorsasággal döntenek majd romba családi életüket, lesznek tüntetések a drasztikus közüzemi díjemelések ellen.

A diktatúrák (autoriter rezsimek) csak az erőből értenek. Jó példa erre az internet-adónak meglebegtetése után kirobbant több százezres spontán tüntetés, ami rögvest le is beszélte e tervéről a kormányt. A valós okok miatti tüntetésekkel messzemenően egyetértek, de a hídfoglalásokkal nem. A nyári kata-tüntetés egyik résztvevője nyilatkozta, hogy azért foglalják el hidat, mert olyant akarnak tenni, ami fáj a hatalomnak.

A hatalom a többszöri hídfoglalások után is láthatóan kiválóan érezte magát, a hatalomközeli csókosok zavartalanul és gyorsuló ütemben tollasodtak tovább, miközben például a kisadózó vállalkozók egyik napról a másikra megélhetési katasztrófával szembesültek, ahogy a rettenetesen alulfizetett pedagógusok, ápolók is. Azt hiszem, ha a gázszámlás tüntetők legütősebb érve megint csak a hidak elfoglalása lesz, a hatalom továbbra sem érzi majd rosszul magát. Ahogy 2006 szeptemberében, a tévészékház ostromát és más tüntetéseket kirobbantó elhíresült beszédében az akkori miniszterelnök mondta: „lehet tüntetni a Parlament előtt, előbb-utóbb megunják, hazamennek”.

Magyarázatként talán el is fogadhatnánk, hogy egy világváros forgalmát megbénító, sokak szabad mozgását korlátozó hídfoglalással erőt lehet felmutatni. Talán ideig óráig ki lehet vívni még a hasonlóan szorító cipőben járók szimpátiáját is, de ez nagy valószínűséggel tévút. Leginkább azért, mert mára teljességgel kihalt a magyar polgárokból (ha egyáltalán volt ilyen valaha) az együttérzés, a szakmák, társadalmi osztályok közötti szolidaritás. A többség úgy véli, amíg valami nem érinti őt, addig az nem az ő ügye, ki kell maradnia a hangoskodásból. Így volt ez a fekete ruhás nővér szervezte demonstrációnál, a kockás inges tanártüntetés idején és oly sok más alkalommal. A magyarok többsége tette a dolgát, ami akkor éppen nem a szolidaritás volt.

A hídfoglalás megint csak nem az együttérzést, a közös ügyekért kiállást erősíti, hanem az ellenségeskedést szítja, a társadalom amúgy is igencsak megosztott rétegeinek szembefordulását. A tüzet oltani, életet menteni rohanót, a régóta várt orvosi vizsgálatára utazót, a munkáját végzőt, a gyerekéért az óvodába sietőt, a kilátástalan dugóban a vizeletét már visszatartani alig tudó órákig ácsorgót aligha állítják maguk mellé a hídfoglaló tüntetők. A nagy tömegű demonstrációra ott a Parlament előtti tér, ahol legközelebb a hatalom gyakorlóihoz ki lehet fejezni a velük szembeni ellenvéleményt.

Barátaim, ne bántsátok a hidakat! Pontosabban: ne a hidakat bántsátok!

A magyar kamaszok tudják

Az embert néha nagy hirtelen elkapja a sárga irigység. Mostanában, amikor mindenki rettegve várja az első gázszámláját, hogy vajon ki tudja-e majd fizetni, vagy a hírt, hogy bezárják-e azt az éttermet, szállodát, kis boltot, üzemet, sportszarnokot, szociális intézményt, ahol eddig dolgozott és amivel értelemszerűen megszűnik a munkája, vagy „csak” fizetés nélküli szabadságra küldik, akkor egyszer csak szembesül egy másik ország problémájával. Hát hogyan irigykedne.

A CNN hírből tudta meg a világ, hogy a koronavírus-világjárvány hatására visszaesett Japánban az alkoholfogyasztás, ezáltal az abból származó adóbevétel is, ami a világ harmadik legnagyobb gazdasága számára komoly gondot jelent. Mint a tudósításból kiderül, a japán kormány pályázatot írt ki az alkoholfogyasztás serkentését célzó programra.

A Sake Viva! kampányban, amelyet a japán adóhivatal indított, arra kéri a pályázókat, hogy adjanak tippeket olyan szolgáltatásokra, termékekre, értékesítési technikákra, dizájntervekre, amelyek segítenek fellendíteni az alkoholeladást. Nem mondom, ez az a pont, ahol elfogja az embert az irigység. Mert miféle gazdag, az összes problémáját már megoldott társadalom az, amelyiknek egyik legnagyobb gondja, hogy keveset isznak az állampolgárok? Persze a távoli országban is vannak minden káán csomót keresők, az internetes kommentelők például nem igazán értik, miért kellene népszerűsíteni az ivást, amikor kifejezetten örülni kellene az italozás, részegeskedés visszaszorulásának.

Szerencsére (?) nálunk ilyen nem fordulhat elő, hiszen egy nem túl régi WHO felmérés szerint a 15 éves magyar fiúk világelsők a rohamivásban, a lányok pedig a harmadik helyet vívták ki e kétes dicsőségű versenyben. A rohamivás kifejezés öt adag ital gyors elfogyasztását, nagyjából 100-130 gramm alkohol szervezetbe vitelét jelenti. Az is kiderült, hogy míg az iszákossághoz vezető utat Európában a legtöbb helyen sörivással, addig idehaza röviditalokkal kezdik a fiatalok, például vodkával, whiskyvel, konyakkal, ginnet. Az itthon méltán világhíres pálinkáink inkább a középkorúak és idősebbek italai.

Mindezt figyelembe véve mifelénk nincs szükség ötletelésre, új értékesítési technikákra, de még talán új termékekre sem, mert van igény az alkoholra. És minél hidegebb lesz a lakásokban annál inkább kell majd a fűtőanyag, minél kilátástalanabbá válik az egyén helyzete, úgy nő az igény a bódító nedűre.

A szigetországbeli szakembereknek meg javaslom, ha nem isznak eleget az ottani lakosok, jöjjenek ide egy kis tapasztalatcserére. Már a 15 évesek is jó tanácsokat tudnak majd adni nekik, hogy hogyan legyenek mind többen alkoholisták.

Na persze Japánban.

Járulékos veszteség

Nincs bajom a kígyókkal, békákkal, legfeljebb, ha ezeket kiabálják egymásra az emberek, ahogy a tücskökkel, bogarakkal sem, hacsak valaki nem ezeket hordja össze mellébeszélése közben. Vagyis jól megvagyok az állat- és rovarvilág tagjaival, még a mások által undorítónak tartott, vagy károsnak ítélt lényt sem pusztítom el, ha csak egyetlen módja is van annak, hogy ne szívja a véremet és békés módon éljünk egymás mellett.

Olvasom a minap, hogy hüllők, pókok kerülhetnek utcára, mert az egzotikus állatok tartásához megfelelő körülmények biztosításához sok gázra és villanyáramra van szükség, amelyek pár hét óta arany árba kerülnek. Persze nehezen képzelem el azt a felelősségteljes állattartót, aki a csak trópusi körülmények között életképes állatokat kiteszi a hidegbe, vagyis a biztos pusztulásba. De sajnos lehetnek olyan körülmények, amikor az ember nagy hirtelen igen önzővé válik, és örül, ha legalább annyi villanyáram, földgáz árát képes kifizetni, amivel családja átvészeli a telet, miközben még ételre is jut valamennyi. Be kell látni, a hüllőknek, pókoknak ilyen körülmények között nem versenyképes az esélyük.

Mert hát első az ember. Így viszont azt a hírt nem tudom hova tenni, hogy az egyik fővárosi kerület vezetője már előterjesztette, hogyha a többszörösére emelkedett gázarat nem tudják megfizetni, januártól a kulturális központok, uszodák, közösségi klubok mellett bezárják az idősek nappali ellátását végző gondozási központokat is. Egyrészt érthető, ha nincs pénz fűtésre, akkor nincs pénz, másrészt viszont csak egyetlen szóval jellemezhető az életüket amúgy is takaréklángon élő kispénzű emberek nappali melegedési lehetőségének megszüntetése: embertelenség. És vélhetően ez az amúgy tehetősnek tartott kerület csak az első azon önkormányzatok sorában, amelyek kénytelenek lesznek a sokaknak létkérdést jelentő szociális intézményeiket bezárni.

Aki nem él mélyszegénységben, annak nehéz elképzelnie, hogy milyen lehet egy egyedülálló idős embernek, vagy éppen hasonló korú, vékony nyugdíjból megélni próbáló házaspárnak az élete azokon a fagyos napokon, amikor a lakásban is közelebb van a hőmérséklet a nulla fokhoz, mint a szobahőmérséklethez. Az éjszakák a takarókkal, azokra terített kabátokkal még úgy-ahogy átvészélhetők, de a nappalok nagyon nehezen telnek a semennyire, vagy csak alig fűtött lakásokban. Ilyenkor jó elmenni a közeli klubba, szociális helyiségbe, ahol fűtenek, talán még valami harapni-valót is adnak. Nagy tisztelet azoknak a településeknek, amelyek még ilyen közüzemi díjak mellett is előteremtik majd az idősekre fordítandó forintokat.

Őszintén mondom, vérzik a szívem a kitett állatokért, de még inkább a kihűlés szélén egyensúlyozó, életüket embertelen körülmények között tengetőkért.

És a tavasz még oly messze van.

Egyet mondj!

Gondolom már csak az idősebbek emlékeznek Kellér Dezső íróra, humoristára, konferansziéra, aki az Öregek című bohózatában az öregkor bajaival foglalkozik. A két korabeli sztár, Bilicsi Tivadar és Feleki Kamill párbeszédében hangzik el Bilicsi szájából, hogy „az öregkornak igenis megvannak a maga szépségei”. Mire Feleki meglehetősen lemondóan kérdez vissza: „Igazán? Egyet mondj!”

Mindez arról jutott eszembe, hogy az egyik egészségügyi portál cikkéből kiderül, hogy az időskornak több előnye is van. Az írásból megtudhattam például, hogy sokan, akik fiatalabb korukban félénkek, visszahúzódók voltak, nyugdíjasként bátrabban, nyitottabban viselkednek nagyobb társaságban is. A szerző szerint az időskor egyfajta magabiztosságot is magával hoz, amely a hosszú évek tapasztalatából, rutinjából ered.

Bár közismerten nem helyes és nem is egészséges sokáig lustálkodni az ágyban, de aki így tett fiatalabb korában, ő is megváltozik. A bagoly típusú későn fekvő, későn kelőből pacsirta típusú válik. Este kilenc táján már laposakat pislog és reggel a kakasokkal kell, már ha vannak olyan madarak a környéken. Aztán olyan előnye is lehet az időskornak, hogy lecsökkennek a légúti panaszok, mert az ötvenes-hatvanas éveitől a korosodó embereknek jelentősen csökken az allergia és a közönséges nátha iránti fogékonysága.

A korról ritkulnak a migrénes fejfájások is és minő meglepő még a mennyiségében kevesebb szex is jobban esik a stresszmentessé váló élettel. Sokan sportolnak is, a demenciát pedig a rendszeresen foglalkoztatott aggyal lehet megelőzni, vagyis nem csak testileg, de szellemileg is karban kell tartania magát az idősödő embernek. Nagyjából ezek derültek ki a cikkből, amely összeállítás akár kíváncsisággá is teheti az idős kort, csak hát a valóság mindig más. Mert akinek napi megélhetési gondjai vannak, alig jut pénze élelemre és az is kérdéses, hogy szerény nyugdíjából ki tudja-e fizetni a drasztikusan megrágított közüzemi számlákat, az az ember másként gondolja. Ha itt is fáj, meg ott is fáj és mégsem kap időpontot belátható távlatokon belül egy nagyon fontos orvosi vizsgálatra, műtetre, mielőtt a várakozásba csendesen belehalna, az nagyon is meghatározza az időskori létet.

Biztathatnak a szakemberek, az idősebbeknek szóló cikkek az aktív társasági életre, rendszeres mozgásra, kultúrára, ha mindezt nem tudja megfizetni a nyugdíjas. Persze idézhetjük az egykori neves sportújságíró, Peterdi Pál örök érvényű mondását, miszerint a láb mindig kéznél van, vagyis lehet sétálni, akinek még megy, kocogni és ez még pénzbe sem kerül, ellentétben a színházjeggyel, teniszpálya bérletével, könyvvásárlással.

Talán valóban lehet szépsége az időskornak. És ha már csak egyet is találunk, abba bele lehet kapaszkodni.

Gyógyszó

A rendkívül sportos, heti több teniszmecset is lejátszó korosabb hölgy megbotlott és olyan gyorsasággal zuhant a tenispálya salakjára, hogy még csak esélye sem maradt védekezésre.

Fejsebei nem túl sok jóval kecsegtettek, ahogy az orrából dőlő vér sem. A játékos-társak azonnal intézkedtek, volt, aki neki segített, más meg az ügyeletet hívta, ők pedig a mentőket, akik hamar meg is jelentek a pályánál, ellátták a hölgyet, majd beszállították az ügyeletes kórház ambulanciájára.

Akit rossz sorsa már kényszerítette sürgősségi ellátásra, tudja, hogy az sok óras várakozást és idegeskedést jelent. Az asszony sorára várva odalépett az egyik ápolóhoz a kérésével: miután cukorbeteg és ennie kellene, árulja el, hol vehetne valami harapnivalót? Az agyonterhelt és bizonyára a rengeteg beteg ellátása közben végsőkéig elfásult nő ránézett a sérülte és válasz helyett foghegyről odavetette: üljön le, ne mászkáljon, még a végén megint elesik nekem!

Az eset sajnos nem egyedi. Tudjuk, hogy az ápolók bántóan alulfizetettek, túl-hajszoltak és talán ez sem túlzás: jövőtlenek, de ezek ismeretében is elvárható lenne, hogy az amúgy is bajban lévő beteg vagy sérült ember, ha mást nem, egy jó emberi szót kapjon. Az említett esetben nagyjából ugyanennyi szóval a választ is meg lehetett volna adni a kérdésére.

Híján vagyunk a jó szónak, pedig az még az általános drágulás mellett is ingyen van. A közlekedésben is elég lenne sokszor egy elnéző mosoly, egy nincs semmi baj jellegű gesztus, de hát nem ez folyik a csapból, a kormány- vagy közösségi médiából. Az idegeskedés, a stressz, a mesterségesen felkorbácsolt és most már évtizedekre velünk maradó indulat, a jószerével mindenkivel szembeni gyűlölet kiöli a jó szót a beszédünkből.

Szereztem már én is tapasztalatokat az egészségügyi ellátás közbeni kommunikációról. A többsége jó volt, már ha egy sérülés vagy betegség közben bármit is jónak talál az ember, de sajnos volt pár emlékezetes eset, amikor úgy éreztem, egy munkadarab, vagy romlott hús vagyok, ami csak nehezíti a másik ember életét. Vagy, hogy a velem beszélő személy reggel smirglinek öltözött, mert olyan durván sértett minden szavával. Volt nem is egy eset, amikor megkérdeztem, hogy megbántottam-e valamivel az illetőt vagy, hogy mi rosszat tettem, amiért így haragszik rám. Olyankor, talán az én nyugodt szavaimra reagálva a beszélgetésünk jellege megváltozott és némiképp emberivé vált. Vagyis a sértettséget, a minden és mindenki iránti utálatot, gyűlöletet akár ki is lehet kapcsolni.

Miután több barátom, ismerősöm is dolgozik az egészségügyben, látva munkájukat, messzemenően tisztелеm elhivatottságukat. Példájuk nyomán hiszem, hogy az agyonhajszoltság ellenére is még lehetséges a megnyugtató, kedves beszéd.

Ha valakik, hát ők tudják, hogy az gyógyító hatású.

Mély hangon

A napjaikat genderpánikban élőkre újabb csapás leselkedik. Már annak ellenére az is elkieserítő lehet számukra, hogy a kőbe vésett, gránitszilárdságú magyar alaptörvény 9. módosítása szerint az anya nő, az apa férfi, még mindig vannak, akik hisznek a gender, vagyis a társadalmi nem elméletében. Az ugyanis az egyénre bízta a döntést, hogy melyik nemhez tartozónak vallja magát.

Anélkül, hogy e nagyon is érzékeny témában véleményt alkotnék, azt mindenképpen fel kell hoznom, hogy a nemi szerepek, ha tetszik, ha nem, erősen változóban vannak. Ma már csak a rendíthetetlenül zárt gondolkodású macsók világában léteznek tömegesen a világot teleszülő, napjaikat a konyhában, vasalódeszkánál töltő fejlett világbeli nők, a valóságban a lányok, asszonyok sok helyütt már tanultabbak mint a férfiak, szép számmal lesznek tanárok, orvosok, tudósok vagy cégvezetők. A férfiak közül pedig mind többen érzik kötelességüknek a háztartásban, gyereknevelésben segítséget és nem roppan meg a gerincük, ha elmosogatnak, kiporszívóznak, vagy bevásárolnak, ráadásul sokuk még szívesen főz is.

Az, hogy mi egy nő és mi egy férfi feladata, nagyon is változó, hiszen vannak királynők, női miniszterelnökök, hatalmas cégeknek női vezetői, akik tekintélyt, tiszteletet vívnak ki maguknak képességeikkel, munkásságukkal. Mellesleg egyikük másikuk talán még jól is főz. A szakácsok meg többnyire férfiak és vannak férfi takarítók, ápolók, női vezetőket szolgáló titkárok is.

A szerepek változását jelzi az is, hogy a mai nők sokkal mélyebb hangon kommunikálnak, mint elődjeik és ez a férfiak és nők közötti változó hatalmi dinamika miatt alakul így. Nemrégiben ausztrál kutatók által 1945-ben felvett női politikai beszédek hasonlítottak maiakhoz és arra jutottak, hogy a nők hangmagassága öt évtized alatt 45 Hz-el esett és ez már hallható különbség. De nem csak az ausztrál nőknél igaz mindez, ezt a változást mutatták ki több más országban is.

A kutatás során arra is felfigyeltek a tudósok, hogy ahol a nőknek több joguk van, mélyebb a hangjuk, mint ott, ahol a jog vagy éppen az azonos munkáért adott sokkal kisebb bér is háttérbe szorítja őket. A nők egyébként képesek bizonyos határok között mélyíteni a hangfrekvenciájukon, mert egy csipogó, magas hangon utasító vezető inkább nevetséges, mint tiszteletet kiváltó. Nincs ez másként a férfiaknál sem, egy bocsánat, hogy élek stílusú, magas fekvésű hangon dirigálni akaró vezetőnek kevesebb a becsülete, tekintélye és a hitele, mint egy mélyebb hangú társának.

Bizonyára nálam van a hiba, de manapság nemegyszer egy-egy rádiós interjú során az első pillanatban – ha nem hallottam a bemutatást – nem tudom eldönteni, hogy a megszólaló nő-e, vagy férfi. Attól tartok, hogy a valahányadik alaptörvény-módosításba még az is bekerül majd, hogy a férfi mély-, a nő meg magas hangú.

Sportvíz

A budaörsi laktanya hosszú folyosójáról nyíltak az egyes szakaszok hálótermei, amelyekhez tartozott még egy közös mosdó- és fürdőhelyiség. A középén elhelyezett tartófal mindkét oldalán nagyobb tehéncsordának is elegendő helyet kínáló, horganyzott lemezből készült itatóvályúszerű mosdó futott hosszan, felül csapok várták friss vízzel a mosakodni akaró újoncokat. A hatalmas vizes helyiséghez tartozott még két zuhanyozófülke is, amelyekben az itatóvályú csapjaihoz hasonlóan csak hetente egyszer folyt meleg víz.

A zuhanyozók még nyáron sem örvendtek nagy népszerűségnek, télen pedig igazi kihívás volt a kitört ablakú fürdőhelyiségben a jeges víz alatt ácsorgás. Saját szakaszomból mindössze csak a sportolók, vagyis ketten használtuk nap mint nap ezeket, a cselgáncsozó szakaszvezető és én, aki akkortájt evezős létemre kézilabdásként múltattam a szabadidőmet a megyei első osztályú Honvéd Vörös Súlyom SE-ben.

Nem vagyok nagy katonatörténet-mesélő, nem sok társaságot szórakoztattam az elmúlt fél évszázadban az egykor történetekkel, legfeljebb egy-egy novellámban olvashattak ilyen meséket olvasóim. Most is csak azért hoztam szóba mindezt, mert a hirtelen ránk tört nagy energiatakarékosság miatt másokhoz hasonlóan végig kellett gondolnom, hogy a gáz és áram terén hol tudom még visszafogni a fogyasztásomat. Arról szó sem lehet, hogy egyetlen napot is kihagyjak a zuhanyozásból, ahogy a napi többszöri kézmosásból sem engedek, ezért – köszönhetően a korszerű, hideg vízben is hatékony szappanoknak – kézmosáskor nem nyitom ki a melegvíz-csapot, hiszen belekerülne sok elfogyasztott gázba és sok kifolyt vízbe, amíg langyosodni kezdene a mosdónál a kézmosó víz. Amúgy reggeli ébresztőnek is kiváló a hideg vizes mosakodás.

A zuhanyozás már más tészta, de ott is van lehetőség takarékosagra, nem a zuhany alatt kell fogat mosni, és egy gyors szappanozás után már mehet is az öblítés. Valahol azt olvastam, hogy 12-15 liter víz folyik ki a zuhanyból percenként, amelyet persze előtte fel kellett melegítenie a kazánnak. Most már nagyjából négy perc alatt kész vagyok egy-egy ilyen jellegű tevékenységgel és még ebből is képes leszek időt lefaragni. De ha az olyan intézményekhez, kollégiumokhoz hasonlóan, ahol csak langyos víz folyik majd a csapokból, vagy urambocsá! megtörténik az a gyalázat, hogy csak hideg vizünk lesz, hát arra is kész vagyok. Csak fel kell idéznem az egykori „sportvizes” zuhanyozás emlékeit és máris újra huszonévesnek érezhetem magam.

Persze a visszafiatalodásomnak kevés az esélye, de meglehet, hogy szervezetem emlékezni fog az egykori állapotokra és újra alkalmazkodom majd a csaknem fagyott vízhez. Bár, hogy egy izzasztó fizikai munka vagy sportolás után tisztább leszek-e, vagy csak beteg, az majd még kiderül.

Kirúgottak

Ki vagy rúgva!

Alig akad valamirevaló amerikai film, amelyben legalább egyszer ne hangozna el ez az indulatos kifejezés (angolul: you're fired). Amikor először hallottam, már akkor is bántó volt számomra, hiszen a magyar nyelv számtalan más, a helyzetnek jobban megfelelő kifejezést tud az állásvesztésre, egy párkapcsolat megszakítására, általában a szakításokra. Nyilván angolul, vagy éppen a némiképp más amerikai angollal is képesek lennének a munkáltatók udvariasabban közölni a felmondás sorsára jutó személyek felé a közös tevékenység megszakításának tényét.

Az, hogy ez az agresszív kifejezés már a magyar nyelvbe is beszívódott, közkinccsé és a közbeszéd részévé vált, elsősorban az amerikai filmek szinkronjainak köszönhető, valamint a lefordított irodalmi alkotásoknak, és persze az internetnek. Sajnos a modern magyar irodalom, de leginkább az amerikai híreken alapuló internetes portálok is sikeresen honosítják meg e drasztikus, a kibékülésnek, egyezségnek, tárgyalásnak alig teret hagyó mondatot.

Pedig lehetne ezt szebben is. Például: sajnálom, de nem látom lehetőségét a további együttműködésünknek, vagy sajnós nem vagyunk elégedettek a teljesítményeddel, de bizonyára megtalálod a neked testhezállóbb munkát, vagy cinikusabban: nem akarjuk meggátolni, hogy jobb állást találj magadnak. És így tovább.

Tudom, igen felgyorsult világban élünk, az idézett mondataim túl körülményesek, vitára, könyörgésre, egyezkedésre, ígéretésre, fogadkozásra adnak lehetőséget és ez mind időigényes. Mennyivel egyszerűbb odavágni egy vita végén: ki vagy rúgva! Hogy ennek elhangzása után egyéni, vagy éppen családi sorsok fordulnak meg, válnak rosszabbá, a kirúgás – már a kifejezés durvasága is lezárja az ügyet – mivé teszi az ily módon megsérülő embert, hát az kit érdekeli.

A minap egy ismerősöm, miután érdeklődtem, hogy megy a sora, és mennyire érinti majd éttermét az energiaválság, a gáz és villany árának mérhetetlen drágulása, lemondóan csak annyit mondott: bezár az étterem én meg ki vagyok rúgva.

Nehéz ilyenkor mit mondani, alig akad megfelelő vigasztaló szó. Bizonyára ismerősömnek az állásvesztés akkor is fájt volna, ha szép szóval, sajnálkozás közepette küldik el (meglehet, így is történt), mert napjainkban egy új állás találása nagyjából felér egy főnyereménnyel. A közelgő tél kíméletlennek tűnik és a vendéglátásban, kereskedelemben, az államilag (a csókosoknak ajándékozott adóforintjainkból) nem finanszírozott gyárakban, kis üzemekben dolgozók retteghetnek a kegyetlen mondat-tól:

Ki vagy rúgva!

A megoldás

Azt senki sem állíthatja, hogy kormányunk ne próbálkozná. Nagyon is teszi, mégpedig annak érdekében, hogy a magyar emberek sorsa jobb, az ország élhetőbb, a brutális infláció alacsonyabb, a fizetések magasabbak legyenek és így tovább. Töméredek éjfél előtt egy perccel beadott és legkésőbb harmadnapra elfogadott törvénytervezettel igenis számtalan próbát tesz. Ez még akkor is dicsérendő, ha ezekkel a kiváló próbálkozásokkal, cselekedetekkel sokaknak megy az idegeire és nem melleleg romlik igen sokak életminősége.

Sok más mellett, például a kata adóforma év közbeni kicsinálásával, a közüzemi költségek szinte azonnali drágításával, a gránitszilárdságú alaptörvény eddigi tizenegy módosításával és még számtalan, általában kisebb-nagyobb közösségeket, de inkább tömegeket érintő változtatásával tartja a kormányzat folyamatosan ébren a polgárok figyelmét, dolgoztatja az agyakat, edzi a túlélési képességeket.

Aztán itt vannak az egészségügy, mint előbb vagy utóbb mindenkit érintő intézmény működésének jobbítása iránti szüntelen és előre mutató próbálkozások is. Mindez annak fényében még izgalmasabb, hogy az Ipsos által nemrégiben készített és a világ 34 országára kiterjedő kutatásának eredménye szerint az összes vizsgált ország lakosai közül mi, magyarok tartjuk legrosszabbnak a ránk váró ellátásokat, egészségügyi szolgáltatásokat, a gyógyítás lehetőségét, a gyógyulás esélyeit.

A kormány minden erőfeszítése ellenére mi, hálátlan magyarok, az egészségügy helyzetét összességében is rossznak ítéljük meg. Csak a megkérdezettek mindössze 14 százaléka értékelte jónak vagy nagyon jónak 53 százalékunk meg rossznak, vagy nagyon rossznak. Ezzel messze lehangolóbb eredményt értünk el, mint bármelyik más, a kutatásban részt vevő ország.

A válaszadók 65 százaléka a várólistát tartja idehaza a legnagyobb problémának, ezzel messze felülmúljuk a 42 százalékos világlátlagot. Mint tapasztaljuk, a véleményt megismerte a kormányzatunk is és azonnal lépett. Ki is dolgozták, hogy hogyan lehetne csökkenteni a várólistákat, amelyek ma már országút hosszúságúak. Ahogy a tervezetet ismertető napilap írta, a javaslat szerint a jövőben csak azok szerepelnének a listán, akiknek 60 napnál többet kell várniuk műtetre. Persze a többiek is várnak szépen a sorukra, csak ők nem szerepelnek a statisztikában. Aztán azok sem szerepelnek a várólistákon, akiket nem műtenek meg, mert valakik valahol úgy gondolják, hogy már nem is segít rajtuk az operáció. Na ugye, csak ennyi kell, hogy ne idegesítsük magunkat a várólistákkal. Igaz, most is 18 ezren várnak például szürkehályog-, több mint 11 ezren térd-, majd ugyanannyian csípőprotézis-műtetre, hogy a többi húszezer másfajta műtetre várakozót már ne is említsük.

Pedig ahogy mondtam, értünk mindennel próbálkozik a kormányunk. Most éppen parasztvakítással.

Időutazó

Huszonötödik évemben jártam, amikor megvettem, első Trabantomat. Alig nézett ki fiatalabbnak nálam, de így is csak néhanapján kellett valamit szerelnem rajta. Mindez nem volt vállalhatatlan kihívás, mert a technikumban tanultam motorszerelést is, igaz, a dízel mozdonymotorok csak igen távoli rokonságban álltak járgányom parányi benzines szívével.

Az autó azóta is életem része, noha a fél évszázaddal ezelőtti autózás köszönőviszonyban sincs a maival, akkoriban ugyanis csak töredéke volt a négykerekűek száma a mostaniakhoz képest. Miután évtizedek óta vidéken élek, e járművek nagyban megkönnyítették az életemet.

A minap a fővárosban volt dolgom és a nagyváros budai oldaláról kellett átjutnom jó messzire a pesti oldalra. Számoltam a reggeli csúcsforgalommal, a Budapest szerte bárhol kialakulni képes dugókkal és úgy gondoltam, hogy tömegközlekedéssel, amely jelen esetben egy-egy villamos és busz-, továbbá két metrótutazást jelentett, hamarabb célomhoz érek, mint az autóval.

A tanórák kezdete előtt kellett indulnom és már a majdnem zsúfolt villamoson komoly tanulmányokat folytathattam arról, hogy hogyan is zajlik ma egy közösségi utazás. Annyi rosszat olvasok a budapesti tömegközlekedésről, hogy számomra üdítő volt a járművek tisztasága, gyorsasága, a pontos tájékoztatás és hogy várakoznom alig pár percet kellett csak alkalmanként.

Az oda-vissza utam másfél órás volt, ezalatt utastársaimat is jól megfigyelhettem. Így megtudhattam, hogy akinek nincs mobiltelefon a kezében, nem szörfözik rajta, nem hallgat teljesen magába fordultan zenét, az nem is igazi trendi utazó. Aztán a metrók mozgólépcsőin megszámlálhattam, hogy bár megint nagyon sok a covidos beteg, maszkot jó, ha minden századik ember hord.

Annak felismeréséhez is vezetett vizsgálódásom, hogy erősen kiment a divatból az ülőhelyek átadásának szép szokása. Ácsoroghat a tizenéves okostelefonozó fiatal mellett a kilencedik hónapban járó kismama, a nyolcvan pluszos megfáradt asszony, vagy bottal járó idős férfi, a fiatalnak még csak eszébe sem jut a helyének felajánlása. Nyilván van, aki még megteszi, de ilyent egyet sem láttam. Aztán kiderült számomra, amit persze eddig is tudtam, hogy leáldozóban van a nyomtatott újságok olvasása. Olyannyira, hogy oda és vissza, a nyolc jármű utasterében egyetlen embert sem láttam, aki újságot olvasott volna. Eszembe jutott az a korszak, amikor munkába, edzésre menet a járműveken újságrengeteggel néztem farkasszemet és néha nagy szemtelenül én is beleolvastam egyikbe, másikba. Persze csak azután, hogy a magamét már kiolvastam.

Úti tanulmányom végeredménye lehangoló volt rám nézve. Miután maszkban utaztam és fel-felpillantásaim között nyomtatott könyvet olvastam, a nagyérdemű fővárosi utazóközönség szemében csakis földönkívüli vagy időutazó lehettem.

Fakírok

– Menj és vedd át Pityu díját, ez a gyerek már megint eltűnt, biztosan valahol egy lánynak csapja a szelet – lépett hozzám az edzőnk az egyik győri, vagy talán szolnoki evezősverseny eredményhirdetése előtt.

Nem volt nagy cécó, nem az olimpián voltunk, az ünnepélyes díjátadás annyiból állt, hogy a versenyzők körbeállták a díjátadókat, akik aztán a győzteseket, helyezetteket szólították és nyakukba akasztották az adott érmet. Amikor az egypárevezős győztesének neve elhangzott, edzőm kérésének megfelelően indultam kifelé, de legnagyobb megdöbbenésemre a másik oldalról meg Pityu jött és odamorogta: mit akarsz, én nyertem!

Nem voltam a dobogósok között, ezzel nem is volt bajom, tudtam, hogy tőlem telhetően tisztességgel küzdöttem, sokkal inkább azzal, amit akkor éreztem, amikor visszakullogtam a helyemre. Volt abban szégyen a vélt nevetségesség miatt, becsapottság és még jó néhány olyan keserű íz, amelyet nem is tudtam nevén nevezni. Pedig a körben állók zöme mit sem értett az egészből, talán észre sem vette azt, amit én akkor megszégyenülésként éltem meg.

Az eset több mint fél évszázaddal ezelőtt történt és bár nemigen szoktam kudarck emlékéket hordozni magamban, ez az ifjúkori eset kudarcérzete máig megmaradt. Ahogy korosztályomat látom, az eset szemtanúinak egy része talán már nem is él, aki meg igen, vélhetően egyáltalán nem emlékszik arra, amit én, ha éveken nem is gondolok rá, mindmáig egyfajta betokosodott szálkaként őrzök magamban.

Mindez annak nyomán jutott eszembe, hogy nap mint nap hallom, olvasom a percmemberke politikusok hamis kinyilatkoztatásait, amelyek zöme tudatlanságból, netán rosszindulatból ered a nagyotmondás szándékával, vagy előre megfontolt céllal, mondjuk a rossz, kapkodó kormányzati teljesítmény szépítésére kigondolt ordas hazugságokként.

Sokszor gondolkodom azon, hogy ezek az egyének, akik ha nem politikusok, talán olyan emberek, akik szeretik családjukat, jó barátok, akiket esetleg kedvel, vagy szívvel is a környezetük. De vajon, ha rájuk pirítanak hazudozásaik után, éreznek-e hasonló kellemetlen szájízt, szégyenkezést, ahogy én az amúgy vétlen esetem után? Gyanítom, hogy oly sokat lódítanak főnökük, kormányuk, pártjuk kiszolgálásának szándékával és saját pozíciójuk védelmében, hogy ha nekik is szálkaként szúrná mindez a lelkiüket, erőteljesen hasonlítanak egy fakírhoz, aki ezer tűt szúr a testébe.

Azt tapasztalom, hogy ma közel sem szégyenül meg a hazug és haja szála sem görbül, ha lelepleződik a hazugsága. Különösen igaz ez a politikára, amely térben a hazudozás elfogadott, sőt elvárt stílus, a tömegek átverése, az ellenfél lejáratása, karakterük legyilkolása mára követelmény.

Megkérgesedett lélek kell mindehhez. Aki erre nem képes, nem is alkalmas állampárti politikusnak.

Gyufakaland

Kihúztam a gyufát, de nagyon. Pontosabban nagyon sokat.

Történt, hogy úgy döntöttünk, készítünk ebédre valamilyen egyszerű ételt. Már csak a gáztakarékosság okán sem égethettük órákig a gáztűzhelyet, de közrejátszott az étel egyszerűségében az is, hogy mindössze pár összetevőnk volt éppen otthon a fagyasztóban.

Míg én az előkészítéssel foglalatostkodtam, párom vállalta, hogy az ebéd elkészítésének első lépéseként begyűjtja a tűzhely sütőjét. A harmadik bedöglött gyufaszál után bosszúsan dobta oda nekem a dobozt, mondván, ez vacak, nem gyullad meg, próbáljam meg én. Laza mozdulattal vettem hát ki az első gyufaszálat, amelynek aztán játszi könnyedséggel törtem le a fejét, ahogy végighúztam a dörzsfelületen. Gyulladásról így szó sem lehetett.

Ezt követően óvatosabb lettem, kezdtem lassan, kisebb erőbedobással, majd mind több erővel és lendülettel tovább. Hol a gyufafej gyúlékony gömbje pattant le, hol a szál tört ketté. A sokadik gyufaszál elpocsékolása után újabb dobozok után kutattam. Találtam is vagy négyet, mindet az egyik nagy szupermarketből szereztem be és tartottam száraz helyen. (Tartsd szárazan a puskaport! – mondta évszázadokkal korábban Oliver Cromwell angol hadvezér is, bár ő nem éppen a szupermarket gyufájára gondolt).

Nem húzom tovább, doboz dobozt követett, az eredmény ugyanaz volt, ahogy az egyik fiók mélyén talált még bontatlan, de láthatóan máshonnan származó skatulya gyufánál is. Szerencsére találekónyságom nem hagyott cserben, egy öngyújtóval lángra lobbantottam a gyufafejet és azzal már be tudtam gyújtani a sütőt.

A gyufa már régóta mindennapi kellékünk, hiszen sok előzménye után a modern gyújtót a 19. század elején találták fel, és Magyarországon 1834 óta gyártották is e nagyon is fontos eszközünket. A gyufagyártás egyáltalán nem tartozott a veszélytelen „nyugdíjas” munkák közé, sorra betegítette meg a készítőit, szedte halálos áldozatait közülük. A biztonsági tűzszerszámot két svéd feltaláló adta a világnak és az így már valóban biztonságos eszköz (az akkori elnevezés szerint: svédgyufa) pont úgy működött, ahogy több mint másfél-száz évvel később az én sokdoboznyi gyufámnak kellett volna.

Az ebéd elkészült, cseppet sem köszönhetően a gyújtónak, de azóta is foglalkoztat a kérdés, mi lehet az oka annak, hogy ilyen gyufákkal sodort össze a rossz sorsom. Lehet, hogy megromlottak, bár ezt kizárnám. Netán ezeket az egykor oly népszerű gyufajátékokhoz gyártották, vagy én vagyok ügyetlen és még egy szál gyufát sem tudok meggyújtani?

Azt gondolom, hogy a válasz egyszerűbb. Olyan világban élünk, amelyben minden a profit, mindent a tömeggyártás, az előállítás olcsósága határoz meg. És a vevő is az olcsó termékeket szereti. Hát kap is ilyen gyújtót, mert tényleg meglepően olcsóak voltak a gyufáim.

Csak tüzet gyújtani nem lehet velük.

Vergődés

Még azoknak is érdekesek lehetnek a brit politikában zajló zavaros események, akik nem csak a külpolitika iránt mutatnak teljes közömbösséget, de még a saját jogaikat, pénztárcájukat, szabadságukat befolyásoló hazai történések sem érintik meg komfortérzetüket.

Az már mindenki előtt nyilvánvaló, hogy a brit válság az Európai Unióból való kilépésről döntő népszavazás eredménye. Érdekes lenne ismerni azoknak az embereknek a mostani véleményét, akik átgondolatlanul, a kelet-európai munkavállalókkal szembeni ellenszenvük és Nagy-Britannia világhatalmi létének büvöletében szavazták meg az unióból kilépést. És akik most munkanélküliek, a megtakarításaik hóként olvadnak a nagy inflációban, szolgáltatásaik akadoznak az uniós munkavállalók hiányában.

Mindez azért is érdekes, mert idehaza a hivatalos kormányzati politika az egyszemélyi vezetőnk útmutatása alapján látványosan igyekszik távolodni az országunk számára békét, gazdasági biztonságot is adó EU-tól. Bár csak részben, mert a közösség pénzére továbbra is égetően szüksége van az országnak, hiszen mint olvasni, elfogyott a valutánk és a drasztikus infláció mellett ezer sebből vérzik a költségvetésünk és gazdaságpolitikánk is.

Azért is izgalmas kérdés számunkra a britek vesszőfutása, mert hazánk polgárainak számottevő része magáévá teszi az országvezető nyugatellenességét és testvériségét az orosz hatalommal. Azt nagy valószínűséggel az átlagember sohasem fogja megtudni, hogy az oroszok mivel köthetik magukhoz egyszemélyi vezetőnket, aki leginkább képviseli az orosz érdekeket az unióban, de a nép egyszerű gyermekei körében szépen gyűlnek az elméletek.

Ugyancsak érthetetlen azoknak az orosz barátsága és nyugatellenessége, akik harsányan üdvözltek a szovjet csapatok 1990. márciusában megkezdett kivonulását hazánkból. Lehet, hogy megszépültek az emlékek, de nem feledhető, hogy ez a sereg negyvenhét éven át tartotta megszállva hazánkat és a korabeli rendszer névadóját rendszeresen Moszkvába rendelték eligazításra.

A mai oroszbarátok, akik még mindig nyugat felé tekintgetnek és gyerekeiket továbbra sem a Lomonoszov Egyetemen taníttatják, feledve mindent, ami rosszat keletről kaptunk, látványosan követik az egyszemélyi vezetőt és tesznek meg mindent annak érdekében, hogy a brexit után legyen egy huxit is, vagyis hazánk legyen független a nyugattól. Hogy akkor keletkezhet egy légüres tér, amit keleti „barátunk” azonnal kitölt majd? Hogy utazási korlátozásokat, súlyos vámokat, gazdasági válságot vonna mindez maga után, katasztrofális ellátási gondokkal, munkanélküliséggel, seregnyieknek nyomorával? Szerintük ez csak képzelgés.

Sokaknak kellene figyelniük a brexit utáni Egyesült Királyság vergődését. Bár úgy tűnik, a politikai elfogultak még a saját szemüknek sem hisznek.

Lili mondta

Bár eltelt már néhány nap az október 23-ai hatalmas tüntetés óta, amelyen sok tízezer diák, tanár, a rendszerrel elégedetlen polgár vett részt, és amelyen számtalan felszólaló volt, mégis egy 18. életévét nemrég betöltött fiatal nő, Lili beszéde forog közszájon. Ahogy ez mifelénk megszokott, az emberek erősen megosztottak a felháborodásuk és egyetértésük szerint.

Akik esetleg nem követték az eseményt, azoknak elmondom, hogy a pécsi egyházi gimnázium végzős hallgatója egy úgynevezett slam poetry előadással készült felszólalására a tüntetésen. Nem szégyellem, korábban nem tudtam, hogy a slam poetry és a művelője a slammer mi fán terem, de a net segített. Szóval a slam poetry „egy olyan alulról szerveződő esemény, ahol a résztvevők saját verseiket, műveiket adják elő pár percben, és ezek után értékeli egymást. Célja egymás szórakoztatása, az elgondolkodtatás”. A slammer pedig a slam poetry művelője.

Visszatérve a gimnazistához, a mondandója nem volt rossz, de a közönséges stílusa engem sértett, belőlem, a hallgatóból erős ellenérzést váltott ki, ahogy vélhetően a jelenlévő pedagógusok jelentős részéből is. Nem fogom idézni, akit érdekel könnyedén megtalálhatja az interneten. De mielőtt még az ilyen beszédet elfogadók, művelők álszentként bélyegeznének meg, gyorsan elmondom, hogy huszonhárom éves koromig éppolyan trágár voltam, éppúgy használtam indulataim nyomtatékosítására az otromba beszédet, mint kortársaim. Ekkortájt töltöttem két éves sorkatonai szolgálatomat és cseppet sem tűntem ki beszédemmel katonatársaim közül.

Egészen addig így volt ez, amíg egy éjszaka a becsempészett ital hatására bajtársaimmal együtt a megszokottnál is rondábban beszélünk, üvöltöztünk. Akkor hirtelen, mintegy kívülről látva magunkat, megundorodtam ettől és megfogadtam, hogy soha többé nem káromkodom, nem trágárkodom. Későbbi evezős versenyzőim és iskolai tanítványaim is tanúsíthatják, hogy tűzzel-vassal, pontosabban guggolással, fekvőtámaszokkal büntettem az obszcén beszédet és ha engem kaptak – volna – rajta, hát a büntetést én is vállaltam. Egyszer a „hülye” szóért le is nyomattak velem ötven fekvőtámaszt. Bár a lelkem berzenkedett ellene, vita nélkül megtettem.

Sajnos azt tapasztalom, hogy a mindennapi életben magasan képzett, a társadalmi ranglétra magasabb fokán álló nők is bántóan rondán beszélnek, hogy a férfiakra már ne is szóljak. És ezeket a kifejezéseket hallom vissza rádiós beszélgetős műsorokban, látom internetes újságok címeiben is.

Lili tette, amiről úgy gondolta, nagyot üt majd. Hát ütött is. De sajnos mondandójából csak a trágárság maradt meg, pedig nem is lógott ki a mai közbeszédből, amely durva, agresszív, gyűlöletkeltő.

Lehet persze, hogy neki volt igaza, mert ha irodalmi stílust használt volna, ma senki sem beszélne róla.

Fotelkór

Egykor tévésként hírműsorokat is szerkesztettem, bár nem ez volt a fő területem. Mégis a híradó fontos információs csatorna volt a szememben, egy olyan eszköz, amelynél lényeges volt számomra, hogy betartsam az alapvető újságírói normát, hallgassam meg a másik felet is és hírként csak azt a híresztelést fogadjam el, amelyet a szakma szabályai szerint legalább két, egymástól független hírforrás is megerősített.

Persze az még nem volt elegendő, ha egy suttogva elmondott pletykaszintű újdonságot a város egyik felén X asszony, a másikon meg Y úr egyformán mondott el, de ha az egyik fél egy felelős tisztségviselő, a másik mondjuk a rendőrség szakembere volt, azt már elfogadható volt valóságként. Belátható, hogy emiatt a valós hírszolgáltatás igencsak időt igénylő, stresszes műfaj.

Az egyik oldalon tehát ott van a műsorkészítés, amelynek szakavatott művelői igencsak sokat dolgoznak annak érdekében, hogy a néző minőségi anyagokat lásson, a másik oldalon pedig a tévénezők százezrei a maguk elvárásaival. És miközben azt állítom, hogy műsort készíteni nem könnyű, a tévénezésről is kiderült, hogy veszélyes üzem.

Több kórról, például a magas vérnyomásról is állítják a szakemberek, hogy az csendes gyilkos, mert csak akkor ad jelet magáról, ha már megtette a romboló hatását. A minap egy cikkben, amely nyugat-európai kutatások alapján íródott, azt olvastam, hogy a tévénezés is hasonlóan veszélyes, hiszen a túlzásba vitt tévézés károsítja az ereket és trombózt idézhet elő.

A baj fő okozója, ha nap mint nap sokat ücsörgünk a tévé előtt. Ez ugyanis jelentősen fokozhatja a vénás tromboembólia, illetve az érszűkület kialakulásának veszélyét. Hogyha négy órát vagy többet tévézünk egy nap, akár 35 százalékkal nagyobb lehet az esélye a vérrögök kialakulásának. Ha ehhez hozzátesszük, hogy egy 2021-es felmérés szerint mi, magyarok naponta átlagosan 5 óra 12 percet tévézünk, továbbá, hogy közülünk az 50 év felettiek átlagosan 7 óra 11 percet töltenek tévé előtt, akkor beláthatjuk, ilyen életvitel mellett valóban csak szerencse kérdése, ha valaki nem kap trombózt. A döntő tényező tehát az, ha a néző tévézés közben órákig nem kel fel a foteljából, kanapéjáról, mert annyira leköti a műsor. Már az is sokat javíthatna a helyzeten, ha a tévénező időnként egy kicsit mozogna a lakásában.

Olvasóim joggal kérdezhetik, mi közös lehet az egészségügyi kockázatok szempontjából a tévéműsor-készítés és a tévénezés között? Nos míg az első esetben akár idegrendszeri károsodásig, infarktusz is eljuthat az agyonhajszolt tévés, addig a tévénező más módon betegedhet meg súlyosan.

Vagyis mindegy, hogy csináljuk, vagy nézzük, a tévézés veszélyes műfaj.

Lélekvándorlás

Az elmúlt évtizedekben a fogyasztói társadalom íratlan törvényei szerint igen könnyű kézzel dobtuk szemétkébe azokat a tárgyainkat, amelyeket meguntunk, esetleg javításra szorultak.

Volt időszak, amikor az évenkénti lomtalanításkor az emberek kivágták a ház elé az idővel megroggyant biedermeier bútorukat, a dédnagyanya kedvenc, ám erősen viseltes foteljét, vagy a padlás egyik eldugott zugából előkerült ösöreg és megfakult németalföldi festményt. Pedig ezek a tárgyak nagyon is komoly értékeket hordoztak, az egykori mesterek hatalmas szakmai tudását, a fantasztikus mesterségbeli ismereteket, múltunk egy-egy darabját.

Kedvenc műsorom az egyik tévécsatornán A brit kincsvadász – a restaurátorok című sorozat. A brit kincsvadász, a walesi Drew Pritchard Nagy-Britannia egyik vezető régiségkereskedője, aki kameráktól kísérvé járja már évek óta a szigetországot és a környező államokat és aki Magyarországon is forgatott. A restaurátorok című sorozatban már nem annyira a kereskedés, a különleges tárgyak felkutatása áll a középpontban, hanem az általa és a jó szemű kereskedőtársai által megvett, zömében romos, tűzre vagy szemétre valónak látszó tárgyak felújítása helyi mesterekkel. Van közöttük aranykezü kárpitos, zseniális asztalos, minden trükköt ismerő bőrműves, rozsdás vasakból műtárgyat varázsoló kovács és lakatos, kiváló szobrász, felismerhetetlen roncsból szobadísz csillárt helyreállító mester és még több más szakma kiválósága.

A sorozat megmutatja a ma emberének, hogy az egykori mesteremberek által létrehozott tárgyak nagyon is beleillenek a modern otthonokba, a hangulatos éttermekbe, vagy klubokba. De ehhez először is meg kell menteni a pusztulástól a tárgyakat. A felújításhoz persze pénz kell, bizonyára nem is kevés, de a keletkező érték mindenképpen jelentősebb, mintha szemét lenne az egykori tárgyból, mert akár újabb évtizedekig, jobb esetben évszázadokig szolgálhatja a következő generációkat.

Gyermekkoromat a nyolcadik kerületi kis lakásunkban töltöttem, mégpedig mai felfogásom szerint olyan szépséges bútorok között, amelyek többsége a 19. században készült. Édesanyám nagy vágya volt az ósdiságokat az akkori divat szerinti bútorokra cserélni. Akkoriban tetszett is, amivé lakásunk a bútorcsere után lett és csak sok évtizeddel később szerettem bele a régi tárgyakba. Amikor tehettem, saját lakásomba száz évnél is idősebb dohányzóasztalt vettem, 20. század elejeinek látszó szekrényeket, komódot. Közöttük érzem jól magam. Ma ezer más gond, baj foglalkoztatja az embereket, mintsem a régiségek megmentése, pedig egy-egy, a lakásunkat igazán otthonossá tevő tárgy nagyon is megéri a fáradságot.

Ha pedig erre nem futja, érdemes legalább a régi mesterek alkotásainak újjászületését nézni.

Agyzsibbasztás

Híradókat már nagyon régóta nem nézek, különösen amióta többségük állampárti és kormányzati szócsővé, vagy katasztrófa-híradássá lényegült át. De sajnos a hírolvasásról még mindig nem sikerült leszoknom, naponta tucatszámra futom át a hírcímeket és az arra érdemeseket végig is olvasom. Erősen agyzsibbasztó tevékenység.

Olvasom mostanában, hogy az a világ, amilyenben a Covid-járvány kezdete előtt éltünk, már sohasem tér vissza. Egymást múlják felül a cikkek címei egy mind nehezebben élhető világ előrevetítésében. Gondolom még a címadók sem hiszik el, hogy milyen közel is járhatnak a valósághoz.

Az egyik rémisztő jövődőlés a harmadik világháború kitörése, amely egyenes úton halad majd a nukleáris háború irányába. Az pedig józan ésszel is belátható, hogy egy ilyen világégés a vele járó mérhetetlen pusztítással, az évszázadokig a túlélő kevesekkel maradó sugárzással, nukleáris téllal a kőkorszakba taszíthatja vissza az emberiséget. Albert Einsteinnek tulajdonítják azt a mondatot, amit állítólag egy kérdésre válaszolt: „azt nem tudom, hogy a harmadik világháborút milyen fegyverekkel fogják megvívni, de a negyediket biztos, hogy botokkal és kövekkel.”

De, ha mégis lesz az Ukrajnát jelenleg ostromló, mind vadabb agresszorban annyi önmérséklet, hogy az atombombát csak a szájkarate eszközeként használja, azt már e gyalázatos pusztítás előtt is megtapasztalhattuk, hogy milyen törekeny is az addig jól működő világunk. A globális kereskedelem és ipar szinte azonnal megrogyott, amikor egy hétre a Szuezi-csatornába szorult a 400 méter hosszú Ever Given hajó és amiatt megszámlálhatatlan áruszállító vesztegelt a csatorna mindkét végén áthaladásra várva. A gyárak, üzemek alapanyagra, alkatrészekre vártak, a vevők meg megszokott áruikra.

A szállítási és termelési lánc még hónapokig nem állt helyre, amelyben erősen közrejátszott a másik világméretű csapás, az országokat, földrészeket megbénító koronavírus-világjárvány is. Ettől az időszaktól számíthatjuk a növekvő energia-válságot, az élelmiszer-drágulást és mint például hazánkban is, a szárnyaló inflációt. És az oroszok Ukrajna elleni háborúja ekkor még talán csak a legfőbb orosz vezető fejében körvonalazódott vágyott kalandként.

Aztán itt van, amit nap mint nap tapasztalunk is: véget ért az olcsó élelmiszerek kora és egyes szakemberek szerint már nem is tér vissza soha. Sokkal inkább az állandósuló élelmiszerhiánnyal kell majd megbarátkoznia a világ népességének.

Nem ragozom tovább, nekem nagyon nem tetszik, amit elém vetítenek a hírek. Hiszek ugyanis az emberi elme képességeiben, az alkotóerőben, a gyárak, üzemek, farmok gazdáinak leleményességében, az új energiahordozók feltalálóiiban, a túlnépesedés, milliós migráció, éhínség és nyomor megfékezésében, a békében.

Ha nem így tennék, holnap reggel már fel sem kelnék.

Pénz beszél, de foci is lesz

A nagyon sokak által várt labdarúgó-világbajnokság idén igen komoly botrányok sorozatával ért el a nyitómérkőzésig.

A mintegy kilenced Magyarországnyi területű és nagyjából hárommilliós lakosságú közel-keleti arab emírség, Katar, a rengeteg kőolaja és földgáza révén vált mérhetetlenül gazdaggá. Nyilvánvalóan innen eredeztethetőek azok a botrányok is, amelyek az emírség által rendezendő világbajnokságot a kezdetektől övezte.

A csúfságok sora tulajdonképpen a kis államnak odaítélt rendezési joggal, a napfényre került hatalmas korrupcióval kezdődött. Brit sajtóhírek szerint a katarai vezetők a torna megrendezésének odaítélése előtt több százmillió dollárt ajánlottak a FIFA-nak, ha ők kapják a világbajnokság megrendezésének jogát. Mindezek alapján nem meglepetés, hogy meg is kapták. A botrányba aztán több magas szintű sportvezető bele is bukott, sőt eljárás is indult ellenük. De a vébé maradt Katarnál.

Aztán kiderült, hogy a rendező ország embertelen módon és körülmények között rabszolgamunkában foglalkoztatta az építkezéseknél az elsősorban Indiából, Pakisztánból, Bangladesből, Nepálból, Sri Lankáról toborzott és éhbérért dolgoztatott munkásokat. Az is közismertté vált, hogy a stadion és egyéb építmények építése során több mint 6500 munkás vesztette életét a rossz munkabiztonság következményeként. A világbajnokság első meccse előtt több német szurkolói csoport is arra biztatta a Bundesliga csapatainak drukkerit, hogy tiltakozzanak az emberi jogok katarai helyzete miatt. Amúgy cseppet sem mellékesen Németország a vébé egyik nagy esélyese.

De nem csak a német focirajongók, más államok labdarúgást szerető polgárai és a csapatok játékosai is tiltakoznak ugyanezek okán. A dán válogatott például úgy tervezte, hogy fekete mezével, illetve az edzőmezükön olvasható „Human Rights for All (Emberi jogokat mindenkinek!) feliratot szerepeltetnek, de ezt a nemzetközi szövetség megtiltotta.

Az már csak hab a tortán, hogy a katarai éghajlat miatt gyakorlatilag a nagy labdarúgónemzetek számára lehetetlen időben, novemberben és decemberben rendezik meg a meccseket, akkor is nagy hőség közepette. A döntőre december 18-án kerül majd sor.

Nincs kétségem afelől, hogy végül rendben lezajlik majd a világbajnokság, bár az odautazó várhatóan egymillió szurkoló élete sem lesz fenékig tejfel. Miután iszlám országról van szó, a szurkolói zónákban az alacsony alkoholtartalmú sörök kivételével tilos az alkoholfogyasztás és a szex is sok esetben büntetendő cselekmény, ahogy nagyon szigorúan az a droghasználat is.

A lényeg, a foci viszont mindent feledtethet. És miután mi, magyarok ezúttal sem szurkolhatunk saját nemzeti csapatunknak, idegeskedés nélkül élvezhetjük a világ legnagyobb nézettségű sporteseményét.

Posta a Holdon

Özvegy Nagyné, született Kiss Borbála közel nyolcvan évének minden terhével öltözködött fel az energiaválság miatt megdrágult fűtés okán meglehetősen hideg lakásában, majd összefogta és táskájába tette az előző este kikészített közüzemi számláit, fizetendő csekkjeit, a forintba kiszámolt összeget és elindult a megszokott, mióta az eszét tudja működő postahivatal felé.

Nagyné Borbála nem egy nagy hírfogyasztó, korábban, amíg járt nekik a megyei lap, leginkább a halálozási rovatot nézegette és a háziasszonyoknak íródott cikkeket olvasgatta, a férje, a megboldogult Lajos meg mindig a sporttal, főleg a focival kezdte, de már Lajos sincs és a lapot sem járhatja, hiszen ott a tévé. De azt meg unja, csak a valóságshow-k érdeklik, meg a szappanoperák, ahol mindig van intrika, szerelem és vannak bájos emberek meg szép házak, kertek. Így hát azt sem tudta, hogy egy szomorú november péntekjén Magyarország-szerte nagy hirtelen bezártak 366 postát.

Nagyné döbbenettel olvasgatta a táblát a postafiók ajtaján, hogy oda legalábbis egy ideig nem mehet, vagy talán soha többet, de van a település másik felén egy másik posta, az nyitva van. Az asszonynak eszébe villant, milyen kár, hogy a gyerekei a legutóbbi elesése után letiltották a kerékpározásról, busz meg ugyebár arrafelé nem jár, vagyis akkor most gyalogolhat vagy egy órát, míg feladhatja a csekkjeit, hogy meg ne büntessék a szolgáltatók. Azt már a nyugdíja nem bírná ki. Meg aztán nem olyan ember ő, hogy tartozzon a gázért, vízért, villanyért.

Amikor odaért a másik postához, megrökönyödve látta, hogy a két működő ablak mögött ülő kisasszonyokhoz milyen sokan várakoznak. Neki már a hideg, ködös novemberi utcán jutott hely a sorban, onnan araszolgatott célja felé. Fájt már a lába a szokatlanul sok gyaloglástól, a dereka az ácsorgástól és még az alsóneműje is vékony-nak bizonyult, mert egyre jobban fázott. És akkor még majd mehet gyalog hazafelé is, ha végre sorra került.

Sokára, nagyon sokára ért haza, mindene fáj, már enni sem volt kedve. Magára vett még pár réteg vastagabb ruhadarabot, mert bár halványan fűtött, a lakásában csak hideg maradt, többre meg parányi nyugdíjából nemigen tellett. Lerogyott a tévé elé és szokásától eltérően az állami tévé híradóját kezdte nézni. Sok szó ott nem esett a postabezárásokról, viszont örömteli magyar sikerként hangzott el a jó hír, miszerint 2036-ban magyar ember léphet a Holdra.

Nagyné Kiss Borbála elgondolkodott az életén. A sors már csak olyan, hogy hol ad, hol meg elvesz. Most postákat vett el, de lám, egyikünk nemsokára a Holdra léphet. Igaz, ő ezt már valószínűleg nem fogja megélni, ha igen, akkor sem is érdekli, de aztán eszébe jutott a mélyen belé sulykolt választási szöveg, aminek íme csak itt az igazolása.

Magyarország mégiscsak előre megy, nem hátra.

Levelet írt a bíró

Olyan edzettek vagyunk, hogy már azon a híren sem csodálkozunk, hogy szeptembertől hivatalos levelet kapnak azok a 14 év alatti gyerekek, akiknek a szülei válnak. Mint a híradásokból kiderült, a feladó az ügyeket elbíráló bíró, aki arra hívja fel a gyermekek figyelmét, hogy ha akarják, elmondhatják a véleményüket neki, mármint a bírónak a szülei válásáról.

Az ember agya és fantáziája meglódul egy ilyen hír hallatán. Jön a postás bácsi, vagy néni és keresi a négyéves Gedeonkát. Az anyukája, vagy apukája nemigen érti mit is akar a levélhordó szakember, de miután a gyerkőc úgyis postás akar lenni, ha nagy lesz, meg pilóta és autóversenyző, hát odahívja. Akkor aztán a zöld ruhás néni vagy bácsi átnyújt Gedusnak egy hivatalos levelet.

Innen kezdve már csak fantázia kérdése a folytatás. Gida, ahogy anyu szólítja, elvonul az íróasztalához, komótosan felvágja levélkésével a hivatalos levelet és tüzetesen olvasni kezdi. Azt hiszem egy-két csodagyereket leszámítva ezt az esetet ki is zárhatjuk. Marad a másik verzió, a kis srác odaadja a közelében álló szülőjének a papírt és rohan játszani. Anya vagy apa meg odateszi a levelet, ahova az való.

Nagy híve vagyok az uniónak, de miután ezt egy uniós rendelet alapján kötelesek tenni a bírók, mint egykor kisgyereket nevelő szülő szigorúan magánvéleményként az eljárást jó nagy marhaságnak tartom. Nyilván, mint sok más nehezen értelmezhető rendelkezést, ezt is a jó szándék vezérelte, de meglehet, olyan okos emberek döntöttek róla, akik igen nagy valószínűséggel még soha nem tartózkodtak tartósan kisgyerekek közelében.

Az nyilvánvaló, hogy minden gyereket megvisel a szülők válása, különösen, ha azt nagy veszedelem, tettelegesség és a gyerek(ek) elhanyagolása közepette teszik. A kisgyermekkorban lévő csemete mit sem ért az egészből, csak nagyon rosszul érzi magát. Ezen nincs mit magyarázni és egy fogalmakat még nem ismerő kicsitől elvárni, hogy mindezt el is mondja a bírónak. (Ha nincs ideje elmenni, bizonyára akár fel is hívhatja a derék szakembert...).

Mint olvasni, szeptember óta sok válófélben lévő szülő gyereke kapott hasonló postai küldeményt. A bíróság szerint az a jó, ha a gyerek véleményét megismerve döntenek az ő elhelyezéséről. Hogy a szülei szétválásáról egy kétéves kicsi, de még egy 14 év alatti kiskamasz is csak érzelmi alapon tudna valamit is mondani, ha meg tudná fogalmazni, az mindegy. A szabály az szabály.

A törvény nem határozza meg, hogy kiket lehet ítélőképessége birtokában lévő kiskorúnak tekinteni, az idevonatkozó kormányrendelet is csak annyit ír, hogy „az a kiskorú, aki életkorának és értelmi, érzelmi fejlettségének megfelelően képes – meghallgatása során – az őt érintő tények és döntések lényegi tartalmát megérteni, várható következményeit belátni”.

És ez az a pont, amikortól már viccé válik a hivatalos levél.

Kemény blokk

– Nincs – nézett rám közömbösen a város egyik nagy forgalmú boltjának eladója és már fordult is volna el tőlem, de megakasztottam, hogy ha ez nincs, van-e a másik, ami helyettesítené? Az eladó úgy nézett rám, mint egy gyengeelméjűre és foghegyről vágta oda – az sincs.

Mindez jóval több mint negyven éve történt a hiánygazdálkodás fénykorában. Azok, akik még csak az első négy évtizedüket tapossák, talán a fogalmat sem ismerik, pedig generációk nőttek fel úgy, hogy tudták, egy-egy portékát csak protekcióval, vagy borralalóval lehet megszerezni. Közismert volt például a presszókban a kemény blokk rendszere, ami azt jelentette, hogy aki egy jobb kávét akart inni, az a pénztárnál kapott blokkja alá tette az illendő pénzért és így már reménykedhetett, hogy a sokadszorra kifőzött zacchoz ezúttal frissen őrölt kávé is kerül.

Nem volt ez másként a műszaki tárgyaknál sem, amelyeket csak pult alól lehetett kapni. E fogalom is valószínűleg ismeretlen a mai fiatalok, középkorúak körében, pedig az akkoriban sláger pacalt vagy karácsony előtt a banánt leginkább csak ismerős eladótól lehetett beszerezni némi kenőpénz fejében. Az meg már egészen elképzelhetetlen a mai világban, hogy egy Trabant, vagy Wartburgra minimálisan öt évet kellett várnia a leendő tulajdonosnak. Már ha szerencséje volt, akkor csak annyit.

A hiánygazdálkodás alapja a párt (egy volt) központi bizottságának irányelvei szerint meghatározott ipari, mezőgazdasági termelés volt. És miután az országnak égetően szüksége volt kemény valutára, ezért a megtermelt javak jelentős részét, miután eleget tett az ország a nagy testvér, a Szovjetunió felé történő szállítási kötelezettségének, igyekezett a nyugati világban pénzzé tenni. De, hogy ne legyen éhséglázadás, a hatalom meghatározta, hogy miből mennyi juthat a boltokba és mennyi lehet az árak. Mindez persze messzemenően szembe ment minden közismert közgazdasági tétellel, a piac önszabályozásával.

Napjainkban az ország egyszemélyi vezetője, aki az egykori szocializmusban szerezte első tapasztalatait, sok baj megoldásaként a hatósági árat, vagy mai szóhasználattal az ársapkát tekinti megoldásnak a gazdasági bajokra. Sajnos ez azzal jár, hogy a cégek elkezdik nem termelni a hatósági áras, vagyis számukra veszteséges termékeket, a meglévő készletek gyorsan elfogynak majd és megindul az össznépi játék, a ki tudja hol lehet rögzített árú tojást, étolajat, csirke-, vagy sertéshúst, tejet, kristálycukrot, vagy mint látjuk vidéken, üzemanyagot venni.

Közgazdászok sora kongatja a vészharangot, hogy a hatósági áraknak rengeteg a kárak, miközben csak a pillanatnyi közérzetet javítják és másként kellene segíteni a kispénzüket. Persze senki sem ellensége a pénztárcájának és amikor valami olcsóbb, hát azt veszi.

Meglehet, nemsokára már csak a pult alól.